

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

CS II dr. Mirela ATANASIU

**RĂZBOIUL CIVIL DIN SIRIA
POSIBILE MODALITĂȚI DE STINGERE A CONFLICTULUI**

– *STUDIU DE SPECIALITATE* –

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI, 2023

Coperta: Andreea GÎRTONEA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ATANASIU, MIRELA

Războiul civil din Siria : posibile modalități de stingere a conflictului : studiu de specialitate / CS II dr. Mirela Atanasiu. - București : Editura Universității Naționale de Apărare "Carol I", 2023

Conține bibliografie

ISBN 978-606-660-464-2

355

Copyright©2023

Toate drepturile asupra prezentei ediții sunt rezervate Universității Naționale de Apărare „Carol I”. Responsabilitatea pentru conținutul prezentei ediții revine în totalitate autorului.

• *Lucrarea face parte din Planul de cercetare științifică al Universității Naționale de Apărare „Carol I” și este distribuită conform reglementărilor în vigoare.*

• *Lucrarea a fost avizată în ședința Consiliului Științific al CSSAS, fiind necesară desfășurării procesului de învățământ din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”. Hotărârea Consiliului științific al CSSAS nr. 16 din data de 16.12.2022.*

ISBN 978-606-660-464-2 (print)

ISBN 978-606-660-465-9 (online)

DOI: 10.53477/978-606-660-458-1-22-12

CUPRINS

ABSTRACT	7
ARGUMENT	9
CAPITOLUL 1.	
CONTEXTUL GEOPOLITIC ȘI CONSECINȚE ALE CONFLICTUALITĂȚII SIRIENE	11
1.1. Corelații istorico-geografice	11
1.2. Factorul demografic, etnic și religios	13
1.3. Resurse și economie	17
1.4. Context istoric și politic. Statalitate și conflictualitate	23
CAPITOLUL 2.	
RĂZBOIUL CIVIL SIRIAN 2011-2022: SURSE, ETAPE ȘI ACTORI	29
2.1. Contextualizarea teoretică și practică a izbucnirii războiului civil sirian	29
2.1.1. <i>Abordarea „greed versus grievance” a surselor războaielor civile</i>	32
2.1.2. <i>Surse ale conflictului</i>	34
2.2. Etapizarea crizei siriene și evoluția conflictului	39
2.3. Actori și interese în războiul sirian	46
CAPITOLUL 3.	
POSIBILE CĂI DE SOLUȚIONARE A RĂZBOIULUI CIVIL DIN SIRIA	51
3.1. Tipuri de conflicte armate în legislația internațională contemporană	52
3.2. Modalități de stingerea a conflictelor armate contemporane	55
3.2.1. <i>Stingerea războiului – încetarea conflictelor armate internaționale</i>	55
3.2.2. <i>Posibilități juridice de stingere a războiului civil sirian</i>	63
3.3. Eforturi de rezolvare a conflictului sirian	65
3.3.1. <i>Implicarea opoziției siriene în rezolvarea conflictului</i>	68
3.3.2. <i>Inițiativele de pace de la Geneva și Astana</i>	74
3.3.3. <i>Alte inițiative de pace</i>	80
3.4. Lecții învățate și soluții de atenuare/încetare a războiului civil sirian.....	82

CONCLUZII	89
BIBLIOGRAFIE	93
ANEXE	101

SYRIAN CIVIL WAR. POSSIBLE WAYS TO END THE CONFLICT

• **Foreword** • *Syria's geopolitical profile before the civil war* * Historical-geographical correlations * Demographic, ethnical and religious factor * Resources and economy * Historical and political context. Statehood and conflict • *Civil war 2011-2022: sources, stages and actors* * Theoretical and practical contextualizing of the Syrian civil war outbreak * „Greed versus grievance” approach of civil wars sources * Sources of conflict * The staging of the Syrian crisis and the evolution of the conflict * Actors and interests in the Syrian war • *Possible means of solving the Syrian civil war* * Types of armed conflicts in the contemporary international law * Modes of extinguishing contemporary armed conflicts * War extinguishing – ending the international armed conflicts * Legal possibilities to end the Syrian civil war * Attempts in the Syrian pacification process * Syrian opposition involvement in conflict resolution * Geneva and Astana peace initiatives * Other peace initiatives • *Lessons learned and solutions to attenuate/end the Syrian civil war* • **Conclusions** • **Bibliography** • **Annexes**

ABSTRACT

The importance of approaching the topic of the Syrian civil war for Romanian researchers is obvious, resulting from the need to identify its consequences in terms of regional and national security under the influence of Syria's relatively close proximity to Romania and Europe, but also to find solutions, ways to extinguish or at least amelioration of this conflict, which can only be done through a careful scientific analysis of all its component elements.

The present study is built on the basis of the CR – SIPPABIO conflict analysis model (Context, Relationships – Sources, Interests, Positions, Parties, Attitudes/Feelings, Behavior, Intervention and Outcome), developed to facilitate the analysis of different stages, parts of the conflict resolution process.

In order to follow this model of analysis, the first part includes a brief geopolitical analysis of Syria as it was presented before the start of the civil war in 2011. As a result, the main elements that can lead to the identification of the context regarding the emergence of reasons for the current conflict are presented. Subsequently, the analysis aims to identify the sources or triggering factors and/or catalysts of the current conflict on a scientific basis using the “Greed and Grievance” theoretical approach, and a chronological delimitation of the stages passed by the Syrian war in its evolution from the popular uprising to civil war, establishing for each stage: the parties (actors), the positions in the conflict by virtue of their interests, attitudes, behaviors.

The last part of the paper contains two aspects. In the first, some attempts of the pacification process in Syria are hypothesized as ways of action and its current state. In the second, it goes on to identify some possible ways to extinguish the Syrian civil war starting from the idea that the theory of human needs uses, as ways to solve conflicts, approaches focused on deconstructing their sources and on satisfying the interests of the majority parties.

ARGUMENT

Într-o lume tot mai interdependentă, sub impactul globalizării, crize și/sau conflicte regionale ajung să reprezinte o amenințare și o sursă de risc continuu pentru securitatea globală per ansamblu. Așadar, statele problematice situate la mare depărtare geografică de granițele unor țări stabile ajung să le afecteze acestora securitatea, cele dintâi devenind surse de instabilitate globală prin exportarea organizațiilor teroriste și de criminalitate transfrontalieră, dar și prin generarea unor mișcări migratorii forțate a populațiilor. Nici pozițiile antagoniste ale marilor puteri interesate de aceste zone volatile nu ajută la rezolvarea rapidă a situațiilor de insecuritate înainte să devină adevărate riscuri sau pericole. Această tendință s-a observat în ultimii ani în urma desfășurării unor conflicte militare în state din Orientul Mijlociu, inclusiv războiul civil sirian, care au avut drept rezultat afectarea integrității statale a unor țări europene, dar și coeziunea între statele membre ale Uniunii Europene.

În acest context, importanța abordării temei războiului civil sirian pentru cercetătorii români este evidentă, rezultând din necesitatea identificării consecințelor acestuia în planul securității regionale și naționale sub incidența dispunerii relativ apropiate a Siriei față de România și Europa, dar și de găsire a unor soluții, modalități de stingere sau cel puțin de ameliorare a acestui conflict, ceea ce nu se poate face decât printr-o analiză științifică atentă a tuturor elementelor componente ale acestuia.

Studiul de față este construit pe baza modelului de analiză al conflictelor C.R. SIPPABIO (Context, Relații, Surse, Interese, Poziții, Părți, Atitudini/sentimente, Comportament, Intervenție și Rezultat/etapă)¹ (Amr și Akay 2016), dezvoltat pentru facilitarea analizării diferitelor etape, părți ale procesului de rezolvare a conflictului. Am ales ca metodă de cercetare acest model deoarece s-a demonstrat a fi util nu numai pentru a cartografia un conflict într-un cadru cuprinzător,

¹ În limba engleză: Context, Relationship, Sources, Interests, Positions, Parties, Attitudes/Feelings, Behavior, Intervention and Outcome/Stage.

dar și ca instrument introductiv folosit în găsirea unor posibilități de rezolvare a acestuia (Rodrigo 2021).

În sensul urmăririi acestui model de analiză, prima parte cuprinde o scurtă analiză geopolitică a Siriei așa cum se prezenta până la începerea războiului civil din 2011. Drept urmare, sunt prezentate principalele elemente care pot duce la identificarea **contextului** de apariție a motivelor declanșării actualului conflict. În acest sens, am considerat utilă analizarea geografiei și istoriei spațiului², resurselor și economiei, populației și caracteristicilor specifice etnice și religioase și modalitatea de constituire a statului sirian modern.

Ulterior, analiza urmărește identificarea **surselor** sau factorilor declanșatori și/sau catalizatori ai conflictului actual pe baze științifice folosind abordarea „Greed and Grievance” (lăcomie și nemulțumire), și o delimitare cronologică a etapelor parcurse de războiul sirian în evoluția sa de la revolta populară la războiul civil, stabilind pentru fiecare etapă: **părțile** (actorii), **poziționările** în conflict în virtutea **intereselor, atitudinilor, comportamentelor** acestora.

În ultima parte a lucrării sunt cuprinse două aspecte. Primul ipostaziază unele tentative ale procesului de pacificare a Siriei ca modalități de acțiune (intervenție) și stadiul actual al acestuia, iar cel de-al doilea, identifică unele soluții secvențiale posibile care pot duce la stingerea războiului civil sirian pornind de la ideea că teoria nevoilor umane folosește, ca modalități de rezolvare a conflictelor, abordări focalizate pe **deconstruirea surselor acestora** și pe **satisfacerea majoritară a intereselor părților aflate în conflict**, identificate pe baze empirice.

² „Factorul geografic a exercitat o influență predominantă asupra destinului națiunilor, de la Egiptul faraonic până la Primăvara Arabă ... Analiza relațiilor internaționale este săracă și, pe alocuri, puțin convingătoare dacă nu apelează și la datele geografiei, la datele mediului natural”. Henry Kissinger citat în: Robert D. Kaplan, *Răzbușunarea geografiei. Ce ne spune harta despre conflictele viitoare și lupta împotriva destinului*, Editura Litera, București, 2014.

CAPITOLUL 1

CONTEXTUL GEOPOLITIC ȘI CONSECINȚE ALE CONFLICTUALITĂȚII SIRIENE

Siria este încadrată geopolitic în regiunea Orientul Mijlociu, una din cele mai complexe și conflictuale zone din lume, caracterizată de războaie violente interstatale și civile, terorism exacerb, instabilitate politică acută și sărăcie endemică, acestea fiind principalele manifestări de insecuritate care au dus la afectarea negativă atât a regiunilor imediat învecinate, cât și a comunității internaționale în ansamblul său. Mai mult, în ciuda unei multitudini de elemente culturale, religioase, lingvistice și istorice comune, cooperarea economică, politică sau militară între statele acesteia este aproape inexistentă, ceea ce face soluționarea conflictelor și mai dificilă.

Situația este cu atât mai drastică, în ce privește conflictul sirian, din cel puțin două motive principale:

1) efectele acestuia (criză umanitară, migrație abundentă, export de terorism și radicalizare, instabilitate regională etc.) ajung să afecteze nu numai statele imediat învecinate, ci și pe cele extraregionale cu repercusiuni asupra integrității statale a unor țări europene, inclusiv România, dar și coeziunea între statele membre ale Uniunii Europene pe tema măsurilor necesare a fi luate pentru ameliorarea conflictului sirian;

2) criza siriană, apărută inițial ca un conflict intern, s-a complexificat etapizat în urma unor input-uri specifice (reacția severă a guvernului sirian la manifestațiile pașnice ale populației, alăturarea unor actori externi susținând una sau alta din părțile implicate în conflict pe fondul intereselor proprii etc.), către un război civil și, apoi, către un război civil internaționalizat, pe fundalul căruia o serie de războaie proxy au găsit teren fertil de manifestare.

1.1. Corelații istorico-geografice

Teritoriul Siriei moderne, țară situată în Orientul Mijlociu, pe țărmul Mării Mediterane, este una dintre cele mai vechi regiuni locuite pe Pământ (Mark 2014). De altfel, descoperiri arheologice din jurul

orașului Aleppo arată că acest spațiu a fost pentru prima dată locuit de oameni în urmă cu 700.000 de ani (Mark 2014). Conform unor lucrări de profil, primele atestări documentare ale genezei etniei siriene au fost identificate în anii 4000-3000 î.Hr (Lammens 1921, 2) în Mesopotamia (Moldovenii 2011)³. De asemenea, în aceeași perioadă în care populațiile autohtone adoptaseră scrisul, zeitățile și stilul de viață al sumerienilor au fost construite primele orașe în spațiul Siriei antice - Mari și Ebla (Anexa nr. 1).

În legătură cu denumirea de „Siria” există mai multe ipoteze. O prezentăm doar pe cea emisă de Herodot, care a utilizat termenul „Assiria” pentru întreaga Mesopotamie (Joseph 2011, 37) când se referea la perioada istorică de până la căderea imperiului assirian în anul 612 î.Hr. (bătălia de la Ninive), iar pentru partea sa de vest a continuat să utilizeze această denumire până la instalarea imperiului seleucid, moment din care Herodot a adoptat pentru respectiva regiune denumirea cunoscută și astăzi – Siria.

În istoria veche, teritoriul Siriei moderne făcea parte din regiunea pe care mesopotamienii o denumiseră *Eber Nari* (dincolo de râu – traducere)⁴ referință care apare și în vechiul testament (Amazing Bible Timeline with World History Blog 2014). Teritoriul statului sirian contemporan reprezintă o parte a spațiului secular al poporului antic sirian situat la intersecția a trei continente (Europa, Asia și Africa) între Marea Mediterană și deșertul arab. De altfel, teritoriul Siriei de astăzi reprezintă doar o mică parte din cel al Siriei antice, deoarece istoria nu a fost foarte generoasă cu majoritatea popoarelor arabe ale regiunii, inclusiv poporul sirian.

Oficial, Siria are suprafața de 185.180 km² (BBC News 2018), situându-se pe locul 89 între statele lumii la acest indicator (WorldAtlas 2021). Statul sirian este una dintre cele mai mari țări ca suprafață și importanță geopolitică din Orientul Mijlociu.

Ca multe alte țări ale lumii, Siria este împărțită în unități administrativ-teritoriale, respectiv 284 subdistricte, care se întind în 65 de districte și

³ Mesopotamia reprezenta un spațiu în care se intersectau căile ce uneau țărmul Golfului Persic cu regiunile muntoase transcaucaziene, litoralul est-mediteranean cu regiunile învecinate Indiei.

⁴ În această regiune istorică, denumită și Levant, sunt incluse Israelul, Libanul și Siria moderne.

care fac parte din 14 guvernorate. 64 din cele 65 de districte au desemnată câte o capitală regională (World Population Review 2019).

Cele mai populate orașe siriene sunt Aleppo (una dintre cele mai vechi așezări omenești din lume), Damasc (centru istoric și religios important), Homs (diversitate religioasă), Hamah (oraș vechi din perioada bizantină), Latakia (cel mai important oraș-port la Marea Mediterană), Deir ez-Zor (renumit pentru agricultură), Ar Raqqa (găzduiește cel mai mare baraj din țară), Al Bab (oraș comercial) și Idlib (centru agricol major).

Cel mai mare oraș ca suprafață al Siriei este Damasc – capitala țării. Acesta este situat la poalele Munților Anti-Liban de-a lungul râului Barada; de-a lungul timpului a funcționat ca stație de realimentare și centru comercial pentru comercianții care călătoreau prin deșert.

Râul Eufrat și câțiva dintre afluenții săi trec prin Siria, furnizând mai mult de 80% din apa țării (Collelo 1987). Există două lacuri naturale în regiunile Înălțimile Golan și Dara'a de-a lungul graniței cu Iordania, precum și mai multe lacuri artificiale create de baraje, care oferă posibilitatea de irigare și energie electrică. Cea mai mare parte a țării are un climat deșertic, cu veri calde, uscate, și ierni blânde. O treime din terenul său este arabil, iar o treime este pășunat. Terenul este în mare parte deșertic, de aceea plantele cultivate sunt rezistente la secetă (mirt, cherestea și măslin sălbatic) (Every Culture 2021). Culturile agricole sunt compuse din grâu, orz, bumbac, linte, năut și sfeclă de zahăr, iar în regiune există și mari plantații de măslini.

1.2. Factorul demografic, etnic și religios

Poporul sirian este la baza sa un construct civilizațional rezultat din îmbinarea civilizațiilor străvechi ale popoarelor babilonian, egiptean și grec (Lammens 1921, 1). Totuși, nu doar aceste popoare antice au influențat civilizația siriană, ci și fenicienii (Lammens 1921, 3), sumerienii, hitiții, asirienii, arameenii, amoriții (History 2021) sau alte popoare cotropitoare și/sau migratoare.

În anul 2012, imediat după declanșarea crizei siriene, populația totală a Republicii Arabe Siriene era de 22.530.746 de indivizi, iar densitatea

populației era de 93,5 indivizi/km² (WorldAtlas 2018). Ca localizare geografică, majoritatea populației siriene era concentrată în regiunea vestică a țării, în apropiere de Marea Mediterană, dintre care 56% reprezenta populație urbană. În urma desfășurării conflictului, populația siriană a fost decimată. Pentru perioada iulie 2011-martie 2022, estimările numărului total de decese în războiul civil sirian variază între 499.657 și aproximativ 610.000 (SOHR 2022). Numai în anul 2021, Observatorul Sirian pentru Drepturile Omului a documentat decesul a 3.881 oameni, dintre care 1.558 de civili (383 de copii sub 18 ani, 193 de femei), căzuți victime ale dispozitivelor explozive improvizate, minelor, asasinărilor, „crimelor de onoare”, atacurilor armate, terorismului, precum și condițiilor vitrege de viață (Syrian Observatory for Human Rights 2022).

Totuși, deși față de începutul conflictului în Siria se înregistrează un declin în numărul populației totale, din 2018, indicatorul a început să crească din nou și se preconizează că va depăși 20 de milioane locuitori până la sfârșitul anului 2023 (World Population Review 2022). O evoluție a situației demografice care prezintă tendința ascendentă recentă este prezentată în Figura nr. 1.

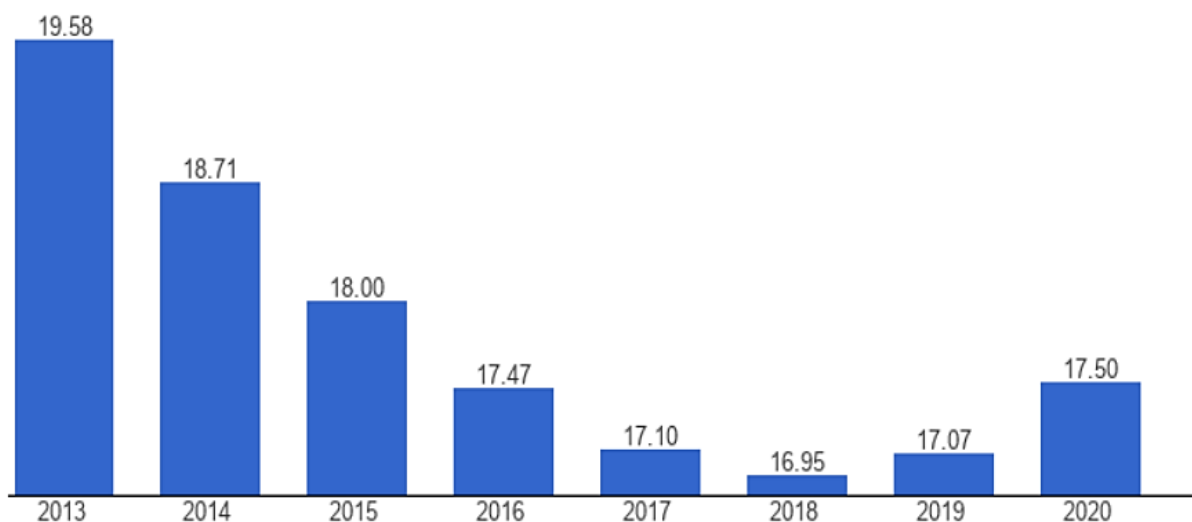

Figura nr. 1 – Evoluția demografiei totale siriene 2013-2020, în milioane de locuitori

(Sursa: *Syria: Population size, in millions*, The Global Economy.
https://www.theglobaleconomy.com/Syria/Population_size/)

De altfel, în Siria doi indicatori demografici sunt paradoxali pentru o perioadă de conflict – rata anuală de creștere a populației și speranța de viață la naștere, de la momentul de dinaintea războiului sirian față de momentul actual. Aceste aspecte sunt prezentate în Tabelul nr. 1.

Tabelul nr. 1: Evoluția unor indicatori demografici în Siria din 2010

Surse: Countryeconomy.com, WorldBank data, Worldometer, Statista

Indicatori demografici	2010	Ultimele date
Populație totală	21.081.814	18.239.721 (31 martie 2022)
Vârsta medie a populației	21.1 ani	25,6 ani (2022)
Speranța de viață la naștere	72,1 ani	72,7 ani (2019)
Rata fertilității	3,4/1.000 locuitori	2,7/1.000 locuitori (2020)
Rata anuală de creștere a populației	0,7%	2,5% (2020)

În pofida acestor doi indicatori optimiști, nu se poate nega faptul că efectele războiului asupra societății siriene în ansamblul său sunt catastrofale. 6 milioane de persoane sunt strămutate în interiorul țării, iar 5,6 milioane s-au refugiat în alte state. Aproape 14 milioane de persoane au nevoie de asistență umanitară (ReliefWeb 2021). De altfel, prin programul alimentar mondial al ONU, 12,4 milioane de persoane din Siria sunt ajutați cu resurse de hrană și apă potabilă deoarece 55% din populație suferă de nesiguranță alimentară, dintre care 1,3 milioane sunt în insecuritate alimentară gravă și 6,8 milioane sunt persoane deplasate intern (WFP 2022). În pofida acestui aspect, în 2021, Biroul Înaltului Reprezentant pentru Refugiați al ONU (ICNUR) a verificat sau a monitorizat întoarcerea a aproape 36.000 de refugiați în Siria (UNHCR 2022).

În ce privește structura demografică a Siriei, respectiv în ce privește proporțiile grupurilor etnice, religioase și sectare a populației sale, aceasta este rezultată principală a marilor valuri migratoare și a

multitudinii de civilizații care au supus vremelnic aceste teritorii. În perioada de dinainte de război, structura demografică în statul sirian arăta așa cum se prezintă în figura de mai jos.

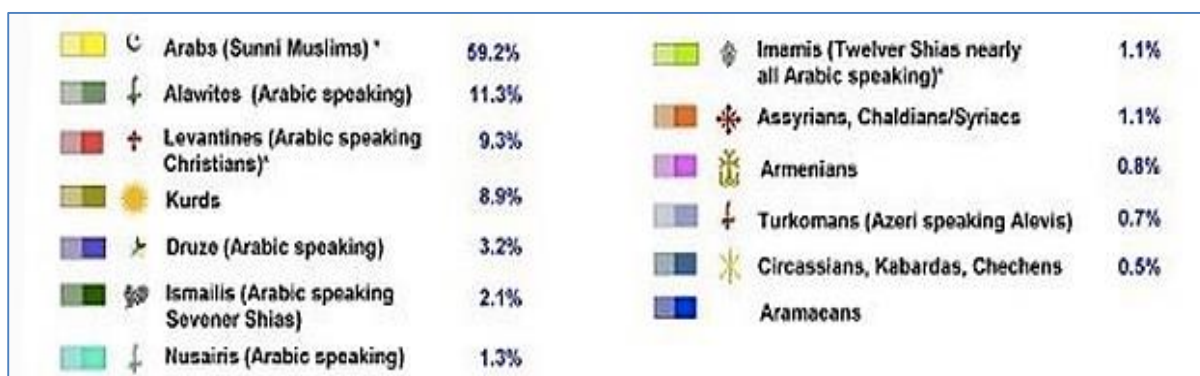

Figura nr. 2: Compoziția etnică a Siriei anterăzboi

Sursă: Ethnic composition in Syria per percentages (Michael Izady/The Gulf/2000 Project at Columbia University). <http://www.heritageforpeace.org/syria-country-information/geography/>

În prezent, statul sirian găzduiește o multitudine de grupuri etnice – arabi (90,3%) (World Countries Data 2018), greci, armeni, asirieni, kurzi, cerchezi, mandeeni și turci. Printre grupările religioase se numără: suniți musulmani (74%, religia islamică fiind religie de stat); alawiți, druzi, šiiti, salafiți și yazidi (16%); creștini (10%); evrei; mandeeni etc. (World Countries Data 2018). Arabii suniți constituie cel mai mare grup comunitar din Siria. De altfel, limba oficială a republicii este araba. Alte limbi vorbite în Siria sunt kurdă, armeană și aramaică (vehiculate larg) (One World Nations Online 2021), dar și engleză sau franceză.

Există specialiști care consideră că mișcările populației pe scară largă din Siria nu au fost un simplu produs secundar al războiului, ci că, mai degrabă, ele reprezintă strategii conștiente de curățare etnică de către fiecare facțiune implicată în conflict (Balanche 2015). Vizualizând datele din figura nr. 1 și comparând procentele cu cele date mai sus, constatăm, totuși, că actuala compoziție etno-sectară a Siriei nu s-a schimbat prea mult în ansamblu, în ciuda plecării disproporționate a refugiaților creștini și arabi suniți. Creștinii au fost în mod tradițional împrăștiați în toată țara și nu au propria lor zonă de refugiu, cum o au

alawiții și druzii, determinând pe mulți dintre ei să fugă în străinătate. Cât despre arabii sunniți, deoarece insurgența a prins rădăcini în rândurile lor, ei au fost prima țintă a represiei regimului și a atacurilor aeriene (deși unele clanuri sunitice îl susțin pe președintele sirian Bashar al-Assad și au rămas în siguranță în zona guvernamentală).

Deși există mici ameliorări în anumiți indicatori, situația reală a evoluției conflictului arată că aproape un sfert din populația siriană înregistrată înainte de război a emigrat sau s-a refugiat în state învecinate din Orientul Mijlociu sau în Europa și un alt sfert din populația rămasă în țară este strămutată din zonele de conflict în altele ceva mai sigure. Concomitent, populația siriană rămasă pe teritoriul țării suferă de foame, este lipsită de condiții minime de trai, nu i se respectă drepturi fundamentale, este bombardată continuu din toate părțile, iar anumite grupări etnice sunt supuse chiar unei agresiuni chimice.

1.3. Resurse și economie

Printre resursele naturale siriene cele mai importante se numără petrolul, gazele naturale, fosfații, minereurile de crom și mangan, asfaltul, minereul de fier, roca de sare, marmura, ghipsul și hidroenergia (Index Mundi 2021). De exemplu, rezervele oficiale de resurse energetice în 2018 erau de 2,5 miliarde barili (341 milioane de tone) de petrol și 285 mld. metri cubi gaze naturale (Katona 2018).

Siria este stat membru al Organizației Națiunilor Unite, Ligii Statelor Arabe și a Organizației Islamice pentru Cooperare (Syrian Arab Republic's Draft Constitution 2017, 3)⁵. Principalii parteneri comerciali ai statului sirian în anul 2019 erau: pentru export: Arabia Saudită 23%, Turcia 18%, Egipt 14%, Emiratele Arabe Unite 8%, Iordania 7%, Kuweit 5%; pentru import: Turcia 27%, China 22%, Emiratele Arabe Unite 14%, Egipt 5% (CIA 2021).

Începând cu anul 2004, Siria a fost supusă sancțiunilor economice americane în conformitate cu *Legea privind responsabilitatea din Siria*,

⁵ Draftul Constituției Republicii Arabe Siriene a fost prezentat de oficialii ruși la negocierile de pace din Siria la 23 ianuarie 2017.

care interzice sau restricționează exportul și reexportul majorității produselor din SUA în Siria.

Înainte de tulburări, guvernul lui Bashar al-Assad a început liberalizarea politicilor economice, inclusiv reducerea ratelor dobânzilor la credite, deschiderea băncilor private, consolidarea ratelor de schimb multiple, creșterea prețurilor la unele subvenții și înființarea Bursei de Valori Damasc. Totuși, economia a rămas în continuare reglementată de la nivel guvernamental și controlată de un regim dictatorial.

Moneda oficială a Siriei este lira siriană (SYP). La începutul anilor 2000, rata de schimb a SYP era de aproximativ 50 SYP pentru 1 USD. Rata de schimb s-a deteriorat masiv, astfel încât înainte de războiul din Ucraina, 1 USD era egal cu aproximativ 2.510 SYP (Trading Economics 2022).

Figura nr. 3: Evoluția lirei siriene față de dolarul american 2010-2022

Sursă: Syrian pound, Trading Economics, <https://tradingeconomics.com/syria/currency>

De asemenea, experții Centrului de Studii Strategice și Internaționale prezentau că, în ianuarie 2021, tranzacțiile monetare înregistrau cursuri de peste 3.000 SYP pentru un dolar, ceea ce „echivala cu o creștere a ratei inflației cu 300\$ la bunurile de larg consum” (CSIS 2021). Între timp, problemele interne și războiul din Ucraina declanșat în februarie 2022 au afectat și mai mult cursul de schimb al lirei siriene, astfel încât, în aprilie 2022, tranzacționarea dolar

american/liră siriană se realiza la aproximativ 3.900 SYP (Syrian Observer 2022). Așadar, pe întreaga perioadă a conflictului, moneda oficială siriană s-a depreciat de 78 de ori.

Din anul 2013, efectele conflictului sirian au început să se resimtă acut la nivel economico-social din cauza sancțiunilor internaționale, a daunelor de infrastructură generalizate, a consumului intern și a producției reduse, toate coroborate cu creșterea inflației. Spre exemplu, exporturile siriene erau estimate pentru anul 2013 să scadă la 2,675 de miliarde de dolari, în situația în care în anul 2012 înregistrau 3.876 de miliarde de dolari (Economy Watch 2022). Produsul intern brut al Siriei a scăzut vizibil după declanșarea conflictului, de la 73,67 la sub 30 miliarde \$ SUA, după cum se observă în figura de mai jos, într-o proiecție realizată pentru perioada 2012-2022.

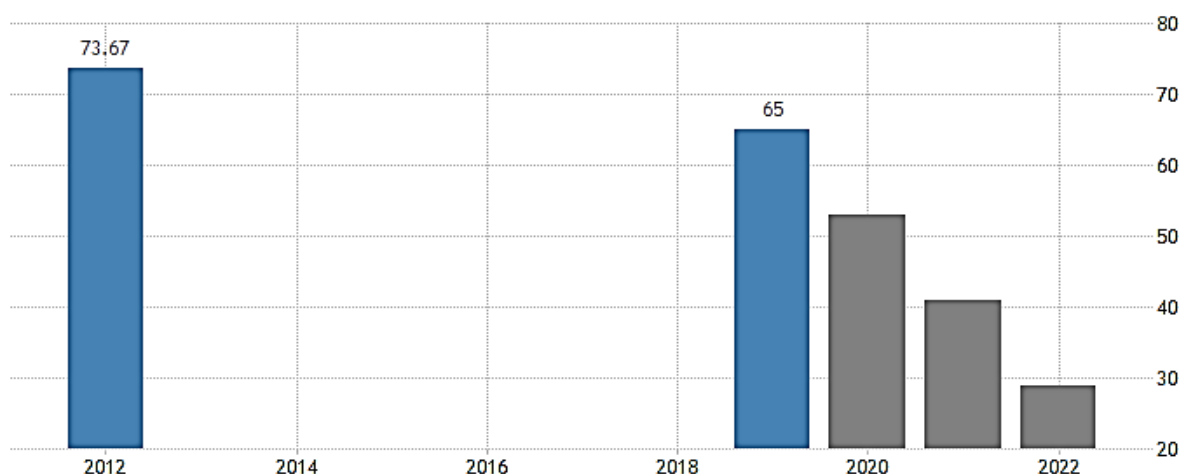

Figura nr. 4: Evoluția Produsului Intern Brut sirian 2012-2022 (mld. dolari SUA)

Sursa: Syria GDP, Trading Economics, <https://tradingeconomics.com/syria/gdp>

Înainte de declanșarea conflictului sirian, în anul 2010, consumul de petrol ajunsese a fi mai ridicat decât producția (a se vedea Figura nr. 6), ceea ce nu permitea o rată a exportului prea ridicată. În prezent, exploatarea petrolieră a scăzut la o valoare de 25.000 de barili/zi (Trading Economics 2018), datorită atât îngreunării procedurii în sine, cât și ca rezultat direct al luptelor duse în teatrul de operații sirian și a

diverselor sabotaje realizate de opozanții în conflict, care au deținut controlul exploatărilor la un moment sau altul; înainte de declanșarea conflictului, Siria trimitea numai pentru export 140.000 de barili/zi (Meliksetian 2018).

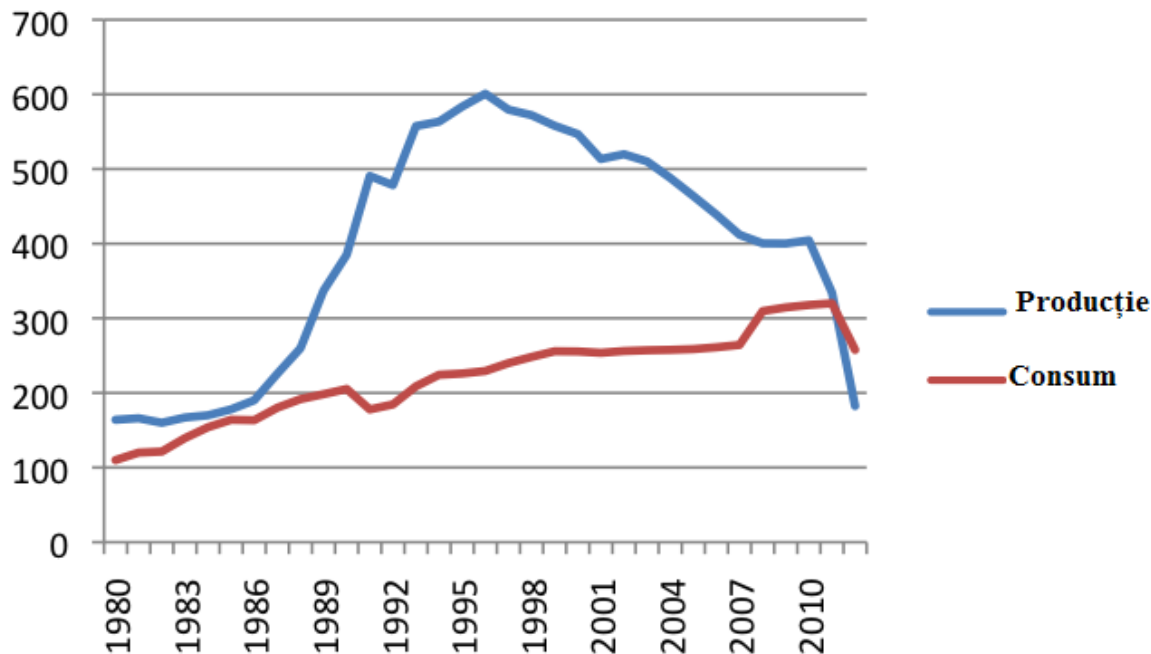

Figura nr. 5: Producția și consumul de petrol sirian în perioada 1980-2010 (mii barili/zi)

Sursa: ***, „Oil and Gas Limits Underlie Syria’s Conflict”, *Our finite world*, 9 septembrie 2013, <https://ourfiniteworld.com/2013/09/09/oil-and-gas-limits-underly-syrias-conflict/>

Fără energie, un război nu poate fi dus. Astfel încât, după ce în anii 2009-2010 Siria își acoperea necesarul de consum de petrol din producția proprie, la declanșarea conflictului importurile de resurse petroliere au crescut progresiv, pentru anul 2015 *Central Intelligence Agency (CIA)* estimând importuri în Siria de 87.660 bbl/zi (CIA 2021). De asemenea, în ceea ce privește gazele naturale, scăderea producției s-a dovedit a fi mai mică (a scăzut de la 8 miliarde metri cubi/an la 3,5 miliarde metri cubi/an) (Oil Price 2018) căpătând importanță mai mare în cadrul economiei naționale.

Balanța comercială a Siriei a avut și ea de suferit de pe urma războiului civil și a sancțiunilor internaționale, la care s-au adăugat, în ultimii ani, scăderea producției de petrol și creșterea importurilor, situație care a dus la deficite comerciale (Figura nr. 6).

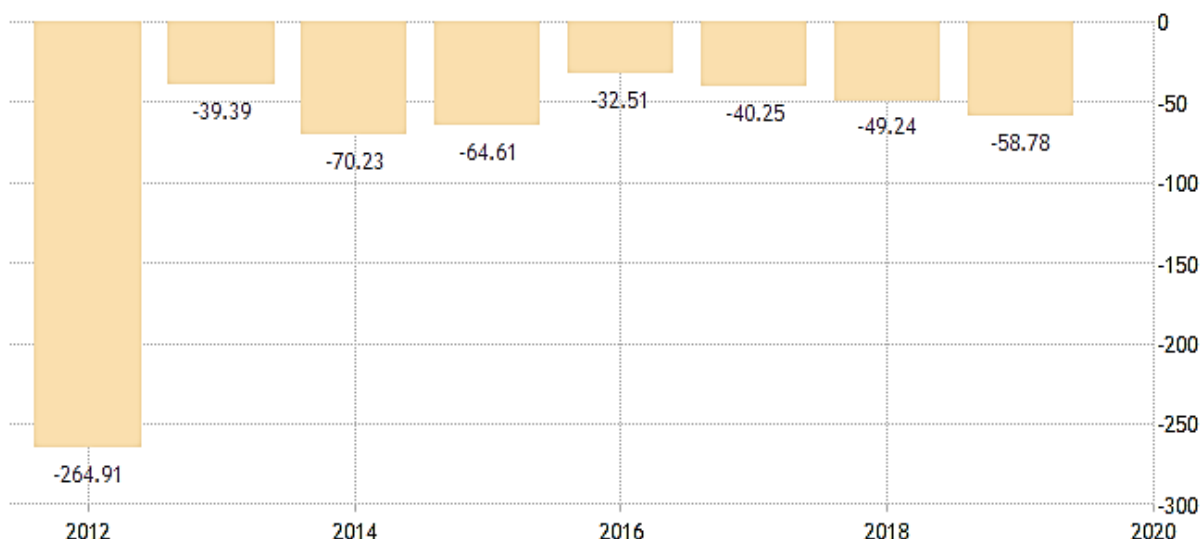

Figura nr. 6: Balanța comercială a Siriei 2012-2020 (mil. SYP)

Sursă: ***, „Syria Balance of Trade”, *Trading Economics*,
<https://tradingeconomics.com/syria/balance-of-trade>

De altfel, atât valorile totale ale exportului, cât și ale importului au scăzut drastic. De exemplu, valoarea totală a exporturilor siriene în anul 2011 era de aproximativ 1,4 milioane dolari de SUA, urmând ca în anul 2012 să scadă până la sub 250 de milioane de dolari SUA și în anul 2018 să ajungă la valori sub 100 de miliarde de dolari SUA (a se vedea Figura nr. 7).

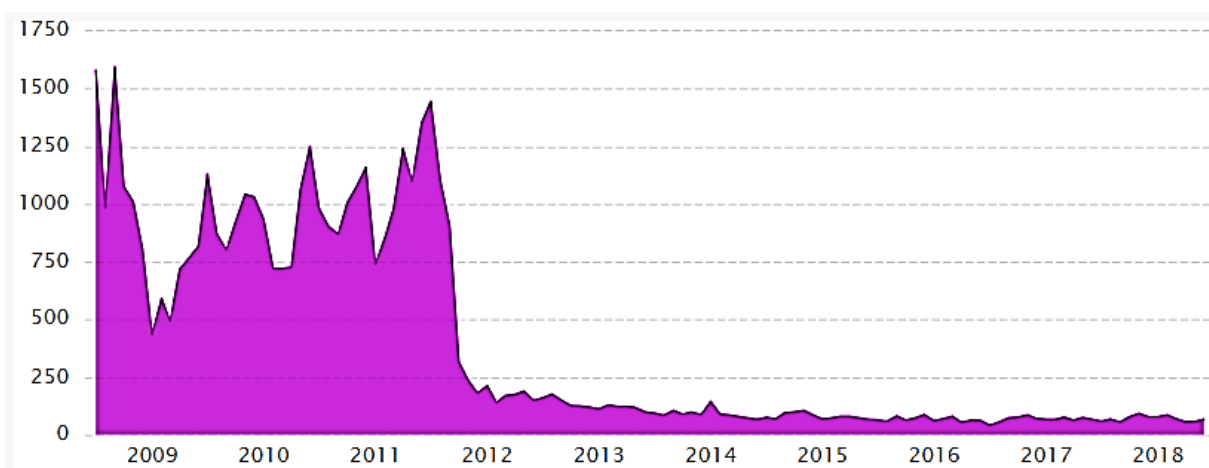

Figura nr. 7: Republica Arabă Siriană – Total Export (mil. dolari SUA)

Sursă: ***, „Syria Total Exports, 1960 - 2018 | Monthly | USD mn | International Monetary Fund”, CEIC, <https://www.ceicdata.com/en/indicator/syria/total-exports>

Din cele prezentate anterior, este evident că războiul civil care a izbucnit în Siria în 2011 are un impact teribil asupra economiei sale. De altfel, devastarea și haosul au dus la declasificarea globală a Siriei încă din anul 2013, astfel, evaluarea numerică a libertății sale economice fiind suspendată în *Indexul Libertății Economice*, realizat de Fundația Heritage, din lipsa accesului la date reale. De altfel, în *Index*, în prezent situația este prezentată parțial și în afara clasamentului. De exemplu, pentru anul 2018 se arăta că PIB-ul pe cap de locuitor scăzuse cu 4,8%, rata șomajului ajunsese la 14,3%, iar rata inflației la 44,5% (The Heritage Foundation 2018, 394). Ulterior, în *Indexul Libertății Economice pentru 2022* se arată că „lungul război civil aproape i-a prăbușit (Siriei, n.a.) producția economică și i-a distrus în mare măsură libertatea economică”, iar „Costul economic al războiului civil sirian va depăși probabil 1 trilion de dolari, inclusiv PIB-ul agregat pierdut din cauza conflictului și costurile viitoare de reconstrucție”. De asemenea, datoria sa publică a ajuns la 52,7% din PIB, dar rata șomajului a scăzut la 9% (The Heritage Foundation 2022, 396).

În 2021, trei sferturi din toate gospodăriile din țară au declarat că nu își pot satisface cele mai elementare nevoi – cu 10% mai mult decât în anul precedent (UNHCR 2022). Ulteior, la începutul anului 2022, regimul a exclus sute de mii de familii din programul subvenționat „cartelă de rație”, în situația în care suprafețele cultivate cu grâu în Siria au scăzut în 2022 față de 2021, ajungând la 1,2 milioane de hectare, față de 1,5 milioane, iar prețurile grâului în Siria au crescut cu 27% de la începutul anului 2022 (Syrian Observer 2022), poate și din cauza sincopele intervenite în transporturile de cereale prin regiunea Mării Negre, ca urmare a invaziei armatei ruse în Ucraina.

Deși la momentul de față este imposibilă realizarea unei evaluări clare și reale a situației economice în teritoriul sirian, este evident că economia Siriei s-a deteriorat și mai mult pe fondul conflictului care s-a declanșat în contextul Primăverii Arabe, o primă cauză fiind introducerea unor sancțiuni suplimentare Siriei, de către guvernul american, începând cu aprilie 2011, pentru pedepsirea abuzurilor în ce privește încălcarea drepturilor omului sau a indivizilor care sprijină regimul Asad.

1.4. Context istoric și politic. Statalitate și conflictualitate

Treizeci și patru de civilizații au fost înregistrate în Siria, începând cu perioada Halaf (4500-2500 î.Hr.) și terminând cu recenta Republică Arabă Siriană (Global Security n.d.). Siria a fost locul diferitelor civilizații timpurii, în special cea feniciană. În perioada antică a căzut succesiv sub imperiile Persan, Macedonean și Roman. Ulterior, din secolul al VII-lea a devenit un centru al puterii și civilizației islamice, iar din anul 1516, provincie a Imperiului Otoman. Evident, fiecare dintre aceste aspecte și-au pus amprenta asupra vieții politice, sociale și economice a populației autohtone.

Dinamicile geopolitice ce au caracterizat întregul Orient Mijlociu la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea au fost strâns legate de proiectele marilor puteri europene care urmăreau să controleze, direct sau indirect, provinciile orientale, aflate în acel moment în diferite faze de fragmentare. Astfel, după finalizarea a aproximativ 400 de ani de domnie otomană, puterile europene au exploatat slăbiciunea cauzată de inexistența unei unități politico-militare între popoarele ce conviețuiau pe fostele teritorii otomane și au ocupat diferite zone, în funcție de interesele proprii deținute în regiune, atingându-și un deziderat mai vechi, acela de a deveni puteri coloniale. *Chestiunea Orientală* a reprezentat tocmai această proiecție extraeuropeană a unor rivalități intraeuropene, iar destinul rămășițelor Imperiului Otoman și a teritoriilor sale a reprezentat o consecință directă a ambițiilor expansioniste rusești, franceze sau britanice. De altfel, așa cum vom arăta în cele ce urmează, formarea statului sirian modern, ca și al altor state ale regiunii, a reprezentat, în mod aproape exclusiv, rezultatul acestor dinamici externe ale politicii expansioniste europene proiectate în spațiul oriental.

După destrămarea Imperiului Otoman la sfârșitul Primului Război Mondial, Siria a fost preluată de către francezi până la obținerea independenței sale. De altfel, istoria colonialistă comună a dus la existența unei caracteristici rezistente în timp și specifică tuturor statelor postcoloniale din regiune și anume aceea a remanenței unei structuri politice de tip colonial condusă de reprezentanți militari, pe

fondul tendinței de inoculare a unor construcții sociale occidentale care le imitau pe cele specifice sistemelor democratice. Aceste construcții occidentale s-au dovedit, în cele mai multe cazuri, inadecvate pentru cultura și modul de viață al populației regiunii, fapt reliefat în mișcările oponente, dar subzistă și în prezent în diferite stadii de dezvoltare în lumea musulmană (liberalism, piață liberă, secularism etc.).

Scenariile externe, produse de mediile colonialiste europene au început a fi dublate, la sfârșitul secolului al XIX-lea, de emergența unor proiecte autohtone influențate tot mai mult de ideologiile și modelele politice naționaliste occidentale. De altfel, nașterea islamului politic în Siria poate fi urmărită în anii 1940, când un grup musulman numit al-Gharra a intrat în parlament, creând un bloc islamic care să se opună regimului secular și civil al președintelui Shukri al-Quwatli (Moubayed 2005). Ambele tendințe interne și externe au dus la intensificarea gradului de complexitate geopolitică a regiunii Orientului Mijlociu, implicit a Siriei moderne.

Siria modernă și-a câștigat independența față de Franța în 1946, dar a trăit prin perioade de instabilitate politică determinate de interesele conflictuale ale acestor grupuri diferite. Guvernarea democratică a fost încheiată de o lovitură de stat susținută de CIA în martie 1949, urmată de a doua în același an (Military History 2022). O tendință populară în creștere împotriva guvernării militare a determinat transferul de putere de la armată la civili în 1954 (Britannica 2022), iar între anii 1958-1961 o unire cu Egiptul, sub numele de Republica Arabă Saudită, a înlocuit sistemul parlamentar al Siriei cu un regim prezidențial înalt centralizat. Ulterior, în 1961, o altă lovitură de stat siriană a dizolvat uniunea (Encyclopedia 2022). Guvernul sirian al partidului Ba'ath a urcat la putere în 1964 după o lovitură de stat de succes. Ulterior, în 1966 o altă lovitură dădea jos de la putere liderii de partid, Michel Aflaq și Sahah al-Din al-Bitar. În războiul arabo-israelian ce a urmat în 1967, Siria a pierdut Înălțimile Golan în favoarea Israelului.

Această realitate politică a dus la constituirea graduală a unei ciclicități violente, manifestată prin organizarea unei multitudini de lovituri de stat (Siria reprezintă unul dintre statele cele mai afectate de acest tip de acțiune – a se vedea Tabelul nr. 2) cauzate de încercările succesive de instaurare a unor regimuri democratice sau de eliminare a

lor și instaurarea altora autoritare, sau chiar de înlocuire a regimurilor autoritare cu altele de aceeași factură, din dorința de a realiza uniuni cu unele state din zonă (Egipt, Irak) sau de a limita astfel de tendințe unioniste (Gulf News Syria 2016), de cele mai multe ori cu utilizarea unei doze majore de violență.

Tabelul nr. 2: Ciclicitatea regimurilor politice și a loviturilor de stat în Siria

Nr. crt.	Lovituri de stat (Military History 2022) (World Atlas 2019)	Tipul de regim impus
1	29 martie 1949 – Husni al-Za'im ⁶ împotriva regimului lui Shukri al-Quwatli	Democrație parlamentară înlocuită cu un regim autoritar de tip militar
2	14 august 1949 – Sami al-Hinnawi ⁷ împotriva regimului lui Husni al-Za'im	Regim autoritar de tip militar înlocuit cu altul asemenea
3	3 decembrie 1951 - Adib Shishakli ⁸ împotriva regimului lui Hashim al-Atasi ⁹	Regim prezidențial secular înlocuit cu un regim autoritar
4	25 februarie 1954 – Maamun al-Kuzbari ¹⁰ împotriva regimului lui Adib Shishakli	Regim autoritar înlocuit cu un regim secular
5	29 septembrie 1961 – Haydar al-Kuzbari ¹¹ și alții împotriva regimului lui Gamal Abdel Nasser ¹²	Regim secular egiptean înlocuit cu unul totalitar
6	8 martie 1963 – Lu'ayy al-Atasi ¹³ împotriva regimului lui Nazim al-Kudsi ¹⁴	Regim autoritar militar înlocuit cu un regim autoritar

⁶ Husni al-Za'im a fost un militar și politician sirian a cărui familie are ascendență kurdă, fusese ofițer în armata otomană.

⁷ Col. Sami al-Hinnawi a răsturnat conducerea militară a președintelui sirian Husni al-Za'im în august 1949, cu ajutorul colegilor membri ai Partidului Social Naționalist Sirian.

⁸ Adib Bin Hassan Al-Shishakli a fost un lider militar sirian și președinte al Siriei.

⁹ Hashim al-Atasi a fost politician naționalist și de trei ori președinte al Siriei.

¹⁰ Maamun al-Kuzbari a fost o personalitate literară siriană, politician și șef de stat interimar (29 septembrie-20 noiembrie 1961) provenit dintr-o familie proeminentă din Damasc.

¹¹ Haydar al-Kuzbari a fost un ofițer militar sirian și membru al „Înaltului comandant al armatei și al forțelor armate al revoluției”, for care a condus Siria pentru o perioadă.

¹² Ideile politice ale lui Gamal Abdel Nasser au ajuns să fie cunoscute ca „Nasserism”. În centrul filozofiei sale se afla ideea panarabismului, o mișcare pentru unificarea popoarelor arabe într-un singur stat. Panarabismul a fost promovat în diferite momente în Orientul Mijlociu ca o modalitate de unire a țărilor arabe împotriva Israelului și a Occidentului.

¹³ Lu'ayy al-Atasi a fost numit guvernator interimar de către ofițerii militari. Ulterior a fost numit președinte de către Consiliul Național pentru Comandamentul Revoluționar. Ulterior, a demisionat din funcția de președinte în iunie 1963 și s-a abținut de la orice activitate politică ulterioară.

¹⁴ Nazim al-Kudsi a fost prim-ministru al Siriei în perioada 24-27 septembrie 1949 (succedându-l pe Hashim al-Atasi și precedându-l pe Khalid al-Azm) și în perioada 4 iunie 1950 și 27 martie 1951 și președintele Siriei de la 12 decembrie 1961 până la 7 martie 1963 (succesând lui Gamal Abdel Nasser și precedându-l pe Luayy al-Atasi). El a fost înlăturat de Amin al-Hafiz și de Partidul Baath în lovitura de stat siriană din 1963.

Nr. crt.	Lovituri de stat (Military History 2022) (World Atlas 2019)	Tipul de regim impus
7	21–23 februarie 1966 – Salah Jadid împotriva regimului lui Amin Hafiz (Heydemann 1999, 203)	Regim autoritar militar înlocuit de un regim civil autoritar
8	13 noiembrie 1970 – Hafez al-Assad (HRW 1995) împotriva regimului lui Salah Jadid (Halawi 2015)	Regim civil autoritar înlocuit cu alt regim autoritar

Generalul Hafez al-Assad, ministrul apărării, a pus mâna pe putere într-o revoluție „corectivă” în noiembrie 1970, devenind prim-ministru, iar în martie 1971, acesta s-a autodeclarat președinte, o poziție pe care o va ocupa până la moartea sa în anul 2000. De atunci, Siria este o republică prezidențială, șeful statului fiind fiul fostului președinte, Bashar Al-Assad, reales în mai 2021 (durata mandatului președintelui este de 7 ani), care este și secretar general al Partidului Ba’ath Arab Socialist, comandant-șef al forțelor armate și președinte al Frontului Național Progresist.

Inegalitatea socio-economică a crescut semnificativ după ce politicile de piață liberă au fost inițiate de fostul președinte Hafez al-Assad în ultimii săi ani de viață, iar apoi accelerate, atunci când actualul președinte Bashar al-Assad a urcat la putere. Punând accentul pe sectorul serviciilor, de aceste politici beneficia o minoritate din populație, și anume majoritatea persoanelor care aveau conexiuni cu guvernul, sunniți din Damasc și Aleppo.

Starea drepturilor omului din Siria este de multă vreme un subiect criticat de organizațiile globale de securitate. Miilor de kurzi li s-a respins cetățenia în 1962 și descendenții lor au continuat să fie numiți „străini” până în 2011, când Bashar al-Assad a reglementat în parte acest drept pentru aproximativ 300.000 de kurzi (France24 2011). Țara a fost sub stare de urgență din 1963 până în 2011, ceea ce le-a dat autorităților putere foarte mare de arest și detenție asupra populației. Spre exemplu, în decembrie 2007, 40 dintre membrii opoziției semnatori ai *Declarației de la Damasc pentru schimbarea națională democratică*, din 2005, au fost arestați (Human Rights Watch 2009).

Așadar, în ciuda promisiunilor privind reformarea drepturilor omului, situația socială nu s-a schimbat prea mult după preluarea

mandatului de către Bashar al-Assad în anul 2000. Mai mult, în 2006, Siria și-a extins interdicțiile de călătorie împotriva disidenților, împiedicând mulți dintre ei să intre sau să părăsească țara, iar în 2007, Parlamentul sirian a adoptat o lege care impunea publicarea tuturor observațiilor pe forumurile de chat. În 2008, și din nou în 2011, site-urile media sociale, cum ar fi YouTube și Facebook, au fost blocate și deblocate sistematic. Acest tip de evenimente s-a tot repetat în timp. Ca exemplificare, la 29 noiembrie 2012, aproape toată conexiunea la internet dintre Siria și lumea exterioară a fost întreruptă (The Register 2012).

Legile exprimării libere, asocierii și consiliului au rămas strict controlate în Siria și în prezent. Autoritățile hărțuiesc și arestează activiști ai drepturilor umane și alți critici de guvern, care sunt uneori reținuți pentru timp nedeterminat și torturați în închisori. Femeile și minoritățile etnice au fost discriminate în public deseori. Exemple ale unor astfel de acțiuni sunt prezente în *World Report 2022*¹⁵ al *Human Rights Watch*.

„Primăvara arabă” s-a declanșat în Siria în martie 2011, pe fondul nemulțumirilor populației legate de guvernul strict al lui Bashar al-Assad care, prin politicile sale nu arăta respect pentru drepturile omului și nu oferea drepturi egale tuturor facțiunilor religioase. Odată cu implicarea violentă a forțelor guvernamentale pentru înăbușirea protestelor, **revolta populară** a luat amploare atingând, inițial, forța unei **crize militare**, urmată de un **război civil** și, apoi, odată cu implicarea mai multor puteri regionale și internaționale atât în cadrul coaliției anti-teroriste, cât și în sprijinirea uneia sau altei părți a războiului civil, a unui **conflict armat internaționalizat**.

În acest context, instabilitatea politică, militară, economică și socială prezintă provocări semnificative pentru populația vulnerabilă și afectată de războiul civil sirian. De altfel, situația umanitară actuală prezintă cel mai bine nivelul de decădere pe care trebuie să îl suporte populația siriană ca urmare a desfășurării războiului civil. De altfel, din 2015 statul sirian a intrat în rândul statelor eșuate (FFP 2016, 11) ale

¹⁵ Human Rights Watch a documentat 21 de cazuri de arestare și detenție arbitrară, inclusiv 13 cazuri de tortură, 3 răpiri, 5 crime extrajudiciare și 17 dispariții forțate între 2017 și 2021 în rândul refugiaților care s-au întors în Siria din Iordania și Liban. Mii de oameni rămân închiși în sistemul secret de detenție al Siriei, mulți ținuti încă din 2011.

căror autorități centrale nu mai dețineau un control integral și eficient asupra teritoriilor naționale. Acest fapt este reliefat de înrăutățirea critică înregistrată la indicatorii politici, sociali și economici luați în calcul în procesul realizării *Indexului Statelor Fragile*, de către Fondul pentru Pace al SUA (figura nr. 8).

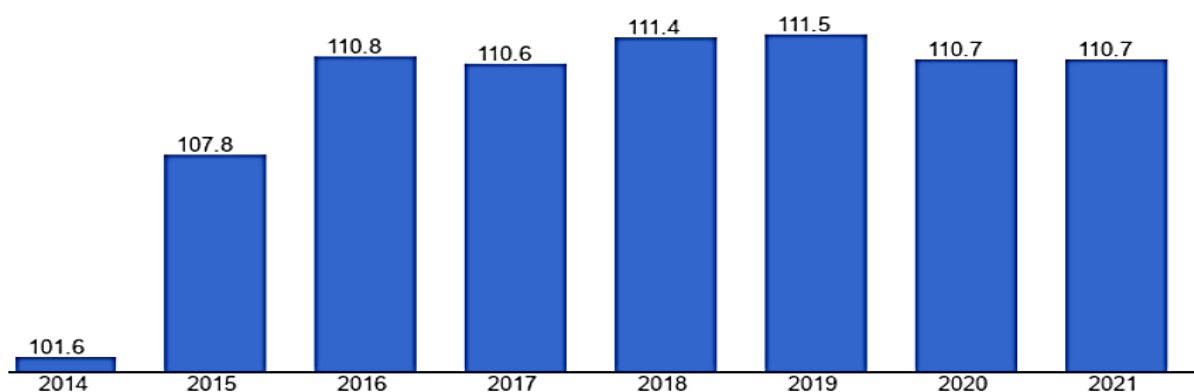

Figura nr. 8 – Tendința de fragilizare statală a Siriei

Sursă: *Syria: Fragile state index*. The Global Economy.
https://www.theglobaleconomy.com/Syria/fragile_state_index/

În același timp, potrivit Băncii Mondiale, conflictul prelungit din Siria a dus la consecințe economice și sociale indirecte în țările vecine, în special în Irak, Iordania și Liban. Aceste consecințe regionale includ „ratele crescute ale sărăciei, datoria publică mai mare, deteriorarea piețelor muncii, în special pentru tineri și femei și acces mai restrâns la servicii publice, cum ar fi asistența medicală și electricitatea” (World Bank 2020). Astfel, conflictul sirian a proiectat insecuritatea în întreaga regiune.

Condițiile umanitare din Siria continuă să se deterioreze datorită conflictului prelungit ce generează insecuritate și determină migrația internă sau externă a populației din regiunile afectate, deși guvernul sirian a încercat să abordeze efectele declinului economic generat de conflict, prin diminuarea rezervelor valutare sau creșterea deficitului bugetar și comercial, dar acestea, coroborate, au degenerat și mai mult într-o criză umanitară, determinând o nevoie acută de ajutor internațional.

CAPITOLUL 2

RĂZBOIUL CIVIL SIRIAN 2011-2022: SURSE, ETAPE ȘI ACTORI

Războaiele civile sunt distructive, fapt reliefat în lucrările anterioare și rezultat al cercetării științifice proprii, în care se prezintă efectele acestui tip de război asupra statelor și indivizilor (Atanasiu, Middle Eastern Proxy Wars Waged on the Background of Civil Wars 2021) (Atanasiu, Evoluția conflictualității Orientului Mijlociu și Africii de Nord în pandemie 2021).

În capitolul anterior al acestui studiu de cercetare se prezintă efectele distructive ale războiului civil sirian, constatându-se astfel că acestea s-au materializat nu numai în plan social (numărul ridicat de victime înregistrate în rândul populației civile, scăderea speranței de viață și nivelului de trai ale acesteia, migrația accentuată internă și externă, pagubele materiale imense), ci și politic (eșuarea statului sirian, fragmentarea controlului teritorial etc.) și economic (economia siriană s-a prăbușit în urma anilor de conflict și a fost înlocuită cu o economie a războiului, de care profită numai o minoritate redusă) (BTI Transformation Index 2022). Mai mult, războiul sirian afectează regiunile învecinate, atât din cauza fluxului de migrație importat de acestea, cât și din cauza efectelor socio-economice

Din perspectiva deja prezentată a consecințelor negative în materie de pierderi de vieți omenești pe scară largă și distrugere economică, dar și din cea a efectelor propagate asupra statelor vecine, este important să înțelegem de ce și cum se dezvoltă războaiele civile. Este imperativ să se examineze pe baze științifice sursele acestui tip de război pentru a putea previziona posibile modalități de stingere a acestuia.

2.1. Contextualizarea teoretică și practică a izbucnirii războiului civil sirian

În materia dreptului internațional, noțiunea „război” nu mai este actuală, aceasta fiind înlocuită cu cea de „conflict”. Această modificare terminologică s-a produs odată cu adoptarea Cartei Națiunilor Unite din 1945 care interzice, conform articolului 2, folosirea forței de către un stat

împotriva altuia (Organizația Națiunilor Unite 1945). De atunci, statele au evitat să declare război altor state. Ulterior, Convențiile de la Geneva din 1949 au adoptat termenul mai general „conflict armat” în mod deliberat pentru a acoperi întreaga gamă de situații și pentru a evita argumentele juridice cu privire la definiția exactă a războiului, acțiune binevenită în condițiile în care actorii nonstatali s-au înmulțit, iar violența armată prelungită între autoritățile guvernamentale și grupuri armate organizate, sau doar între grupurile armate organizate, a devenit o obișnuință pe scena internațională. S-a ajuns ca, în prezent, legislația internațională să distingă între două categorii majore de conflicte armate: *internaționale* și *interne*.

Conflictele armate internaționale sunt considerate a fi cele în care un stat folosește forța armată împotriva unuia sau mai multor state. Un exemplu actual este situația Ucrainei invadată de Federația Rusă în februarie 2022.

Conflictele armate interne (noninternaționale) sunt considerate a fi cele care au loc pe teritoriul unui stat și nu implică forțele armate ale oricărui alt stat. Exemple de acest gen sunt: utilizarea forțelor armate ale unui stat împotriva grupărilor dizidente, rebele sau insurgente sau confruntarea militară dintre două sau mai multe grupuri armate în interiorul unui stat, dar nu neapărat cu implicarea trupelor guvernamentale (Institut de Droit International 1975). Dar, reglementările dreptului internațional nu recunoaște războaiele civile ca atare, clasându-le, de obicei, ca subcategorie a conflictelor armate interne (sau noninternaționale) (ICRC 2012). Aceasta deoarece războaiele civile se manifestă, de obicei, în lupte armate desfășurate între granițele unei țări sub forma uneia sau mai multora dintre formele amintite mai sus.

Totuși, din perspectivă jurisprudențială, identificăm faptul că în Siria la momentul de față are loc un „*război civil internaționalizat*”, *ca urmare a sprijinirii părților beligerante (guvern și forțe de opoziție) de către forțe militare ale altor state*, aspect la care se adaugă faptul că una dintre părțile din conflict cu pretenții teritoriale este Statul Islamic, actor nonstatal internațional, organizație recunoscută la nivel mondial drept teroristă. Sintagma a fost folosită în literatura de specialitate și cu ocazia intervenției siriene în Liban din iunie 1976 (Rasler 1983). Așadar, dacă este să considerăm acest aspect, putem defini războaiele civile actuale ca

fiind *forme extreme și complexe de manifestare a conflictului, care implică o multitudine de actori (inclusiv state, grupuri armate nonstatale, populații locale și forțe externe), interacțiuni directe și indirecte între acești actori și condiții dinamice de confruntare*¹⁶. Ultima iterație este identificată din analiza actorilor și intereselor acestora în urma cercetării lor de-a lungul timpului, identificând o mobilitate accentuată a acestora de la moment la moment. De exemplu, Hay'at Tahrir al-Sham¹⁷, fostă organizație încadrată drept teroristă, ajunge să fie acceptată la guvernare, iar Unitățile de Protecție a Poporului (*People's Protection Units – YPG*), organizație compusă din kurzi, inițial oponenți ai guvernului, odată cu ocuparea teritoriilor locuite de ei (regiunea Rojava din nordul Siriei) de către forțe armate turce, au încheiat o alianță cu guvernul lui Bashar al-Assad etc. (The New York Times 2019).

În literatura de specialitate românească, cercetătorii Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate arătau: „cadrul contemporan de analiză a conflictelor ne îndreaptă către o ecuație a conflictului în care avem următoarele componente: cauze esențiale, actori și ferestre de vulnerabilitate, care concură la declanșarea sau izbucnirea conflictului violent sau luptei armate” (Anton 2015, 26).

În literatura străină, există variații ale acestei ecuații a conflictului.

Pe de o parte, mai multe teorii ale conflictului au fost menite să explice sursele și factorii conflictelor violente. Marxismul dezvoltat în secolul al XIX-lea prezenta capitalismul ca pe o sursă de conflicte inevitabile (Rummel 1977). Acestei teorii i s-au opus Gumpłowicz și Ward, care au prezentat diversitatea elementelor culturale și etnice ca sursă principală a conflictelor (Gellner 1971). Ulterior, teoria conflictului modern subliniază rolul inegalității în distribuția resurselor și putere (Mills 1956).

Pe de altă parte, există teorii ale mișcărilor sociale care analizează sursele care îi determină pe oameni să se revolte, precum: teoria privării (sau a privării relative); teoria mobilizării resurselor; teoria procesului politic; teoria deformării structurale și teorii ale mișcării sociale (Sen și Avci 2016). Toate aceste teorii identifică *identitatea și interesele*, ca surse principale care determină apariția războaielor civile.

¹⁶ Definiția autorului.

¹⁷ Frontul pentru cucerirea Levantului.

2.1.1. Abordarea „*greed versus grievance*” a surselor războaielor civile

Conform teoriilor care caracterizează războaiele, sursele războiului civil se limitează în principal fie la stimulente materiale, numite cauze ale lăcomiei, care reflectă *interesele* unui grup, fie sentimentul de nedreptate sau anumite nemulțumiri care afectează *identitatea* grupului respectiv. Aceste surse determinante de război civil sunt reprezentate de mai mulți factori socio-economici și religioși/etnici.

În consecință, pentru a realiza contextualizarea pe baze științifice a izbucnirii conflictului sirian, vom aborda analiza din perspectiva modelului „lăcomie versus nemulțumire” (*greed versus grievance*)¹⁸ schițat de Collier și Hoeffler focalizat în principal pe inegalitățile orizontale. Prin această metodă de cercetare se va realiza o înțelegere a surselor războaielor civile cu accent pe influența simbiotică a stimulentele lăcomiei și a nemulțumirii.

Autorii arată că un război civil este oarecum similar cu alte trei tipuri de organizare: mișcări de protest, insurgență armată și crimă organizată, iar cel mai comun analog al acestuia este protestul. De asemenea, deși cele mai multe revolte au ca sursă nemulțumirea, iar războaiele civile sunt aparent declanșate pentru susținerea unei cauze, din punct de vedere empiric, multe războaie civile par a fi legate de captarea resurselor, respectiv de lăcomie (Collier și Hoeffler 2000, 3).

Printre factorii care determină sursele și evoluția războaielor civile se numără: contextul istoric, geografia, structura demografică, etnică și religioasă, gradul de dezvoltare al economiei și politica de stat. Toate aceste aspecte au fost analizate în capitolul anterior al lucrării în ce privește Siria.

Ura interetnică sau interreligioasă este o altă sursă frecventă pentru conflictul civil (arabo-israelian, turco-kurd, iraniano-izraelian, sunniți contra siiți etc.). Deși o astfel de ură nu este de obicei observată în mod direct, ea pot apărea evident doar în societăți multietnice sau

¹⁸ Această abordare teoretică se referă la cele două argumente de bază prezentate de analiștii conflictelor armate ca fiind sursele războaielor civile, deși argumentul a fost extins la alte forme de război, precum conflictele violente în general, rebeliunea și insurgență, de exemplu.

multireligioase. Studiul lui Collier și Hoeffler arată că „societățile în care cel mai mare grup etnic are între 45% și 90% din populație, există riscul dublu de conflict față de alte societăți. Probabil, acest lucru se datorează faptului că astfel de societăți au atât puterea, cât și stimulentele pentru a-și exploata minoritățile” (Collier și Hoeffler 2000, 26).

Mai mult, cantitativ, unii experți au descoperit că războiul civil este mai probabil atunci când statele au venituri medii scăzute, teritoriu muntos, guverne nedemocratice și populații largi (Fearon și Laitin 2003, 75-90) (Buhaug și Lujala 2005, 339-418) (Nathan 2005, 5-7). De asemenea, examinarea structurilor etnice a arătat că grupurile care sunt concentrate geografic, mai sărace sau mai bogate decât media statului, reprezentate de multe organizații și excluse de la puterea politică sunt mai probabil să se răzvrătească (Cunningham 2016, 2).

Sintetizând, factorii care se constituie în surse de nemulțumire sau lăcomie care duc la declanșarea unui război civil, construim Tabelul nr. 3.

Tabelul nr. 3: Factori care se încadrează drept surse ale războaielor civile

Sursă: Collier, Paul; Hoeffler, Anke, *op. cit.*

Surse	Nemulțumire	Lăcomie
Factori	<ul style="list-style-type: none"> - conflicte istorice - regim politic autoritar - excluderea politică - guvern corupt - diferende interreligioase sau interetnice - reprimarea sângeroasă a revoltelor - lipsa implementării drepturilor omului și cetățenilor - vid democratic - inegalități sociale între majoritate și grupurile minoritare 	<ul style="list-style-type: none"> - controlul resurselor - obținerea puterii politice pentru beneficii materiale - inegalități economice - sărăcie - criză financiară

Din perspectiva teoriei *greed versus grievance*, obiectivul declanșării unui război civil nu este captarea resurselor, ci mai degrabă atenuarea nemulțumirii (Collier și Hoeffler 2000, 11). Astfel, o mișcare

de protest se transformă într-o revoltă populară care dobândește din ce în ce mai mulți participanți, intensificându-se după depășirea descurajării provenite din teama de represalii guvernamentale.

De asemenea, lăcomia și nemulțumirea pot fi prezente în același timp, chiar dacă nu neapărat de la început. Astfel, un grup inițial motivat de nemulțumire poate deveni dependent de deținerea controlului resurselor teritoriale sau prădarea primară a mărfurilor pentru supraviețuirea rebeliunii, intrând astfel în tiparul modelului lăcomie-nemulțumire.

2.1.2. Surse ale conflictului

Conflictualitatea în spațiul sirian își are rădăcinile în istoria zbuciumată a încercărilor regionale de reconfigurare statală după destrămarea Imperiului Otoman și a implicării externe a coloniștilor europeni care au dus la formarea statului sirian pe premise oarecum forțate, artificiale, principalul scop al puterii franceze fiind interesul propriu, respectiv dominația și exploatarea economică a acestui teritoriu și nu interesul poporului sirian. Mai mult, actul formării statului sirian în sine a fost considerat de către Franța ca fiind o oportunitate de a-și întări autoritatea asupra teritoriului colonizat.

În acest context, frontierele statului sirian au fost trasate de coloniștii francezi, plecându-se de la premisa identificată în cartea istoricului orientalist Henri Lammens, care susținea că „Siria a fost întotdeauna un teritoriu unit și definit cu granițe naturale, în interiorul cărora s-a format națiunea siriană, care nu a fost niciodată arabă, musulmană sau creștină, ci siriană” (H. Lammens 1921, 13-14). Premisa lui Lammens a fost ulterior contrazisă de alți autori care considerau că tocmai constituirea statului sirian sub oblăduirea franceză „fără a se ține cont de istoria națională, caracteristicile geografice sau opinia populațiilor autohtone” (Rank 2014), pe un teritoriu locuit de etnici care nu aveau multe lucruri în comun (kurzi la nord, musulmani sunniți în centru și șiiți la sud, dar și reprezentanți ai altor religii împrăștiați pe întreg teritoriul statului nou creat în 1920) (Gammer 2004, 91) a semănat germenii conflictului în Siria.

De altfel, și o serie de alți autori văd colonizarea ca fiind principalul precursor al conflictelor actuale (Esposito 1999) (Smith 2016) (Seeger și Auer 2016) (Nasr 2016) din întreaga regiune MENA, nu numai din Siria, tocmai datorită faptului că aceste state au fost create între granițe care nu corespundeau voinței naționale comune a unor popoare. Mai mult, într-o carte editată de istoricul Moshe Gammer se remarcă faptul că „în istoria siriană a existat permanent o dispută între adepții „Sirianismului” și cei ai „Arabismului”, deși „s-a demonstrat ulterior că nici pan-Sirianismul și nici pan-Arabismul nu au fost concepte suficient de puternice pentru a susține ideea unei identități siriene unice și a legitima existența statului sirian pe întinderea sa teritorială” (Gammer 2004, 92).

Această identitate unică siriană nu numai că nu a existat când *Marea Sirie* (Nations Online 2021) postotomană se întindea cuprinzând teritoriul actualelor state Siria, Liban, Iordania și Israel, dar nu există nici în prezent, când teritoriul său este mult mai restrâns, constanta sa fiind diversitatea culturală și religioasă – de fapt fragmentarea sa –, care de cele mai multe ori a stârnit animozități în interiorul statului sirian modern. De altfel, conflictualitatea manifestată permanent pe acest teritoriu între facțiunile religioase islamice (suniți și șiiți, în special), de la înființarea statului sirian și până în prezent, denotă faptul că acea primă ipoteză a lui Lammens care vedea Siria ca fiind un teritoriu unit și definit, în interiorul căruia s-a format națiunea siriană (care nu ar fi arabă, musulmană sau creștină), a plecat de la o percepție eronată a realității sociale, etno-religioase siriene.

În schimb, ideologia politică bazată pe religia Islamului (islamismul) a jucat un rol major în configurările și relațiile dintre statelor regiunii MENA, inclusiv a Siriei, încă din perioada luptelor de eliberare din puterea colonialiștilor. În acest context, liderii islamici au generat mișcări anti-colonialiste masive care continuă și astăzi să fie relevante, într-o formă mai acută chiar, reprezentată de paradigma islamistă, folosind ca instrument așa-numitul „război sfânt” (Jihad) conturat ca o luptă împotriva imperialismului modern.

Și în prezent religia joacă un rol important în conflictul în desfășurare, deși conflictul nu este considerat a fi unul religios în fundamentul său. Mozaicul religiilor și etniilor din Siria a devenit mult mai evident, deoarece multe părți interesate ale conflictului au fundamente etnice sau religioase diferite care au fost exploatare de puteri străine cu propriile lor interese geopolitice specifice.

Cel mai mare grup religios din Siria este reprezentat de musulmanii suniți, dintre care aproximativ 80% sunt nativi arabi sirieni, restul fiind kurzi, turkmeni, cerchezi și palestinieni (U.S. Library of Congress 2022). În Constituția din 1973 a statului sirian se arăta că „Islamul este religia oficială a președintelui și a republicii, și că legislația va fi reglementată de legea islamică” (International IDEA 2021), iar până în prezent, deși s-au mai făcut o serie de modificări ale legii fundamentale a statului sirian, Islamul a rămas religie de stat. De altfel, și în Preambulul Constituției siriene, în vigoare din 2012, se prezintă că Republica Arabă Siriană „este mândră de identitatea sa arabă” și de „poziția sa politică importantă, deoarece este inima arabismului, fruntea confruntării cu dușmanul sionist și fundalul rezistenței împotriva hegemoniei coloniale în lumea arabă” (ILO 2012).

Revolta siriană a început ca o reacție populară la *Primăvara Arabă* (proteste antiguvernamentale din întreaga lume arabă) și a fost inspirată de căderea regimului tunisian la începutul anului 2011. În cele ce urmează, vom enumera factorii care au facilitat declanșarea conflictului sirian, indicând și încadrarea lor ca surse ale nemulțumirii sau lăcomiei, conform teoriei „greed versus grievance”:

- *represiunea politică prelungită (nemulțumire)* – președintele Bashar al-Assad și-a asumat puterea în anul 2000, imediat după moartea tatălui său, Hafez al-Assad, ce a condus Siria din anul 1970; sirieni au constatat astfel că speranța unei reforme s-a năruit întrucât puterea rămânea în familia guvernatoare – fără nici un transfer pașnic de putere încă din anul 1950, schimbarea părea posibilă doar printr-o lovitură militară de stat sau o revoltă populară;

- *promovarea de către partidul la guvernare a unei ideologii discreditate (nemulțumire, lăcomie)* – partidul sirian Ba'ath se

consideră fondator al „Socialismului arab”, un curent ideologic ce îmbină economia condusă de stat cu naționalismul panarab; eșecul acestei ideologii a fost rezultatul faptului că până în anul 2000 oamenii și-au pierdut încrederea în ideologia Baath-istă din cauza războaielor pierdute cu Israelul și a economiei paralizate – deși după preluarea puterii, Assad a încercat să modernizeze regimul invocând modelul chinez de reforme economice, aceasta nu i-a reușit deoarece oamenii doreau o schimbare mai mare de atât;

- *perpetuarea unei economii inegale (nemulțumire)* – reforma atent supravegheată a regimului socialist a lăsat o porțiță deschisă pentru investițiile private, declanșând o explozie de consum în rândul claselor sociale urbane cu venitul peste medie; privatizarea a avantajat familiile care aveau legături personale cu Assad, lăsându-i furioși pe cei din provincie, care se plâneau de creșterea costurilor de trai și de limitarea locurilor de muncă;

- *seceta (nemulțumire, lăcomie)* a devastat comunitățile de fermieri din nord-estul Siriei afectând încă din 2008 mai mult de un milion de oameni; zeci de mii de familii sărace de fermieri s-au înghesuit în mahalalele urbane ce se extindeau tot mai mult – ca urmare, oamenii erau din ce în ce mai furioși, nu numai din cauza lipsei de ajutoare din partea guvernului, cât și a bogăției afișate ostentativ de către parveniți;

- *corupția endemică (nemulțumire, lăcomie)* – fie că este vorba de o licență pentru a deschide un mic magazin sau o înregistrare auto, plățile bine plasate fac minuni în Siria; în mod ironic, sistemul este corupt în măsura în care rebelii anti-Assad cumpără arme de la forțele guvernamentale iar familiile dau mită autorităților să le elibereze rudele care au fost reținute în timpul revoltei;

- *efectul Primăverii Arabe tunisiene (nemulțumire)* – revoltele anti-guvernamentale din Orientul Mijlociu ce au generat căderea regimurilor tunisiene și egiptene la începutul anului 2011, transmise în direct pe canalul prin satelit Al Jazeera, au determinat milioane de sirieni să conștientizeze faptul că schimbarea era posibilă în acel moment;

- *violența manifestă a organelor de stat asupra populației (nemulțumire)*
– Serviciul Sirian de informații „Mukhabarat”¹⁹ (Karadeniz Press 2010) pătrunde toate sferele societății; frica de stat este unul din motivele pentru care atât de mulți sirieni iau pur și simplu regimul ca un fapt de viață - dar indignarea față de răspunsul brutal al forțelor de securitate la izbucnirea protestului pașnic în primăvara anului 2011, documentat pe social media, a ajutat la generarea efectului „bulgăre de zăpadă” făcând ca mii de sirieni să se alăture revoltei;

- *regula minorității politico-religioase (nemulțumire)* – Siria este majoritar musulmană sunnită, însă pozițiile de top din securitate sunt în mâinile alawiților, o minoritate șiiită din care familia lui Assad face parte; cei mai mulți sirieni se mândresc cu tradiția lor de toleranță religioasă, dar de cele mai multe ori sunniții resping faptul că puterea este monopolizată atât de mult de o mână de familie alawite – deși nu este o forță motrice a revoltei siriene, combinația dintre o mișcare de protest (unde majoritatea este sunnită) și militari (unde majoritatea sunt alawiți) a creat tensiuni religioase în zonele mixte, cum ar fi orașul Homs;

- *diviziunea din lumea arabă (nemulțumire)* declanșată în urma invaziei Kuweitului de către Irak în 1990 și poziționarea Siriei de partea coaliției americane care a dus la căderea regimului lui Saddam Hussein.

Așadar, războiul civil sirian nu a început în vid; sursele sale confirmând abordarea teoretică mixtă bazată pe dualitatea *greed-grievance* (lăcomia-nemulțumirea), care susține că violența este mai probabilă atunci când grupurile au nemulțumiri sectare, economice și/sau politice semnificative împotriva statului. Dar, mai mult, sursele de nemulțumiri ale populației generate de represiune, inegalitate, discriminare și autoritarism au prevalat celor legate de lăcomie, respectiv de motivații oportuniste precum calcule cost/beneficiu sau venituri mai mari. Totuși, cele două surse, lăcomia și nemulțumirea, s-au alimentat reciproc, deoarece fiecare parte în conflict dorește controlul asupra resurselor teritoriale ale Siriei.

¹⁹ Serviciul de Informații Militare (Shu’bat al-Mukhabarat al-‘Askariyya) oferă sprijin pentru grupurile radicale palestiniene, libaneze, turcice. Totodată, Serviciul monitorizează dizidenții sirieni din străinătate și coordonează în același timp acțiunile forțelor siriene și libaneze în Liban.

2.2. Etapizarea crizei siriene și evoluția conflictului

În martie 2011, în contextul mișcărilor de protest cunoscute sub denumirea *Primăverii Arabe* în toată regiunea Orientului Mijlociu, populația siriană a început să se adune cerând libertate politică și protestând împotriva sistemului dictatorial de partid perpetuat și în guvernul Partidului Baath, condus de președintele Bashar al-Assad, reprezentant al minorității alawite²⁰. Așadar, motivul principal al tensiunii populare este mai degrabă politic, decât religios, deși pozițiile de vârf în armata lui Assad sunt deținute de ofițeri alawiți, în timp ce mulți dintre protestatari aparțin majorității sunitice a țării, neinclusă la guvernare. Totuși, protestele au și o dimensiune secundară sectară.

Criza siriană a fost inițiată printr-o etapă de **revoltă populară**. Assad a răspuns imediat protestatarilor, oferind doar reforme simbolice, în timp ce a îndrumat serviciile de securitate să înlăture protestele prin forță, ceea ce a determinat răspândirea rapidă a acestora în orașele mari precum Damasc, Hama și Homs. Armata siriană a început să tragă asupra protestatarilor neînarmați și a efectuat arestări în masă, fără discernământ (Council on Foreign Relations 2021). În acest context, activiștii locali au întreprins acțiuni politice de unificare a tuturor oponentilor lui Bashar al-Assad sub o singură voință pentru a conduce populația nemulțumită în protestele lor și pentru a deveni o forță politică capabilă să înlăture guvernul Baathist și, ulterior, să preia guvernarea.

După ce armata fidelă regimului Assad a deschis focul contra manifestanților pașnici ai Primăverii Arabe²¹, în aprilie 2011, situația a devenit și mai gravă prin asedierea localității Daraa, forțele guvernamentale folosind tancuri, astfel încât numărul civililor uciși a crescut, iar rezidenții au rămas fără resurse vitale (mâncare, apă, medicamente, telefoane și electricitate) pentru unsprezece zile. Astfel

²⁰ 15 băieți din orașul Daraa, din sud-vestul Siriei, au pictat cu spray pe peretele unei școli: „Poporul vrea căderea regimului”. Au fost arestați și torturați. Manifestanții care s-au adunat în spatele lor s-au ciocnit cu poliția, iar protestele s-au răspândit. Mulți dintre protestatari nu cereau schimbarea regimului, ci eliberarea prizonierilor politici, încetarea stării de urgență ce dura de o jumătate de secol, mai multe libertăți și stoparea corupției. (Council on Foreign Relations 2021).

²¹ Primăvara Arabă reprezintă mișcările de protest împotriva conducerilor autoritare sau totalitare din mai multe țări ale Orientului Mijlociu și Africii de Nord.

că, deși opoziția s-a mobilizat în structuri înființate inițial pentru a organiza rezistența împotriva regimului, multe dintre acestea au început să-și asume roluri de administrație publică și de furnizare de servicii pentru rezolvarea situației umanitare. Tot în această perioadă, extremiști de origine siriană din țările învecinate au început să se îndrepte spre Siria pentru a se alătura rebelilor.

Pe fundalul crizei siriene, statele regionale au început a avea reacții împărțite. Pe de o parte, Iranul, aliatul cel mai important al lui Assad, intervine în favoarea lui, trimițându-i sprijin aerian și terestru, statele arabe din Golful Persic încep să susțină financiar și militar trupele rebelilor (mai ales prin intermediul rutei turcești), pentru contracararea influenței Iranului. De asemenea, ca răspuns la represiunea violentă a populației civile, un bloc anti-Assad format din Qatar, Turcia și Arabia Saudită s-a format în a doua jumătate a anului 2011, perioadă în care și alți actori internaționali importanți ai lumii s-au poziționat similar. De altfel, SUA, UE și Liga Arabă au început a introduce sancțiuni economice care îi vizau pe membrii de rang înalt ai regimului lui Bashar al-Assad.

În plan politic, în iunie 2011, în contextul revoltei civile siriene împotriva guvernului Bashar al-Assad, a fost înființată, la Damasc, Comisia Națională de Coordonare pentru Schimbare Democratică (NCC), cu sediul în mare parte la nivel local, reunind cincisprezece partide politice și mai multe personalități independente (Slim & Trombetta, 2014, p. 27).

NCC constă în primul rând din partide tradiționale de opoziție împotriva Partidului Baath, reprezentate de Mitingul Național Democrat (Uniunea Democrată Arabă Socialistă, Partidul Popular Democrat Sirian, Partidul Muncitorilor Revoluționari Arabi, Mișcarea Socialistă Arabă, Partidul Democrat Socialist Arab Baath, Partidul Comunist Muncitoresc) (George, 2003, p. 94) – un amestec de orientări socialiste, comuniste, marxiste de stânga, social-democrate –, parte a foștilor membri ai Declarației de la Damasc (The Syrian Observer 2012) și, de asemenea, unele partide politice kurde din care doar Partidul Uniunea Democrată a rămas participant în perioada următoare. La nivel declarativ, această coalitie se arată a fi fidelă față de trei principii: „Nu” intervenției militare

străine, „Nu” instigării religioase și sectare și „Nu” violenței și militarizării revoluției” (The Syrian Observer, 2012).

Ulterior, în octombrie 2011, coaliția de opoziție siriană cu sediul la Istanbul, cu participarea organizației „Frații Musulmani” (*Muslim Brothers*)²², a organizat Consiliul Sirian Național (*Syrian National Council – SNC*) sau Consiliul Sirian Național de Tranziție, menit să fie „o instituție politică care reprezintă majoritatea forțelor, blocurilor și grupurilor de opoziție politică, precum și comitetelor mișcării revoluționare” (Syrian National Council 2022), care are ca scop „construirea unei coaliții care să depășească linii sectare, religioase, etnice și rasiale pentru a asigura o nouă Sirie unită și capabilă de progres într-un mediu de armonie națională între toți sirienii” (Syrian National Council 2022).

În plan militar, la 4 iunie 2011, în Jisr ash-Shugur, un oraș de lângă granița cu Turcia din provincia Idlib, s-a înregistrat primul caz de insurecție armată, când parte din trupele siriene au dezertat din armata lui Assad pentru a li se alătura protestatarilor. Ulterior, în iulie același an, grupul contestatar al regimului de la Damasc, alături de dezertorii din armata siriană, a început riposta militară menită să controleze părți ale teritoriului. Mai mult, pe măsură ce revolta a progresat, luptătorii opoziției au devenit mai bine echipați și mai organizați, iar în vara anului 2011, facțiunile rebele s-au reunit sub „Armata Siriană Liberă” (*Free Syrian Army – FSA*)²³ și confruntarea s-a transformat în **criză militară**²⁴. FSA, cea mai importantă aripă militară a opoziției, a fost creată „pentru a proteja protestatarii pașnici care demonstau împotriva regimului președintelui Bashar al-Assad și pentru a iniția operațiuni de

²² *Muslim Brothers* este o organizație islamistă sunnită transnațională fondată în Egipt, extinsă și în alte țări musulmane, cu un statut controversat devreme ce unele state (Egipt, Arabia Saudită, Emiratele Arabe Unite, Rusia, Bahrain etc.) au interzis-o declarând-o organizație teroristă.

²³ Armata Siriană Liberă reprezintă un grup rebel, format din dezertori din armata siriană, care pretinde conducerea luptei armate de opoziție din Siria, dar autoritatea sa a fost în mare parte nerecunoscută de milițiile locale. Ulterior, în 2019, Armata Siriană Liberă se transformă în Armata Siriană Națională.

²⁴ *Crizele militare* sunt situații create de tranziția de la o criză latentă – caracterizată prin anumite condiții tensionate – la starea de conflict în care una sau toate părțile folosesc violența pentru a-și impune prin forță obiectivele sau interesele lor, în scopul de a-și apăra valorile fundamentale proprii. A se vedea: Mirela Atanasiu, *Teoria complexității – posibil instrument de analiză a crizelor și conflictelor actuale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2016, p. 15.

rezistență împotriva forțelor sale de securitate” (Lister 2016, 6) fiind sprijinit de Turcia și SUA.

În aceeași perioadă, grupurile kurde din Siria, – organizate în Forțele Democratice Siriene (SDF), care își doreau de mult autonomie, – au declanșat în nord ofensiva armată pentru a scăpa de regimul dictatorial. De altfel, SDF, dominat de Miliția Unităților de Protecție a Poporului Kurd (YPG), primește pregătire și ajutor american sub formă de arme, sprijin aerian și informații (Al Jazeera 2019).

În ianuarie 2012, Al-Qaeda și-a format o nouă divizie în Siria, sub denumirea de Jabhat al-Nusra care a inițiat un „Jihad” împotriva regimului lui Assad. Al-Nusra a câștigat recruți sirieni și străini, obținând succese mai evidente pe câmpul de luptă decât grupurile de opoziție rivale fragmentate (Council on Foreign Relations 2021).

În 2013, Guvernul Sirian Interimar (SIG) a fost format în exil (în Turcia) de către Consiliul Sirian Național, iar în 2016, când aliatul lor turc a ocupat partea de nord a Siriei, sediul guvernamental a fost mutat în interiorul țării și a devenit astfel principala autoritate civilă în zonele controlate de forțele opoziției siriene. În 2018, FSA, alături de Frontul de Eliberare Națională (*National Front for Liberation* – NFL) din sud-vestul Siriei și de alte facțiuni de opoziție, s-a transformat în Armata Siriană Națională (SNA) (Anadolu Agency 2019) subordonată Ministerului Apărării al SIG, singura opoziție politică și militară recunoscută în Siria de către majoritatea comunității internaționale.

În pofida încercărilor de mediere a unor acorduri de încetare a focului de către ONU, în perioada aprilie-mai 2012, situația s-a deteriorat în violență radicală, escaladând nivelul conflictului la un război civil cu drepturi depline. Mai mult, unele acte împotriva populației au atras atenția comunității internaționale în mod deosebit, precum masacrul de la Houla din 25 mai 2012, în care 108 persoane au fost executate (The Guardian 2012). Pe acest fond, al multiplelor conflicte militare desfășurate între diferite facțiuni și a escaladării nivelului de violență aplicat civililor, în iulie 2012, Comitetul Internațional al Crucii Roșii declară revolta populară siriană ca devenind un **război civil** (NY Times 2012).

Prelungirea războiului dă naștere unui mozaic de regiuni segregate și concurente, conduse de diferite grupări armate, ceea ce favorizează dezvoltarea organizației teroriste Stat Islamic. Ceea ce Occidentul denuțește astăzi Daesh²⁵, a apărut în iunie 2014 ca structură distinctă, separată din Al-Qaeda, autointitulată Statul Islamic în Irak și Levant (ISIL) sau Statul Islamic în Irak și Siria (ISIS), ale cărei obiective strategice vizau instaurarea unui califat pe un vast teritoriu extins dincolo de Orientul Mijlociu. Pe fondul avansului controlului teritorial al Daesh în Siria și Irak²⁶, în septembrie 2014, împotriva organizației teroriste a fost constituită coaliția globală condusă de SUA, la care participă 85 de membri, printre care Liga Arabă, UE, alte state regionale, dar și Australia (The Global Coalition 2022). Ulterior, în iulie 2016, în Coaliție intră și Interpolul (The Global Coalition 2016). În contextul acestei coaliții, Forțele Democratice Siriene (SDF), dominate de Unitățile de Protecție a Poporului Kurd (YPG), s-au impus ca partener principal al Occidentului în lupta împotriva grupării Daesh. Acestea funcționau din 2012 sub Administrația Autonomă Locală în nordul și estul Siriei (AANES)²⁷ și a constituit, de facto, un guvern alternativ nerecunoscut la nivel internațional. Între timp Coaliția a început loviturile aeriene împotriva Daesh, provocându-i pierderi importante, ceea ce l-a determinat, pe 19 decembrie 2018, pe președintele american al momentului, Donald Trump, să declare că ISIS a fost învins și și-a semnalat intenția de a-și retrage toți cei 2.000 de soldați americani care sprijineau Forțele Democratice Siriene (SDF) în Siria (Wilson Center 2019). Dar SDF și-a continuat ofensiva și, în februarie 2019, a lansat asediul final asupra forțelor ISIS în Baghouz, care a căzut pe 23 martie 2019, punând capăt oficial revendicării califatului asupra oricărui teritoriu (Arab News 2019).

Din septembrie 2015, pe fondul solicitării oficiale a guvernului sirian de ajutor militar împotriva grupurilor rebele, Federația Rusă a

²⁵ Daesh reprezintă acronimul denumirii în limba arabă a organizației ad-Dawlat al-Islamiya fi'l-Irak wa'sh-Sham (Oxford 2022).

²⁶ La apogeul său, Daesh deținea aproximativ o treime din Siria și 40% din Irak.

²⁷ Teritoriul Autonom (Rojava) este format din subregiuni autonome din zonele Afrin, Jazira, Eufrat, Raqqa, Tabqa, Manbij și Deir Ez-Zor.

intervenit direct militar aici, inițial, cu forțele sale aeriene, efectuând raiduri împotriva luptătorilor din Coaliția Siriană Națională, Daesh și al-Nusra (HTS). Ulterior, Rusia a detașat în teatrul de război sirian și forțe de operații speciale și consilieri militari. A reușit chiar să constituie o Grupare navală operativ-tactică în estul Mării Mediterane, cu baza în portul Tartu, cu misiunea de a îngreuna intervenția Flotei a 6-a americane asupra Siriei. În consecință, ajutorul acordat de Rusia forțelor guvernamentale siriene a făcut ca regimul Assad să recâștige controlul teritorial asupra majorității țării în scurt timp.

Forțele Armate turce și aliatul său, Armata Națională Siriană (SNA), ocupă zone din nordul Siriei încă din august 2016. De la acel moment și până în prezent, Turcia a inițiat câteva operațiuni militare în nordul Siriei, precum (Çevik 2022, 2):

- 24 aug. 2016 – Operațiunea militară „Scutul Eufratului”, lansată în regiunea al-Bab ținând în principal ISIS;

- 20 ian. 2018 – Operațiunea militară transfrontalieră „Ramura de Măslin”, desfășurată de Forțele Armate turce și SNA în districtul majoritar kurd Afrin, din nord-vestul Siriei, împotriva Unităților de Protecție a Poporului (YPG) ale Forțelor Democratice Siriene (SDF);

- 9 oct. 2019 – Operațiunea militară transfrontalieră „Pacea Primăverii”, desfășurată în spațiul geografic dintre Ras al-Ayn și Tel Abyad, condusă de Forțele Armate turce și SNA împotriva SDF și, mai târziu, a Armatei Arabe Siriene (SAA) în nordul Siriei, cu scopul realizării unei zone de siguranță de 30 km unde să fie redislocați refugiați sirieni;

- 27 feb. 2020 – Operațiunea militară transfrontalieră ”Scutul Primăverii”, lansată de Forțele Armate turce împotriva Forțelor Armate siriene și a milițiilor aliate în guvernoratul Idlib din nord-vestul Siriei;

- 20 noi. 2022 – Operația aeriană „Sabia cu Gheare”, în care Forțele Aeriene turce au bombardat bazele militanților kurzi din nordul Siriei și Irakului, distrugând 89 de ținte, ca răspuns la atacul terorist sinucigaș cu bombă de la Istanbul, care a ucis șase persoane.

În prezent, specialiștii în conflictualitatea Orientului Mijlociu așteaptă o a cincea operațiune militară majoră a Turciei în nordul Siriei, în contextul în care, în iunie 2022, Președintele Erdogan își asigură

blocul parlamentar al partidului de guvernământ AKP „că două orașe sensibile din apropierea graniței cu Turcia – Manbij și Tel Rifaat – vor fi curățate de luptători din YPG, filiala siriană a organizației teroriste străine desemnate, cunoscută sub numele de Partidul Muncitorilor Kurzi sau PKK”. (Outzen 2022) Iar atentatul kurd de la Istanbul, din 13 noiembrie 2022, pare să o grăbească.

SUA au răspuns inițial războiului civil dintre regimul Assad și forțele rebele din Siria încă din 2011, furnizând rebelilor din cadrul Armatei Libere Siriene ajutor neletal și sprijin pentru informații (Just Security 2022). Ulterior, din 2014, SUA au efectuat atacuri aeriene periodice ca parte a eforturilor mai ample de combatere a terorismului împotriva autoproclamatului Stat Islamic și Al-Qaeda, iar pe 7 aprilie 2017 au inițiat prima acțiune militară directă împotriva guvernului lui Assad, sub forma unui atac aerian cu rachete de croazieră asupra bazei aeriene Shayrat din Siria, în urma unui atac chimic care a ucis 88 de persoane în provincia Idlib (Al Jazeera 2019). În aprilie 2018, SUA, Regatul Unit al Marii Britanii și Franța au efectuat o a doua lovitură aeriană, ca răspuns la utilizarea continuă de către Assad a armelor chimice. Acea lovitură a marcat poziționarea SUA împotriva guvernului sirian și a susținătorilor săi.

În 2018, administrația Trump a escaladat ostilitățile cu forțele guvernamentale siriene și aliații acestora, încercând să contracareze mai agresiv grupurile susținute de Iran în Siria, ca parte a campaniei sale de „presiune maximă” împotriva Teheranului (Just Security 2022). Ulterior, se anunța retragerea trupelor americane din teritoriul sirian, motivația președintelui Trump fiind „înfrângerea organizației teroriste Stat Islamic” (BBC News 2019). Totuși, un contingent permanent de trupe americane a fost staționat la garnizoana din Al-Tanf, punct de sprijin pentru operațiunile militare americane împotriva Statului Islamic și a grupărilor de miliție susținute de Iran.

Problema siriană s-a dezvoltat și s-a exacerbat ca urmare a intervenției internaționale, directe și indirecte, dintr-o criză internă în cel mai complex **conflict armat internaționalizat** al momentului. De altfel, prin intervenția unor actori externi cu interese proprii în ce privește evoluția

acestui conflict, criza siriană s-a complexificat cu pași repezi pe fondul situației deja vulnerabilizate de disputele interne pentru putere și a capacității limitate de guvernare ce a dus la slăbirea statală a Siriei.

2.3. Actori și interese în războiul civil sirian

Poziția ocupată de actorii implicați în conflictul sirian ne ajută să îl distingem ca fiind un conflict asimetric, desfășurându-se între părți care au pondere diferită, între o majoritate și o minoritate, respectiv între un guvern legitim (deși autoritar) și grupuri de rebeli (insurgenți și/sau teroriști).

Situația complexă de urgență a crizei siriene a fost acutizată de implicarea unei serii importante de actori statali și suprastatali internaționali, inclusiv europeni. Leit-motivele intervenției lor constituindu-le atât potențialul crizei de a le afecta interesele în regiune, cât și prezervarea securității regionale și internaționale pe ansamblu. De altfel, diferitele categorii de actori statali și nonstatali naționali și internaționali implicați în conflictul sirian sunt organizați în *parti-pris*-uri ce luptă pentru și împotriva menținerii guvernului lui Bashar al-Assad.

Pe de o parte, pentru menținerea la putere a președintelui Bashar al-Assad luptă forțele guvernamentale ale regimului sprijinite de Federația Rusă și Iran și grupuri armate afiliate regimului (din Siria: Forțele Armate Siriene, Forța al-Quds, Forțele de Apărare Națională și Grupuri Paramilitare Afiliate; din Iran²⁸: Miliția Basij și Hezbollah). Pe de altă parte, pentru îndepărtarea regimului Assad de la putere, în funcție de orientarea lor ideologică, luptă trei categorii de forțe rebele (moderați, intermediari și extremiști) și grupuri armate afiliate acestora (Iblogilation 2016):

- forțe ale opoziției moderate prodemocrate constituite din FSA, YPG și aliații lor (SUA, Arabia Saudită, Qatar, Bahrein, Emiratele Arabe Unite, Turcia, Regatul Unit al Marii Britanii, Franța, Australia, Belgia, Canada, Danemarca, Iordania, Olanda;

²⁸ Scopul acestor organizații este de obținere a hegemoniei regionale iraniene deși luptă de partea regimului sirian la putere.

- forțe moderate cu tendințe prohegemonie islamistă²⁹: Frontul Islamic și Hay'at Tahrir al-Sham (Frontul pentru cucerirea Levantului) (Stanford 2022); dintre acestea, cea de-a doua, redenumită din fosta organizație Jabhat al-Nusra, scoasă în februarie 2016 din lista organizațiilor teroriste, anunța în iulie același an că a rupt legăturile cu Al-Qaeda (Agerpres 2016), *arătând astfel că poate schimba în orice moment părțile putând deveni în funcție de interese și evoluția conflictului sirian moderată sau extremistă, scenariu ce nu trebuie exclus pentru nicio organizație cu baze islamice din regiune;*

- *forțe extremiste* precum gruparea teroristă Stat Islamic (ISIL, ISIS, Daesh), militând pentru crearea unui califat islamic pe teritoriile statelor locuite de musulmani în care să domine Islamul, ca religie de stat, respectiv supunerea față de legea *Sharia* (în contextul în care, în ultimii ani, liderii islamiști ai acestei grupări și-au redefinit natura politică pretinzând controlul asupra statelor musulmane, folosind mijloace din cele mai violente, neacceptate de dreptul internațional, precum crima împotriva umanității și terorismul; turnura ideologică a acestei organizații teroriste a complicat și mai mult situația conflictuală în Siria, dar a și făcut din această organizație principalul inamic atât al forțelor militare ale guvernului lui Bashar al-Assad, cât și al forțelor de opoziție, care, fiecare în parte – sprijinite de parteneri externi, și-au adus contribuția la luptele împotriva Daesh, ceea ce a și dus, în 2019, dacă nu la eliminarea sa totală, la pierderea controlului teritorial și slăbirea sa organizațională în Siria.

Pe măsură ce marile puteri și-au adâncit implicarea, Siria a devenit un câmp de luptă pe care s-au dus rivalitățile geopolitice ale regiunii. Astfel, ajungând la momentul actual, războiul civil aflat în curs de desfășurare în Siria este însoțit de un **război proxy**, în care atât regimul Baathist, cât și adversarii săi insurgenți depind din ce în ce mai mult de sprijinul puterilor externe. Războiul proxy oferă un mijloc convenabil și fără riscuri de îndeplinire a obiectivelor lor de politică externă pentru puterile implicate, fără ca ele să suporte și costurile

²⁹ Deși scopul imediat îl constituie eliminarea regimului de la putere, scopul final al implicării în conflict îl constituie crearea unui Stat Islamic.

financiare și umane ale intervenției militare directe. Dar, actorii statali externi concurenți – susținând militar părțile adversare (SUA-Rusia, Turcia-Rusia, Israel-Iran, Iran-Arabia Saudită) – operează din ce în ce mai aproape unul de celălalt, ceea ce ridică îngrijorări cu privire la posibilitatea unei escaladări neintenționate a conflictului.

Războiul proxy dintre SUA și Federația Rusă are loc încă din perioada Războiului Rece, pe fondul competiției în curs pentru supremația globală. În prezent această rivalitate se desfășoară într-un context în care SUA este cea mai mare superputere din lume și își proiectează influența geopolitică și în Siria, iar pentru Federația Rusă, Siria reprezintă un teren fertil de promovare a gândirii sale de politică externă de sprijinire a multipolarității în politica globală pentru a contracara statutul SUA de nucleu unipolar al puterii și pentru a-și crește șansele de proiectare ale propriei puteri în arena internațională împreună cu alte puteri din lume (China, India, Japonia etc.) (Atanasiu 2021, 36).

În războiul sirian, pe de o parte, SUA sprijină Forțele Democratice Siriene și grupuri ale opoziției siriene, precum Coaliția Națională pentru Revoluția Siriană și Forțele de Opoziție (SNC) fondată în Qatar, dar și alte grupuri antiguvernamentale asociate. Pe de altă parte, Rusia sprijină forțele siriene pro-Assad „în primul rând forțele speciale, concentrându-se pe formarea, consilierea și asistența forțelor partenere și pe efectuarea de misiuni speciale de recunoaștere” (Borshchevskaya 2019, 5) și oferă sprijin aerian Armatei Arabe Siriene (SAA), care, la rândul ei, este divizată în două facțiuni sprijinite de Rusia și Iran (Kasapoglu 2020). Astfel, în timp, SAA s-ar putea echilibra într-o direcție sau alta.

Războiul proxy SUA-Iran se manifestă de ceva timp între alianța anti-Iran condusă de SUA, care implică Israelul, Arabia Saudită, Emiratele Arabe Unite și, parțial, Egiptul, împotriva alianței anti-americe formată din Iran și aliații săi locali – milițiile din Siria, Yemen și Irak, și Hezbollah. Astfel, pe fondul tensiunilor politice din ultimii ani, – precum retragerea SUA din acordul nuclear cu Iranul (JCPOA) și reimpunerea de sancțiuni împotriva Iranului în 2018, precum și numirea de către SUA, în aprilie 2019, a Corpului Islamic al Gărzilor Revoluționare (IRGC) – o ramură a armatei iraniene – considerată

ca fiind organizație teroristă străină –, în 2019 s-a declanșat o criză în Golful Persic. În conflictul sirian, cele două state susțin părți opuse.

În februarie și iunie 2021, președintele Joe Biden a ordonat lovituri aeriene împotriva grupărilor de miliție susținute de Iran în estul Siriei, ca răspuns la atacurile împotriva personalului SUA și a coaliției din Irak, invocând art. 51 al Cartei ONU. În răspuns, în ianuarie 2022, grupuri susținute de Iran au efectuat un atac sinucigaș cu drone asupra forțelor americane la Al-Tanf și un atac asupra forțelor americane și parteneri din nord-estul Siriei.

Războiul proxy dintre Iran și Arabia Saudită se desfășoară în contextul luptei pentru hegemonie manifestată în contextul în care ambele sunt puteri regionale și își dispută supremația asupra câmpurilor petroliere din regiune și sunt, de asemenea, rivale pe fundalul schismei dintre confesiunile šiite și sunită ale islamului. În războiul din Siria, Iranul și-a folosit propriile forțe naționale (de exemplu, forțele de miliție Quds și Basij ale Corpului Gărzii Revoluționare Islamice) și, de asemenea, a sponsorizat împuterniciți (miliția Hezbollah libaneză, forța paramilitară irakiană Harakat Hezbollah al-Nujaba) în sprijinul guvernului lui Bashar al-Assad.

Un alt *război proxy* incandescent în Siria este *între Iran și Israel*, unde Israelul se opune Iranului în sprijinirea lui Bashar al-Assad alături de Rusia. Israelul este susținut în conflictul împotriva Iranului de SUA, Arabia Saudită, Azerbaidjan, dar și de Poporul Mujahedeen din Iran, Mișcarea de Rezistență Populară din Iran (PRMI) și Partidul Kurd Iranian pentru Viața Liberă a Kurdistanului. Iranul ripostează cu „Hezbollahul libanez, Brigada afgană Fatemiyoun, Brigada pakistaneză Zeinabiyoun, precum și diverse miliții šiite irakiene care sunt membri ai Forțelor de mobilizare populară irakienă și luptători din Yemen” (European Union Agency for Asylum 2020). Războiul lor proxy are o istorie lungă, dar raidurile aeriene ale Israelului în Siria împotriva milițiilor susținute de Iran și atacurile țintite iraniene împotriva instalației militare israeliene din Înălțimile Golan s-au multiplicat în ultimii ani.

În *războiul proxy Rusia-Turcia* de pe frontul sirian, Turcia sprijină o parte din forțele rebele, în timp ce rușii sprijină guvernul lui Assad. Astfel, pe de o parte, Turcia sprijină gruparea armată a Armatei Naționale Siriene

(SNA) cu sediul în nordul Aleppo-ului, sub supravegherea așa-numitului Minister al Apărării al Guvernului Interimar Sirian, inclusiv „Brigada Sultan Murad: grup arabo-turkmen din Alep; Brigada Moutassem: rebeli susținuți anterior de SUA; Ahrar al-Sharqiya: fracțiune islamistă din estul Siriei; al-Jabha al-Shamiya (Frontul Levant): islamiști din Alep și Azaz” (European Union Agency for Asylum 2020). Frontul de Eliberare Națională (NLF) format în 2018 de grupuri armate rebele din zona Idlib (inclusiv Ahrar al-Sham, Brigăzile Nouredine al-Zengi, Failaq al-Sham, Jaish al-Ahrar și grupuri care au luptat sub Armata Siriei Libere, precum Armata Victoriei și Divizia 2 de Coastă) este susținut și de Turcia (Lund 2018). Pe de altă parte, avioanele rusești au bombardat Ahrar al-Sham, finanțat de Turcia și Arabia Saudită pentru a consolida forțele de opoziție siriene.

Analizând datele prezentate, nu se poate nega că Siria este acum centrul unui conflict strategic între Iran și monarhiile din Golf. Primul dorește să mențină regimul sirian în poziție pentru a-și menține influența în regiune, în timp ce țările din Golf doresc contrariul. Acestea din urmă speră la schimbare și vor cataliza criza siriană pentru reducerea hegemoniei Iranului în regiune.

Ceea ce este important de remarcat este faptul că deciziile sau acțiunile promotorilor războaielor proxy au condus uneori în pragul unui conflict de mare intensitate între marile puteri. Astfel, intervenția militară a actorilor străini exacerbată de războiul proxy nu numai că nu aduce securitate, dar poate crea insecuritate în regiune. În același timp, este îngrijorător faptul că violența continuă, conflictele de proxy între actori străini din Siria și efectele pandemiei COVID-19 pot facilita renașterea grupărilor teroriste.

CAPITOLUL 3

POSIBILE CĂI DE SOLUȚIONARE A RĂZBOIULUI CIVIL DIN SIRIA

Siria nu a mai văzut acțiuni militare majore în ultimii doi ani și, deși luptele continuă sporadic, iar violența localizată persistă, liniile frontului sunt, deocamdată, înghețate. O cauză importantă a situației actuale o reprezintă și izbucnirea războiului ruso-ucrainean, în care ochii și interesele unor actori internaționali sunt orientați către estul Europei. Dar, riscul apariției unui potențial punct de aprindere pentru escaladarea militară a conflictului într-unul de scară mai largă este ridicat, datorită prezenței militare pe teritoriul Siriei a multiplelor forțe iraniene, ruse, turce, americane și ale coalițiilor anti-ISIS și atacurilor frecvente israeliene împotriva iranienilor.

La sfârșitul anului 2022, forțele militare ale lui Bashar al-Assad dețin controlul asupra unei mari părți a țării, iar rundele de discuții de pace (Anexa nr. 2) s-au dovedit fără succes în a pune capăt conflictului până în prezent.

În Siria, la momentul de față, se desfășoară o criză geopolitică situată, din punct de vedere al intensității sale, într-o etapă de escaladare, evoluând din 2011 prin o serie de subetape: „stările de pace, diferend, confruntare și conflict armat” (Manta și Popescu 2005). Între timp, mai multe rezoluții ale Consiliului de Securitate al ONU au stipulat necesitatea opririi luptei și începerea unui proces politic, dar natura crizei siriene este caracterizată de intransigența și refuzul de a face concesii serioase, pe lângă multitudinea de actori cheie locali, regionali și internaționali implicați în afacerile siriene.

Pe lângă situația din teatrul sirian de război, la nivel internațional există un anumit nivel de ambiguitate în ce privește reglementarea juridică a conflictului sirian, un război civil cu o componentă „internaționalizată”, care îi pune în dificultate pe cei implicați în soluționarea conflictului.

3.1. Tipuri de conflicte armate în legislația internațională contemporană

Dreptul internațional umanitar este definit sub sintagma „dreptul războiului”, conținând principiile și regulile care limitează utilizarea violenței în perioade de conflict armat. Aceasta înseamnă că legile implicate sunt menite să fie active într-o situație de conflict armat sau în timpul războiului. Totuși, la fel ca dreptul internațional, dreptul internațional umanitar cere voința politică a statelor pentru ca o situație să fie considerată conflict armat, astfel încât legea să poată fi în vigoare. Dreptul internațional umanitar recunoaște trei tipuri de conflicte armate: internaționale, internaționalizate și noninternaționale (Inquiries 2011).

Trei elemente principale au contribuit la realizarea corpusului de norme al dreptului internațional umanitar:

- eforturile Organizației Națiunilor Unite pentru a se asigura că drepturile omului sunt respectate în conflictele armate și pentru a limita folosirea anumitor arme;

- „legislația de la Geneva”, reprezentată de convențiile și protocoalele internaționale stabilite sub egida Comitetului Internațional al Crucii Roșii (CICR), având ca preocupare centrală protecția victimelor conflictelor;

- „legislația de la Haga”, bazată pe rezultatele Conferinței de Pace din capitala Olandei din 1899 și 1907, care s-au ocupat în principal de mijloacele și metodele de război permise.

Carta Națiunilor Unite reprezintă tratatul internațional care conține reguli juridice stabilite cu intenția de a asigura pacea și securitatea internațională. Totuși, deși odată cu aceasta, conceptul „război” a fost repudiat, violența internațională nu a dispărut, ci a fost substituită cu o formă mai flexibilă și mai instabilă a conflictului armat, ceea ce înseamnă că atât *jus ad bellum* – dreptul de a folosi forța armată în plan internațional –, cât și *jus in bello* – dreptul care guvernează conducerea ostilităților –, rămân actuale. Rezultatul principal a fost atins parțial la emiterea Cartei, de vreme ce războaie mondiale nu au mai fost inițiate din 1945, dar fiecare decadă parcursă a fost martora

unor serii de conflicte armate, unele neconvenționale, implicând actori nonstatali (războaie de eliberare, războaie civile, terorism internațional etc.), dar și unele convenționale, precum războaiele arabo-israeliene (1948, 1956, 1967, 1973), războiul Iran-Irak (1980-1988), războiul de coaliție împotriva Irakului (2003), războiul ruso-georgian (2008), și chiar cel aflat în plină desfășurare în anul 2022, războiul ruso-ucrainean. Această transformare a conflictelor armate a dus la parcurgerea unei etape de la prohibiția războiului la multiplicarea justificărilor legale pentru începerea unui conflict militar, dar și la dificultăți în ce privește modalitatea de stingere a acestora.

Normele de drept internațional umanitar explică clar ce este un conflict armat internațional. Astfel, potrivit articolului 2 comun al Convențiilor de la Geneva din 1949 se prevede că *„în toate cazurile de război declarat sau de orice conflict armat care ar putea apărea între două sau mai multe înalte părți contractante (state n.a.), chiar dacă starea de război nu este recunoscută, convenția se aplică la toate cazurile de ocupare parțială sau totală a teritoriului unei înalte părți contractante, chiar dacă ocupația menționată nu întâlnește rezistență armată”* (UN 1949). De asemenea, conflictele armate noninternaționale, conform articolului 3 comun al Convențiilor de la Geneva, sunt *„conflicte armate care sunt de natură noninternațională care au loc în una dintre înaltele părți contractante”* (UN 1949). Așadar, în legislația internațională în vigoare, există doar două categorii consacrate de conflicte armate.

Totuși, expresia „conflicte armate internaționalizate” nu este considerată o expresie juridică *ca atare (de jure)*, ci descrie mai degrabă situații de conflicte armate noninternaționale ce conțin o dimensiune despre care se spune că este „internațională”, „întrunind două criterii comune: o intensitate de luptă și un anumit nivel de organizare a grupărilor armate” (Adams, Michael J.; Goodman, Ryan 2016, Adams, Michael J.; Goodman, Ryan 2016). Această dimensiune poate lua mai multe forme:

1) unul sau mai multe state terțe sau o organizație internațională/regională (statele sau organizația care acționează printr-o forță

multinațională) intervin în sprijinul unui stat implicat într-un conflict armat împotriva unui grup armat organizat;

2) unul sau mai multe state terțe sau o organizație internațională/regională (statele sau organizația care acționează printr-o forță multinațională) intervin în sprijinul unui grup armat organizat implicat într-un conflict armat împotriva unui stat;

3) alte combinații posibile între situațiile 1) și 2).

Din punct de vedere juridic, aceste situații pot fi traduse în trei cazuri specifice: unele rămân un conflict armat noninternațional; altele devin un conflict armat internațional; altele devin conflicte „mixte”. În astfel de conflicte, în funcție de natura părților la conflict, legile DIU ale conflictelor armate noninternaționale se aplică relațiilor dintre unele părți (de exemplu, între un grup armat național și forțe armate ale unui stat care intervine din afară), în timp ce legile conflictelor armate internaționale se aplică între statele care intervin militar în sprijinul a două părți adverse ale unui conflict armat noninternațional). Așa ia naștere dreptul internațional cutumiar care constă din reguli care provin dintr-o practică generală acceptată ca lege și care există independent de dreptul tratatelor. DIU cutumiar este de o importanță crucială în conflictele armate de astăzi, deoarece umple golurile lăsate de dreptul tratatelor și întărește astfel protecția oferită victimelor.

În 1948, Comitetul Internațional al Crucii Roșii (CICR) a prezentat un raport care recomanda aplicarea pe deplin a normelor de drept internațional umanitar stipulate în Convenția de la Geneva pentru toate categoriile de conflict armat, inclusiv pentru cele fără caracter internațional, în special pentru cazurile de război civil, conflicte coloniale sau războaie religioase, care pot avea loc pe teritoriul unuia sau mai multora dintre Înaltele Părți Contractante. S-a ajuns, astfel, la o uniformizare în ce privește protejarea nonbeligeranților. Astfel, Articolul 3 comun celor *patru Convenții de la Geneva din 12 august 1949 (I, II, III și IV)*³⁰ prevede faptul că în caz de conflict armat

³⁰ Convenția (I) pentru îmbunătățirea sorții răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie, Convenția (II) pentru îmbunătățirea sorții răniților, bolnavilor și naufragaților din forțele armate pe mare, Convenția (III) privind tratamentul prizonierilor de război și, respectiv, Convenția (IV) privind protecția persoanelor civile în timp de război.

neprezentând un caracter internațional și ivit pe teritoriul uneia dintre Înaltele Părți Contractante, fiecare dintre părțile în conflict va trebui să aplice cel puțin o serie de dispoziții cu privire la persoanele care nu participă direct la ostilități, inclusiv membrii forțelor armate care au depus armele și persoanele care au fost scoase din luptă din cauză de boală, rănire, detențiune sau din orice altă cauză.

Ulterior, în 1971, CICR a înaintat un proiect la o Conferința ONU a experților guvernamentali recomandând o propunere suplimentară menită să facă întregul corp de legi a DIU aplicabil unui război civil dacă pe respectivul teritoriul au intervenit trupe străine, dar aceasta nu a fost agreată plenar.

Ceea ce este cert la momentul actual pentru toate tipurile de conflicte armate este faptul că DIU aplică reguli diferite în funcție de natura conflictului armat (internațional sau noninternațional) și că acestea se sting la momentul în care nu mai este necesară aplicarea acestora, respectiv la încetarea activă a ostilităților.

3.2. Modalități de stingerea a conflictelor armate contemporane

În ce privește conflictele armate atât internaționale, cât și fără caracter internațional, pentru a trece de la starea de război la starea de pace, există două acțiuni distincte cărora le corespund două tehnici juridice diferite. Prima dintre acestea o reprezintă *încetarea ostilităților de facto* (încetarea luptelor între forțele armate opuse), iar cea de-a doua operație o reprezintă *încetarea stării de beligeranță de jure* (încheierea unor acorduri în scopul restabilirii păcii).

3.2.1. Stingerea războiului – încetarea conflictelor armate internaționale

În ce privește conflictele armate internaționale, tehnicile juridice consacrate ce corespund celor două acțiuni sunt instrumentele scrise care includ actul de capitulare și armistițiul, acordul tacit și un act legislativ intern pentru încetarea ostilităților și tratatul de pace pentru încetarea stării de beligeranță. În general, armistițiul anunță sfârșitul războiului și restabilirea păcii, dar nu înseamnă obligatoriu acest lucru.

Dar, alte opinii formulate în literatura juridică în legătură cu încetarea conflictelor armate fac referire la diferite modalități, și anume: prin încetarea generală a ostilităților și restabilirea relațiilor pașnice anterioare fără a interveni un tratat între beligeranți, atunci când nu este posibil a se stabili învingătorul; prin supunerea completă a unuia dintre state și acapararea lui totală, modalitate care nu ar necesita un tratat; printr-un tratat de pace.

În lucrarea „Războiul și dreptul”, sfârșitul războiului are loc fie prin procedee convenționale (armistițiul și tratatul de pace), fie prin procedee discreționare (dispariția învinsului – *debellatio* – și actul unilateral care poate avea forma capitulării necondiționate sau pe aceea a declarației unilaterale) (Furet, Martinez și Dorandeu 1979). Restabilirea păcii se realizează prin semnarea unui tratat de pace de către autoritățile guvernamentale în formele autorizate de Constituțiile statelor respective, generând, prin dispozițiile lor politice, un nou echilibru politic între învingător și învins. Acest sistem de încetare a conflictelor armate a fost consacrat juridic de Convenția a IV-a de la Haga din anul 1907.

Armistițiul reprezintă un acord încheiat între comandanții militari, o situație de fapt care reprezintă voința de a suspenda temporar ostilitățile, lăsând să subziste starea de război. Ca regulă convențională, el a fost menționat în art. 36 al Regulamentului de la Haga din 1907 conform căruia „armistițiul întrerupe operațiile de război printr-un acord mutual între Părțile beligerante” (Convenția referitoare la legile și obiceiurile războiului terestru 1907). Armistițiul este încheiat și semnat de către comandanții militari de nivel strategic, fapt care subliniază caracterul său exclusiv militar. Totuși, având în vedere importanța convenției de armistițiu, autoritățile militare cer întotdeauna guvernelor lor o autorizație prealabilă în acest sens. Conform Regulamentului de la Haga, armistițiile pot fi locale și generale (Convenția referitoare la legile și obiceiurile războiului terestru 1907).

Armistițiile locale au un caracter limitat, fiind lipsite de semnificație politică. Ele se încheie la nivel tactic, apropiindu-se, ca finalitate, de înțelegerile convenite între comandanții locali pentru suspendarea luptelor din necesități obiective: ridicarea răniților,

înhumarea morților, celebrarea unei ceremonii etc. Armistițiile locale sau suspendările luptelor sunt încheiate prin intermediul parlamentarilor militari și nu fac obiectul analizei încetării conflictelor armate.

Armistițiile generale sunt convenții încheiate la nivel strategic, pe durată mai lungă și suspendă ostilitățile active pe un întreg teatru de război. Ele sunt un preludiv al sfârșitului războiului și produc efecte din momentul semnării. Convențiile de armistițiu sunt rezultatul unor negocieri între parlamentari (militari și civili), aparținând beligeranților sau statelor terțe. Natura juridică a armistițiului constă în faptul că el este o suspendare a ostilităților în vederea încheierii războiului.

Unele prevederi ale convențiilor de armistițiu conțineau clauze exprese de denunțare, precum și limite până la care acestea produceau efecte. Regulamentul de la Haga prevede că dacă durata nu s-a fixat, părțile beligerante pot relua operațiile oricând, sub condiția ca inamicul să fie avertizat în timpul convenit, conform condițiilor armistițiului. Sub aspectul validității, armistițiu, ca instrument juridic de natură convențională, este supus aceluiași reguli care guvernează validitatea oricărui tratat internațional, în prezent afirmându-se ca un acord care pune capăt ostilităților într-o manieră durabilă și definitivă. Conținutul și obiectul armistițiului sunt determinate de faptul că, deși dispozițiile sale au caracter militar, el rămâne totuși un act politic. Astfel, convenția de armistițiu de la Rethondes din 1918 prevedea renunțarea de către Germania la tratatele de la București și Brest Litovsk, iar armistițiu franco-german din 1940 conținea și clauza politică a predării către Germania a refugiaților politici. Clauzele politice, adăugate dispozițiilor tradiționale privind încetarea ostilităților, se înmulțesc în convențiile convenite de Aliați la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial. Această politizare are o perspectivă globală în sensul că pregătirea trecerii la starea de pace se bazează pe principiile unei cooperări internaționale pașnice.

Convențiile de armistițiu încheiate în perioada Războiului Rece s-au politizat și mai mult devenind adevărate reglementări politice. Așa este cazul armistițiului care pune capăt războiului din Coreea (1953), sau al acordurilor de la Geneva privind încetarea ostilităților în

Vietnam, Cambodgia și Laos, care instituie zone și linii de demarcație, zone demilitarizate și neutre, interdicția ca aceste zone să facă parte din alianțe militare sau de a se implanta baze militare. Astfel de clauze politice se regăsesc și în armistițiile încheiate în 1949 între Israel și Egipt, Liban, Iordania și Siria. Totuși, armistițiul își păstrează caracterul său eminent militar prin faptul că este încheiat de către autorități militare, iar principalul său efect rămâne încetarea ostilităților militare. Accentuarea caracterului politic al armistițiului este cauzată de faptul că uneori tratatul de pace ca modalitate de încheiere a războiului se lasă uneori așteptat ani în șir. Există chiar conflicte armate care nu s-au încheiat prin semnarea unui tratat de pace. Iată de ce astăzi prin armistițiu se reglementează probleme care altădată erau rezolvate prin intermediul tratatelor de pace.

Între efectele juridice ale armistițiului este neîndoielnic principal acela de încetare a ostilităților. Aceasta înseamnă oprirea tuturor acțiunilor militare ofensive și defensive, inclusiv interzicerea manevrelor strategice. Se apreciază în general că orice act de natură a întări forța militară a uneia din părțile beligerante sau care ar modifica echilibrul dintre acestea este interzisă. Părțile pot stabili prin armistițiu în mod exact ceea ce au voie sau nu au voie să întreprindă, deoarece el are un caracter contractual. În lipsa unor asemenea prevederi, specialiștii consideră că statu-quo-ul trebuie respectat cu strictețe, exceptând acțiunile umanitare care trebuie permise.

Încetarea ostilităților prin acord tacit. Aceasta este o formă de a se pune capăt ostilităților militare atunci când *animus belandi* (voința de a lupta) a încetat, dar nu s-a încheiat un acord formal în acest sens.

Acordul tacit de încheiere a ostilităților se poate face și prin neadoptarea unei poziții contrare la o declarație unilaterală a adversarului de a înceta starea de conflict. Spre exemplu, în 1920, Marea Britanie a făcut o declarație de încetare a stării de beligeranță față de Austria, iar aceasta din urmă s-a conformat în același an. În practică, au existat și situații când cealaltă parte a protestat la o asemenea declarație unilaterală: la 10 februarie 1918, Rusia a declarat la negocierile de la Brest-Litovsk că iese din război, dar Germania a

ripostat și a reluat ostilitățile care fuseseră întrerupte în vederea negocierilor, iar la 28 februarie ostilitățile au încetat ca urmare a acceptării de către Rusia a condițiilor de pace impuse de Germania. Din punct de vedere juridic, acordurile tacite de încetare a ostilităților au dezavantajul că nu se poate cunoaște exact data de la care intervine încetarea stării de război care produce efecte nu numai între beligeranți, dar și față de neutri și statele terțe.

Acordurile de pace de la Minsk din 2014 și 2015 semnate între Rusia și Ucraina pe fondul conflictului dintre acestea au fost viciate pentru că, practic, stabileau un mecanism politic recunoscut internațional astfel încât Kremlinul să continue să se amestece în treburile Ucrainei.

Reinstaurarea păcii printr-un act intern unilateral. Atunci când împrejurările politice nu permit adoptarea sau semnarea unui tratat de pace, dar ostilitățile au încetat, fiecare din beligeranți se poate considera ca nemaifiind în război în virtutea consecințelor unui act intern unilateral (lege, decret etc.). Astfel, în 1919, China nu a semnat Tratatul de la Versailles pentru a protesta față de dispozițiile privind pretențiile Japoniei asupra Shantung-ului (Shandong), iar starea de beligeranță dintre China și Japonia s-a încheiat prin legea din 3 august 1919 a parlamentului chinez (Japonia neadoptând niciun act în contrapartidă). Chiar SUA au recurs la procedeul actului unilateral pentru a ieși din starea de război după votul negativ al Senatului, care refuza ratificarea tratatului de la Versailles: la 2 iulie 1921 Congresul SUA adoptă o rezoluție care proclamă încetarea stării de război cu Germania și Austria.

Aceste precedente au făcut ca procedeul actului unilateral intern să fie utilizat și după cel de-Al Doilea Război Mondial: 17 din cele 51 de state care s-au aflat în război cu Germania au pus capăt stării de beligeranță prin acte legislative interne, iar tratatul de pace încheiat cu Japonia la San Francisco, la 8 septembrie 1951 nu a fost recunoscut de o serie de state, inclusiv de fosta Uniune Sovietică.

Totuși, procedeul actului intern unilateral nu se justifică decât prin caracterul excepțional al împrejurărilor care l-au creat. Pacea care urmează după această modalitate de încheiere a războiului lasă să

subziste un anumit dubiu, un sentiment al unei situații intermediare care poate fi un factor de dezechilibru în relațiile internaționale. Războiul Rece care a urmat încheierii celei de-a doua conflagrații mondiale stă mărturie în acest sens.

Capitularea generală și necondiționată este actul care antrenează predarea negociată a forțelor armate ale unei Părți la un conflict armat internațional. Ea este prevăzută în capitolul IV al Regulamentului de la Haga din 1907 care impune două obligații: respectarea regulilor onoarei militare și respectarea condițiilor convenite în actul de capitulare. Prima obligație se referă la tratamentul ce trebuie aplicat militarilor care se predau, adică să li se recunoască statutul de prizonier de război, așa cum era el reglementat în convențiile de dreptul războiului.

Deși are aceleași efecte ca și armistițiul, capitularea necondiționată nu mai este o convenție negociată, ci se realizează prin supunerea deplină a învinsului la exigențele învingătorului. În baza acestei modalități de încetare a ostilităților, statele învingătoare nu mai sunt legate la sfârșitul ostilităților de niciun impediment juridic față de statele învinse, singurele condiții fiind cele de ordin moral.

Înțelegerea prin care se realizează capitularea necondiționată este numai aparent un acord convențional, în fapt el fiind un act unilateral ce cuprinde condițiile impuse de învingător statului învins. Aceasta a fost modalitatea prin care s-a pus capăt ostilităților dintre Națiunile Unite cu Germania și Japonia.

Încetarea stării de beligeranță prin *debellatio*. Subjugarea (*debellatio*) este caracterizată de reducerea la o supunere completă a adversarului prin forța armelor. Aceasta nu se confundă cu cedarea de teritorii operată prin tratatele de pace și nici cu anexarea pur și simplu. A subjuga un stat prin *debellatio* reprezintă actul prin care statul învingător își instituie în întregime autoritatea asupra statului învins, fapt ce duce la dispariția acestuia din urmă.

Prima condiție pentru a ne afla în fața acestei instituții juridice este ca ostilitățile să se fi încheiat prin înfrângerea totală a forțelor adverse și ocuparea teritoriului inamic. Prin acest fapt, soldații inamici

care ar continua lupta sunt tratați de statul învingător ca rebeli, acest tratament fiind bazat pe convingerea învingătorului în supremația sa militară și încrederea în victoria finală. Din punct de vedere juridic, situația astfel creată se înscrie în cadrul ocupației militare de război, așa cum este cazul împărțirii Poloniei între Germania și Uniunea Sovietică, la 28 septembrie 1939.

Debellatio presupune și o altă condiție și anume dispariția oricărei aparențe statale a învinsului care e determinată de voința învingătorului (*animus debellandi*) de a nu-l restaura niciodată. Faptul că această a doua condiție nu a existat după capitularea germană din 1945, deși condițiile materiale erau reunite, a făcut să nu ne aflăm în prezența unei subjugări în acest (sens) caz. Puterile aliate au afirmat oficial existența în continuare a statului german în Declarația de la Berlin din 5 iunie 1945, hotărând să exercite ele însele funcțiunile guvernului dispărut, în numele statului german. În acest fel, aliații s-au plasat în mod deliberat în postura de a se îndepărta de orice încercare de anexare.

Tratatul de pace. Acesta este instrumentul juridic care pune capăt oficial stării de beligeranță, marcând momentul de la care efectele juridice ale războiului încetează. Nu toate conflictele armate s-au încheiat prin tratate de pace, existând și procedura actului unilateral de revenire la starea de pace.

Ca regulă, generală, conținutul tratatelor de pace cuprinde un preambul, care enumeră părțile contractante, consemnează restabilirea păcii și reluarea relațiilor diplomatice, precum și clauzele generale și speciale ale tratatului. Clauzele tratatului se referă la frontiere, restabilirea tratatelor suspendate în timpul desfășurării conflictului armat, restituirea bunurilor private rechiziționate, reparația daunelor provocate, garanții de executare, clauze militare etc. În tratatele mai vechi era inserată și clauza amnistiei, care privea absolvirea de răspundere a celor vinovați de declanșarea și ducerea războiului. După Primul Război Mondial această clauză a fost abolită consacându-se principiul răspunderii juridice internaționale a autorilor războiului, în baza căruia toate persoanele vinovate de crime contra păcii, precum și de crime de război, trebuie să compară în fața instanțelor de judecată.

Până în Primul Război Mondial, tratatele de pace conțineau clauze care obligau statele învinse să plătească o contribuție sau indemnizație de război învingătorului. Aceasta nu avea nicio motivație în legătură cu răspunderea statului învins pentru declanșarea ostilităților, ci constituia „răscumpărarea înfrângerii” izvorâtă din dreptul învingătorului. Ulterior, această practică a fost abandonată și înlocuită cu reparațiile de război, adică cu plata daunelor pe care statul învins le-a produs.

După cel de-Al Doilea Război Mondial, aliații au stabilit ca dreptul la reparații să fie în funcție de contribuția pe care a adus-o fiecare stat la victoria asupra Axei, precum și de pierderile suferite, iar plata acestora să se facă în natură și nu în monedă. La baza sistemului de reparații stă și principiul că nu au dreptul la beneficiu decât statele existente ca atare la începutul ostilităților. În baza acestui principiu, Polonia și Cehoslovacia au fost excluse în 1919 de la beneficiul reparațiilor, ele constituindu-se ca state în 1918.

O altă clauză inserată frecvent în tratatele de pace se referă la ocuparea, pentru o anumită perioadă de timp, a teritoriului statului învins. Este vorba despre ocupația pașnică, ulterioară încheierii păcii, care se deosebește de ocupația de război (*ocupatio bellica*) prin aceea că ea constituie o garanție a îndeplinirii de către statul ocupat a obligațiilor ce-i revin. Exemplul cel mai concludent este ocuparea Germaniei de către cele patru puteri ale coaliției Națiunilor Unite, după cel de-Al Doilea Război Mondial.

După terminarea războiului mondial, Carta Națiunilor Unite a devenit instrumentul juridic principal care prevede modalitățile prin care actorii internaționali trebuie să soluționeze în mod pașnic disputele și diferendele dintre ei, respectiv în art. 33 se stipulează că „Părțile în orice diferend a cărui prelungire ar putea pune în primejdie menținerea păcii și securității internaționale vor trebui să caute să-l rezolve, înainte de toate, prin *negocieri, anchetă, mediere, conciliere, arbitraj, pe cale judiciară, recurgerea la organizații sau acorduri regionale sau prin orice mijloace pașnice la alegerea lor*” (ONU 1945).

3.2.2. *Posibilități juridice de stingere a războiului civil sirian*

O caracteristică particulară a dreptului internațional umanitar este că unele dintre normele sale reglementează conflictele armate care apar între un stat și un grup armat de opoziție sau între astfel de grupuri (așa-numitele conflicte fără caracter internațional – noninternaționalizate). De altfel, analiza practicii statelor arată că multe reguli ale dreptului internațional umanitar cutumiar aplicabile în conflictele armate noninternaționale leagă atât statele, cât și grupurile armate de opoziție. Această afirmație este valabilă și pentru stingerea conflictelor armate noninternaționale sau „internaționalizate”. De asemenea, dreptul tratatelor este încă funcțional pe perioada conflictelor armate fiind utilizat cu predilecție pentru încheierea de acorduri de armistițiu, acorduri privind schimbul de prizonieri și acorduri pentru evacuarea în siguranță a personalului inamic de pe teritoriul statului în conflict.

Realitatea conflictelor mixte face ca unii experți în materie juridică să considere că situația unui conflict armat internaționalizat este prezentă atunci când are loc un război între două facțiuni diferite care luptă pe plan intern, fiind susținute, fiecare în parte, de cel puțin două state diferite (Stewart 2003, 315). Sau, așa cum se precizează în Art. 8 și Comentariile din Raportul A/56/2001 al Comisiei de Drept Internațional a ONU în ce privește aplicarea unei reguli standard a dreptului răspunderii statului privind atribuirea faptelor ilicite „un conflict între forțele guvernamentale și forțele rebele din cadrul unei singure țări devine de caracter internațional dacă forțele rebele sunt agenți *de facto* ai unui stat terț” (International Law Commission 2001). De asemenea, trebuie remarcat faptul că multe războaie civile includ factori externi precum asistența statelor terțe care furnizează arme, facilități de instruire și fonduri, care pot afecta natura conflictului. Siria întrunește toate aceste aspecte (agenți proxy ai altor state participanți de o parte sau de cealaltă a baricadei războiului civil, internaționalizarea actorilor și beneficiul părților de a fi susținute financiar și/sau logistic de alte state interesate), de aceea, extrapolând informațiile obținute și prin raportare la cadrul juridic actual lacunar, considerăm natura războiului civil sirian ca fiind una internațională.

Concret, dacă considerăm toate formele juridice agreate de dreptul internațional prin care un conflict armat poate fi terminat, posibilitățile sunt: armistițiul, încetarea ostilităților prin acord tacit, reinstaurarea păcii prin act unilateral, capitularea generală și necondiționată, încetarea stării de beligeranță și tratatul de pace. Dar, în ceea ce privește războiul civil sirian (conflict noninternațional la bază) numai unul a putut fi operaționalizat, *armistițiul*. Motivațiile pentru neconsiderarea celorlalte variante sunt de natură diferită, astfel:

- Carta Națiunilor Unite interzice ocupația și achiziția de teritorii prin forță și violență, deci *debellatio* nu mai poate fi considerat ca un mijloc ilicit de terminare a războiului, iar dreptul internațional contemporan respinge dreptul de a duce război de acaparare de teritorii străine;

- studiile arată că „războiul civil, cel mai comun tip de război după sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial, este mult mai puțin probabil să se încheie printr-un tratat de pace” (Stanford University 1997);

- reinstaurarea păcii prin act unilateral este, de asemenea, puțin probabilă, deoarece părțile opozante sunt susținute de parteneri internaționali puternici, care ar trebui ele însele să ajungă la un consens în ce privește cedarea controlului teritorial doar unei părți (sau poate unei coaliții interne), ceea ce poate implica lupte directe între respectivele state (risc de escaladare a războiului la scară mai largă). Aceeași motivație este valabilă și pentru posibilitatea de capitulare generală și necondiționată sau încetarea ostilităților prin acord tacit, actorii internaționali susținători pro sau antiregim considerând o astfel de soluție un eșec propriu.

Armistițiul este implementat cu voința părților, în urma negocierilor și medierilor între părți, urmărind suspendarea temporară a ostilităților, lăsând să subziste starea de război. În decursul războiului civil sirian au fost încheiate mai multe armistiții generale sau parțiale (Anexa nr. 3), printre care cele mai importante au fost:

- 20 septembrie 2015 – acord temporar de încetare a focului pentru 6 luni, obținut cu medierea Iranului între Hezbollah, aliat al guvernului, și forțe rebele ce dețineau localitatea Zabadani (Peace Agreements 2015);

- 26 februarie-iulie 2016, încetare parțială a ostilităților în urma încheierii unui acord în urma negocierilor de pace de la Viena, din

14 noiembrie 2015, cunoscute sub numele de discuțiile Grupului Internațional de Sprijin pentru Siria (ISSG)³¹, desfășurate la nivelul miniștrilor de externe;

- 12-19 septembrie 2016, o altă perioadă de armistițiu, deși doar o tentativă, în urma încheierii unui al doilea astfel de acord între Rusia și SUA, la 10 septembrie 2016, care proclamă încetarea ostilităților între guvernul sirian Assad și o coalțiție a grupurilor rebele de opoziție siriană susținute de SUA (Al Jazeera 2016);

- decembrie 2016-februarie 2017, armistițiu general, la nivel național, obținut la 28 decembrie 2016 în urma discuțiilor intermediare de Turcia și Rusia la Astana, Kazahstan; ISIL, Frontul al-Nusra și YPG au fost excluse din acest acord, iar Coalțiția Națională pentru Forțele Revoluționare și de Opoziție Siriene a declarat că va respecta armistițiul (VOA News 2016), ca și unele grupuri rebele neincluse, la momentul respectiv, în Coalțiție (Legiunea Sham, Ahrar al-Sham, Jaysh al-Islam, Armata Idlib liberă, Frontul Levantului, Jabhat Ahl al-Sham, Armata mujahedinilor);

- mai 2017, armistițiu obținut în urma acordului încheiat la 4 mai 2017, la Astana, între Rusia, Iran și Turcia pentru a crea patru „zone de deescaladare” în Siria (gubernoratul Idlib, părțile nordice controlate de rebeli ale gubernoratului Homs, Ghouta de est controlată de rebeli și granița dintre Iordania și Siria);

- iulie 2017 – prezent, acord de încetare a focului pe perioadă nedeterminată în sudul Siriei (gubernoratele Daraa, Suwayda și Quneitra), obținut la 9 iulie 2017, intermediat de SUA, Rusia și Iordania (The Guardian 2017).

3.3. Eforturi de rezolvare a conflictului sirian

Modalitățile de rezolvare pașnică a conflictelor contemporane s-au dovedit ineficiente odată cu mutarea accentului de la conflictele interstatele la cele interne de natură identitară, în care părțile au recurs

³¹ Participanții ISSG au fost 20 de puteri și organizații internaționale: China, Egipt, Franța, Germania, Iran, Irak, Italia, Iordania, Liban, Oman, Qatar, Rusia, Arabia Saudită, Turcia, Emiratele Arabe Unite, Regatul Unit, Statele Unite ale Americii, Liga Arabă, Uniunea Europeană și Națiunile Unite, copreședinții ISSG fiind Rusia și SUA (European Union External Action Service 2015).

la forme noi de practicare a violenței, precum în războiul civil sirian. Acest aspect se materializează într-o neconcordanță între conflictele persistente și mijloacele juridice de care sistemul internațional dispune pentru a le putea preveni sau stinge. Războaiele civile au fost de obicei încheiate printr-o varietate de mijloace, inclusiv victorii militare, înțelegeri negociate între părți sau acorduri de încetare a focului.

În conflictele interne, precum războaiele civile, în afară de instrumentele prevăzute în articolul 33 al Cartei ONU, în practica curentă se utilizează și alte tipuri de soluții de rezolvare prin mijloace nemilitare a conflictelor și crizelor, cum ar fi intervențiile umanitare și diplomația, ca instrument de modelare a comportamentului statelor. Diplomația poate lua forme pasive la nivel de conferințe sau consultări informale, ori poate acționa prin condamnări (Roceanu 2015, 97). De altfel, specialiști în managementul crizelor observă că pentru rezolvarea crizelor militare contemporane este necesară realizarea unui mix de soluții – prevăzute în Carta ONU – compus din măsurile întreprinse de actorii statali (diplomatice, militare sau juridice) și acțiuni ale unor actori nonstatali (organizații particulare de voluntari din domeniile drepturile omului, asistenței umanitare, economie și sociologie, ONG-uri) (Roceanu 2015, 96). Dintre acestea, cele mai uzitate în practica internațională fiind identificate a fi: diplomația oficială, măsuri militare, măsuri juridice, diplomația neoficială și dezvoltarea structurilor guvernamentale (Roceanu 2015, 96).

Principalele metode folosite în diplomația oficială constau în *mediere și negociere*. Astfel, *medierea* se referă la intervenția formală a unui reprezentant al altui stat sau organizații internaționale pentru a reduce tensiunile dintre părțile în dispută și pentru a încuraja găsirea unei soluții de compromis, iar *negocierea* nu implică folosirea terților, aceasta constând în tratative directe desfășurate între părțile aflate în conflict, prin care se încearcă ajungerea la o înțelegere pentru stingerea acestuia. Din practica relațiilor internaționale s-a observat că, atunci când conflictul afectează și state învecinate, metoda aplicată cu predilecție este medierea, prin intermediul terților și părțile aflate în conflict. În eforturile de rezolvare a conflictului sirian, medierea – ca

instrument diplomatic – a fost preferată încă de la declanșarea acestuia, sens în care guvernele unor state din vecinătate (statele Ligii Arabe în principal, dar și Iran sau Turcia), cu interese regionale (SUA, Rusia etc.) și/sau trimiși speciali ai unor organizații (precum ONU, UE, Liga Arabă, Consiliul de Cooperare a Statelor Arabe din Golf – CCG etc.) și-au asumat roluri de mediatore și/sau garante în diferitele faze ale desfășurării conflictului. La o scară mai mică, în faza inițială a declanșării revoltei siriene, medierea a fost folosită între grupurile opoziției pentru ca acestea să găsească o voce comună care să prezinte și să trateze ca un întreg dorințele poporului cu guvernul aflat la putere³². Dar, negocierile directe între părți au fost evitate atât de guvernul sirian condus de Bashar al-Assad, cât și de opoziția siriană până în anul 2019 când, odată cu constituirea Comitetului Constituțional, cu facilitarea ONU, deși nu la nivelul cel mai înalt, membri ai opoziției și membri ai regimului lui Assad au fost aduși împreună la aceeași masă pentru a stabili împreună conținutul unei noi Constituții siriene, deși fără rezultate notabile până în prezent.

Statele interesate și organizațiile internaționale, căutând să atenueze consecințele crizei siriene, au intervenit pentru a-și oferi bunele oficii, pentru a media sau a facilita negocieri între părțile în conflict. De asemenea, au fost și condamnări ale guvernului Assad pentru reacția brutală, disproporționată, împotriva propriei populații nemulțumite de regimul politic autoritar și corupt, care a supus anumite categorii de indivizi la excluziune socială, politică și economică, dar și la încălcări repetate ale drepturilor omului și cetățenilor. Printre acestea s-a numărat reacția promptă a țărilor Ligii Arabe care i-au suspendat Siriei calitatea de membru și i-au impus sancțiuni. Ulterior, și alte state și organizații internaționale au contestat acțiunile guvernului sirian impunând sancțiuni împotriva acestuia (SUA, UE etc.). Mai mult chiar, unele dintre acestea susțin cu instrumente financiare și diplomatice diferite aripi ale opoziției siriene (UE, SUA, Turcia), sau doar sprijin diplomatic (Kuweit, Yemen și Bahrain).

³² În urma conferințelor opoziției a rezultat crearea Înaltului Comitet de Negociere.

Procesul de mediere a fost inițiat încă din 2011, la scurt timp după izbucnirea războiului și, cu o intensitate diferită, continuă și în prezent. Primii actori care au încercat să ajungă la rezolvarea conflictului au fost chiar opoziții politici ai lui Bashar al-Assad, sprijiniți de unele state regionale, care au organizat o serie de conferințe, dar și Grupul prietenilor Siriei compus din reprezentanți ai mai multor organizații internaționale (ONU, Liga Arabă, UE, Organizația pentru Cooperare Islamică, Uniunea Maghrebului Arab, CCG, Uniunea Africană etc.). Unele inițiative parcurse în direcția rezolvării/atenuării intensității războiului civil sirian sunt sistematizate în Anexa nr. 4.

3.3.1. Implicarea opoziției siriene în rezolvarea conflictului

Opoziția siriană este constituită din comunități, bătrâni ai triburilor, personalități religioase și cetățeni obișnuiți implicați într-o gamă de inițiative locale pentru a atenua conflictele și violența și pentru a menține împreună țesutul social al statului. Peste tot în Siria, aceste resursele locale de pace urmăresc:

- „umplerea golului creat de un stat absent pentru a asigura o ordine de bază în comunitățile lor;
- intervenția pentru oprirea sau escaladarea violenței inter și intracomunitare;
- negocierea unor înțelegeri locale de încetare a focului între grupurile de opoziție și între grupurile de opoziție și forțele guvernamentale;
- organizarea schimburilor de prizonieri sau cadavre ce trebuie înhumate;
- prevenirea violenței și conflictelor intercomunitare prin promovarea principiilor drepturilor omului și toleranței” (Center for Civil Society and Democracy in Syria 2014, 1).

Rădăcinile aripii politice siriene de astăzi a opoziției se află în Declarația de la Damasc pentru Schimbarea Națională Democrată (DD) emisă în 16 octombrie 2005, care declară unitatea împotriva guvernului autoritar Bashar al-Assad. Semnatarii acesteia au fost unele partide (și anume, Mitingul Național Democrat în Siria, Alianța Democrată Kurdă în Siria, Frontul Democrat Kurd în Siria, Partidul Viitorului),

organizații (Comitetele pentru renașterea societății civile), dar și unele personalități naționale siriene (Riyad Sayf, Jawdat Sa'id, Dr Abd-al-Razzaq Id etc.) (The Syria Report 2005). Chiar a doua zi, Frații Musulmani s-au alăturat Declarației de la Damasc, iar o lună mai târziu Partidul Acțiunea Comunistă s-a alăturat coaliției. Astfel, toate componentele principale ale opoziției, și anume islamiștii, kurzii și liberalii laici, au fost reprezentate sub umbrela DD. Dar, având în vedere faptul că în următorii ani Frăția Musulmană, precum și elemente ale Mitingului Național Democrat din Siria s-au retras din coaliție în decembrie 2007, iar 40 de membri ai DD au fost arestați de oficialii sirieni, coaliția a eșuat. Mai târziu, foști membri ai DD care au rămas în țară, în ciuda faptului că au fost scoși în afara legii de guvernul Bashar al-Assad, au aderat la diferite opoziții politice formate ulterior sau, pur și simplu, și-au menținut independența.

Prima reacție după începerea ostilităților militare în Siria în contextul Primăverii Arabe au avut-o oponenții regimului sirian ale cărei facțiuni s-au reunit la Istanbul, în Turcia, în data de 26 aprilie 2011. Această primă acțiune a activiștilor opoziției siriene „Conferința de Salvare Națională” se dorea a fi desfășurată simultan atât în Turcia, cât și în Siria, „în scopul întocmirii unei foi de parcurs care să scoată țara din despotism spre democrație și să definească mecanismul de răsturnare a regimului căutat de protestatarii sirieni” (Naharnet 2011). Acțiunea nu a fost posibilă și în Siria, datorită represiunii guvernamentale a protestatarilor, dar cea din Istanbul a fost valorificată prin punerea în discuție a ideii de creare a unui Consiliu care să preia guvernarea, dacă în urma protestelor se reușea răsturnarea președintelui Bashar al-Assad.

În Antalya, între 31 mai și 3 iunie 2011, în urma celei de-a doua conferințe a opoziției, sprijinită și de disidenții politici aflați în Turcia, a rezultat o Declarație finală în care, în punctele 1 și 2 se făcea apel la președintele Bashar al-Assad să demisioneze din funcțiile sale publice (Encyclopedia 2011). În cadrul aceluiași discuții, participanții au ales 31 de membri spre a fi incluși în Consiliu consultativ pentru coordonarea activităților ulterioare de susținere a revoluției siriene și un Consiliu executiv constituit din 9 membri (Encyclopedia 2011). În ce privește participarea,

surse de specialitate precizează că peste 68 de partide și grupuri de opoziție au fost prezente la conferință, pe lângă alte 12 organizații activiste pentru drepturile omului, dar și o serie de reprezentanți ai mass-mediei internaționale (The Tarwa Foundation 2011, 1). De asemenea, Conferința a facilitat crearea mai multor coalitii noi: a liderilor tribali, a tinerilor activiști din interiorul și din afara Siriei, a figurilor opoziției kurde și a activiștilor liberali laici (The Tarwa Foundation 2011, 2).

Tot în iunie 2011 a fost înființat Corpul Național de Coordonare la Damasc, cu sediul în mare parte la nivel local, reunind cincisprezece partide politice și mai multe personalități independente (Slim și Trombetta, Syria Crisis Common Context Analysis 2014, 27). Acesta a fost constituit, în primul rând, din partide tradiționale care se opuneau Partidului Baath, orchestrate de Mitingul Național Democrat (Uniunea Democrată Arabă Socialistă, Partidul Popular Democrat Sirian, Partidul Muncitorilor Revoluționari Arabi, Mișcarea Socialistă Arabă, Partidul Democrat Socialist Arab Baath, The Communist Labour Party) (George 2003, 94) – un amestec de orientări socialiste, comuniste, de stânga, marxiste, social-democrate –, o parte a foștilor membri DD (The Syrian Observer 2012) și, de asemenea, unele partide politice kurde, din care doar Partidul Uniunii Democrate a rămas participant.

Ulterior, în octombrie 2011, coaliția de opoziție siriană, cu sediul la Istanbul, cu participarea Fraților Musulmani, a organizat Consiliul Național Sirian (SNC) sau Consiliul Național Sirian de Tranziție, menit să fie „o coaliție care să reunească participanți dintr-o gamă largă de reprezentanți locali, comitetele de coordonare ale mișcării pe teren, grupurile politice existente și grupurile etnice/religioase” (Syrian National Council 2022), respectiv cele care „să reprezinte politic Revoluția siriană; să întruchipeze aspirațiile sale în răsturnarea regimului; să realizeze schimbări democratice; și să construiască un stat modern, democratic și civil” (Syrian National Council 2022). Acesta, de asemenea, a fost recunoscut de Turcia ca „singurul reprezentant legitim al poporului Siriei” (Firstpost 2012), a reprezentat în principal opoziția din străinătate, dar s-a dezvoltat slab în ceea ce privește legitimitatea și influența în interiorul Siriei.

Armata Siriană Liberă (FSA), cea mai importantă aripă militară a opoziției, a fost creată în 2011 „pentru a proteja protestatarii pașnici care demonstrează împotriva regimului președintelui Bashar al-Assad și pentru a iniția operațiuni de rezistență împotriva forțelor sale de securitate” (Lister, 2016, 6), fiind susținută de Turcia și SUA.

În noiembrie 2012, în timpul întâlnirilor de la Doha, Qatar, o coaliție de grupuri de opoziție împreună cu Consiliul Național Sirian au format principalul organism politic al opoziției siriene – Coaliția Națională a Revoluției Siriene și a Forțelor de Opoziție (National Coalition of Syrian Revolution and Opposition Forces 2012) –, cunoscută drept Coaliția Națională Siriană, incluzând membri din interiorul Siriei și din străinătate, cu o reprezentare mai mare pentru grupurile minoritare. În plus, Consiliul Național Sirian a fost recunoscut, în octombrie 2011, de către Uniunea Internațională a Savanților Musulmani ca unic reprezentant al Siriei și de către Consiliul de Tranziție Libian, drept guvern legitim sirian. În 2012, SNC era deja recunoscută sau susținută ca parte reprezentativă a guvernului sirian de către Uniunea Europeană în ansamblu și, de asemenea, de către o parte a statelor membre ale Organizației Națiunilor Unite (Franța, Turcia, Italia, Marea Britanie, Danemarca, Norvegia, Belgia, Țările de Jos, Luxemburg, Germania, SUA, Albania etc.). Mai mult, în 2013, Liga Arabă a acordat un loc SNC în componența sa.

În noiembrie 2012, în timpul întâlnirilor de la Doha, Qatar, o coaliție de grupuri de opoziție împreună cu Consiliul Național Sirian au format principalul organism politic al opoziției siriene – Coaliția Națională a Revoluției Siriene și a Forțelor de Opoziție (Coaliția Națională a Revoluției Siriene și Forțe de opoziție, 2012) –, cunoscută în mod obișnuit sub numele de Coaliția de opoziție din Siria (SOC), incluzând membri din interiorul Siriei și din străinătate, cu o participare mai largă a grupurilor minoritare, deoarece implică „reprezentanți din Comitetele de coordonare locale din Siria (LCC Syria), o rețeaua de bază constituită din 70 de grupuri de coordonare, precum și membri ai consiliilor locale din Coaliția Națională – grupuri cheie de opoziție internă din Siria” (Carnegie Middle East Center, 2022).

Cu toate acestea, Corpul Național de Coordonare (NCB) sau mai multe miliții islamice radicale nu au fost incluse în SOC la acel moment, dar nici mai târziu. Mai mult decât atât, relațiile dintre cele două grupuri de opoziție, SOC și NCB, se datorează obiectivelor politice diferite: prima solicită sprijin internațional și intervenție militară străină, cea din urmă este împotriva acesteia; prima a susținut militarizarea Armatei Libere Siriene de către Arabia Saudită și Qatar, NCB era împotriva; pentru SOC răsturnarea lui Assad este o cerință cheie pe platforma sa politică, dar pentru NCB este suficient doar să obțină unele schimbări politice, chiar cu rămânerea la putere a guvernului actual.

Ulterior, la Riad, Arabia Saudită, au avut loc alte două conferințe ale opoziției (pe 10 decembrie 2015 și 22-24 decembrie 2017). Prima conferință de la Riad a avut loc la recomandările conferinței de la Viena din octombrie 2015 și a inclus SUA, Rusia, Iran și Arabia Saudită, printre cei 17 participanți, dar cele trei grupuri de opoziție care au participat au avut divergențe în chestiuni cruciale, inclusiv rolul lui Assad în perioada de tranziție (Arab Center, 2017), astfel că negocierile au eșuat. În cea de-a doua conferință de la Riad s-au făcut unele progrese (noul coordonator general al Înaltului Comitet de Negocieri al opoziției susținute de Arabia Saudită și trei adjuncți au fost selectați, s-a format o echipă de negociere de 23 de membri, șase acționând ca negociatori principali) (Arab Center 2017).

În perioada 5-6 februarie 2022, la Doha, Qatar a avut loc o altă conferință la care opoziția s-a adunat „pentru a discuta modalități de reorganizare a opoziției și de eficientizare la nivel internațional” (The New Arab 2022), dar nu s-a făcut niciun progres. Faptul că unele state arabe (EAU, Iordania), care au susținut inițial opoziția siriană, și-au normalizat legăturile cu guvernul sirian este, de asemenea, un semn al slăbirii opoziției.

În 2019, FSA, alături de Frontul de Eliberare Națională (NLF) din sud-vestul Siriei și de alte facțiuni de opoziție, s-a transformat în Armata Națională Siriană (SNA), subordonată Ministerului Apărării al *Guvernului Interimar Sirian (SIG)*, astfel încât a devenit singura armată recunoscută a opoziției în Siria. În prezent, Guvernul interimar sirian,

deoarece controlează o parte din teritoriul, are o armată, folosește un aparat de stat și este parțial acceptat de comunitatea internațională ca un posibil schimbător politic în Siria spre democrație și stabilitate a devenit o alternativă potențială la regimul Assad. De altfel, din perspectiva politicii externe se observă că unele entități statale (Turcia, Qatar, Kuweit și Guvernul Regional Kurd) s-au angajat diplomatic în întâlniri cu reprezentanții SIG.

Liderii opoziției s-au luptat constant să obțină acorduri cu ceilalți actori politici pentru a crea și păstra pasaje sigure pentru convoaiele umanitare de asistență umanitară către zonele cele mai afectate. Una dintre aceste inițiative a fost făcută în februarie 2022, când Consiliul Național Sirian a cerut un minim de 3 puncte de trecere în siguranță pentru ajutoarele de salvare de intrare în Siria: „din Liban în Homs, din Iordania în Dara'a și din Turcia în Idlib” (Reuters, 2022). Dar, multe dintre acestea au fost împiedicate de guvernul sirian sau de Rusia (France24, 2022) (UNHCR, 2013).

Guvernul Sirian de Salvare (SSG) este un alt guvern alternativ de facto al opoziției siriene din guvernoratul Idlib, format în septembrie 2017, când Frontul al-Nusra a fuzionat într-o coaliție – Organizația pentru Eliberarea Levantului – unindu-se cu alte grupuri de opoziție (Civil Society Platform for Peacebuilding and Statebuilding, 2022). Astfel, SSG a intrat în conflict direct cu Guvernul Interimar al SNA. În plus, coaliția sa de bază este considerată o organizație teroristă de către ONU, SUA, Turcia și Rusia, ceea ce îi scade șansele de a deveni un model de guvernare în care actorii străini să investească sau să capete legitimitate.

Administrația Autonomă a Siriei de Nord și de Est (Rojava), regiune autonomă *de facto*, din nord-estul Siriei, din 2012, de asemenea, nerecunoscută la nivel internațional, urmărește o Sirie federalizată. Este susținută de Forțele Democratice Siriene (SDF) conduse militar de Unitățile de Protecție a Poporului (YPG), o miliție preponderent kurdă, aripa armată a filialei siriene a Partidului Muncitorilor din Kurdistan (PKK), și anume Partidul Democrat Kurd (PYD). La începutul anului 2022, SDF controlau aproximativ 25,64% din teritoriul sirian, inclusiv

părți mari ale guvernoratului Deir ez-Zor, Raqqa, al-Hasakah și părți ale guvernoratului Aleppo (JUSOOR, 2021).

3.3.2. *Inițiativele de pace de la Geneva și Astana*

Medierea situației conflictuale din Siria a fost modelată de două inițiative principale. Prima a fost inițiată începând cu 2014, pe baza eforturilor mediatorilor ONU, cadru în care au decurs mai multe runde de discuții, la Geneva, privind Siria. A doua, inițiată de Rusia, în cooperare cu Turcia și Iranul, a sponsorizat o altă cale de negocieri convocând întâlniri la Astana, în Kazahstan, începând din ianuarie 2017. Aceste două serii de negocieri fiind menite să se completeze reciproc. Ambele inițiative promovează implementarea Rezoluției 2254 a Consiliului de Securitate al ONU care solicită încetarea focului și soluționarea politică a crizei siriene. De asemenea, opoziția siriană a organizat mai multe conferințe, inițial – cu scopul de unificare a grupurilor fragmentate ale rebelilor, ulterior – din dorința de a negocia viitorul Siriei cu guvernul aflat la putere.

Conferințele de la Geneva privind problema siriană au fost susținute de ONU și s-au desfășurat în 3 runde. Geneva I – la prima conferință începută de Kofi Annan în calitate de trimis pentru pace al ONU în Siria, la 30 iunie 2012, au participat și reprezentanți americani, ruși, chinezi și britanici și a dus la conținutul Declarației de la Geneva, emisă de Grupul de acțiune pentru Siria, care declară că orice soluționare politică a crizei siriene trebuie să includă o perioadă de tranziție (Fanack 2014).

Conferința de opoziție siriană a emis o declarație în 12 puncte în care solicită reforme și emite recomandări cu privire la dosarul sirian. Astfel, sunt aduse în discuție ca obiective „condamnarea uciderilor, distrugerii și încălcărilor drepturilor omului” și „angajamentul de menținere a suveranității, independenței, unității teritoriale și integrității Republicii Arabe Siriene”, sens în care sunt identificate măsuri „pentru a asigura punerea în aplicare deplină a planului în șase puncte și rezoluțiile 2042 și 2043 din anul 2012 ale Consiliului de Securitate, inclusiv o încetare imediată a violenței sub toate formele sale”, sunt convenite principiile și liniile directoare „pentru o tranziție politică care

îndeplinește legitimitatea și aspirațiile poporului sirian”, dar și acțiuni „în sprijinul eforturilor trimisului special comun de a facilita un proces politic condus de poporul sirian” (Peacemaker UN 2012).

A doua – Geneva II a constat într-o serie de conferințe desfășurate în ianuarie-februarie 2014, care au avut loc la Geneva și Montreux, cu scopul de a aduce la masa de discuții guvernul și opoziția siriană pentru a deschide calea către un guvern de tranziție pentru Siria cu puteri executive depline. De fapt, în cadrul acestei serii de întâlniri a participat Coaliția Națională pentru Forțele Revoluționare și de Opoziție Siriene, alături de reprezentanții regimului sirian.

Geneva III a fost doar o încercare de consimțământ suspendată după două zile de la începerea sa la 1 februarie 2016.

Conferințele Geneva IV-VIII au urmat în 2017, dar și acestea fără succes din cauza dezacordurilor dintre partidele de opoziție și refuzul părților de a dialoga direct.

Principalul rezultat al discuțiilor de pace de la Geneva este înregistrat în 20 noiembrie 2019, declanșând începerea funcționării Comitetului Constituțional Sirian (CSC), format din membri ai opoziției, ai societății civile și ai regimului, creat pentru a elabora o nouă Constituție a Siriei, în conformitate cu rezoluția 2254 a Consiliului de Securitate al ONU.

În Siria, instituțiile celor trei administrații politice *de facto* ale SIG, SSG și Rojava concurează cu cele ale guvernului lui Assad. Această situație s-a reflectat perfect în eșecul rundelor de ședințe ale Comitetului Constituțional Sirian mediate de ONU și organizate cu scopul de a ajuta negocierile dintre guvern și partidele de opoziție pentru a elabora o nouă constituție pentru Siria, care să permită alegeri generale libere organizate sub auspiciile ONU.

Întâlnirea din martie 2022, de la Geneva, a arătat că acest proces este blocat, deoarece membrii Comitetului nu s-au pus de acord dacă ar trebui să fie o nouă Constituție sau doar amendamente la versiunea din 2012. După câteva runde de ședințe, la sfârșitul anului 2022, Comitetul constituțional sirian nu numai că nu a reușit să avanseze spre îndeplinirea obiectivului său principal, ci și activitatea celei de-a noua sesiuni a sa a fost suspendată, datorită rușilor, în așteptarea propunerii

de mutare a sediului reuniunii CSC de la Geneva la Abu Dhabi, Muscat, Alger sau Nur-Sultan (Astana), având în vedere că Rusia a acuzat Elveția că „nu este neutră” (Syria Direct, 2022), procesul stagnează.

Procesul de pace de la Astana a fost lansat în ianuarie 2017 la inițiativa Turciei, Rusiei și Iranului ca state garante, reuniunile sale contribuind la avansarea procesului diplomatic condus de ONU la Geneva. Memorandumul de la Astana avea trei obiective-cheie formale: încetarea ostilităților dintre regim și rebeli în zonele de detensionare, furnizarea de ajutor umanitar populației civile, inclusiv în zonele de asediu, și obținerea de progrese către o soluționare politică a conflictului mai larg (Konrad Adenauer Stiftung, 2020, 2).

La seria de negocieri desfășurată în cadrul mecanismului Astana (18 runde de discuții care au avut loc din 2017, inclusiv cea din 2022 – așa cum sunt prezentate în Tabelul nr. 4) alături de delegați ai guvernului Assad, opoziție și state garante³³, au participat atât reprezentanți ai ONU și CICR, dar și observatori din Irak, Iordania și Liban.

Tabelul nr. 4: Întâlnirile procesului Astana (2017-2022)

Runda	Perioadă – zi, lună an	Loc de desfășurare	Rezultate
I	23-24 ianuarie 2017	Astana, Kazahstan	Emiterea Declarației comune de lansare a discuțiilor dintre Guvernul Republicii Arabe Siriene și grupurile armate de opoziție (Al Jazeera, 2017)
II	15-16 februarie 2017	Astana, Kazahstan	Adoptarea unui document pentru oficializarea monitorizării încetării focului, pentru a ghida măsurile de consolidare a încrederii între părți (Astana Times, 2017)
III	14-15 martie 2017	Astana, Kazahstan	Adoptarea Declarației comune a Rusiei, Iranului și Turciei care vizează în principal punerea în aplicare a regimului de încetare a focului. Iranul a devenit oficial al treilea stat garant al acestei implementări (Astana Times, 2017)

³³ Statele garante au participat și separat la o serie de reuniuni trilaterale unde au discutat despre problema siriană și coordonatele procesului de la Astana (exemple: Reuniunea din 22 noiembrie 2017 la Soci, Summit-ul tripartit de la Teheran la 7 septembrie 2018, Reuniunile de la Moscova la 28 aprilie 2017). 2018, reuniune tripartită la Ankara la 4 aprilie 2018 și la 16 septembrie 2019 etc.).

Runda	Perioadă – zi, lună an	Loc de desfășurare	Rezultate
IV	3-4 mai 2017	Astana, Kazahstan	Semnarea de către statele garante a Memorandumului privind crearea zonelor de detensionare în Siria (provincia Idlib, părți din provinciile Latakia, Alep și Hama; părți din provincia Homs; Ghouta de Est/Damasc și părți din provinciile Deraa și Al-Quuneitra) (Turkish Ministry of Foreign Affairs, 2017)
V	5-7 iulie 2017	Astana, Kazahstan	Nici un alt acord, nici un alt avans în problema zonelor de dezescaladare. Planul propus al garanților nu a fost agreat de guvernul sirian, nici de opoziție (The Diplomat, 2017)
VI	14 septembrie 2017	Astana, Kazahstan	Declarația zonei de dezescaladare Idlib. S-au stabilit măsuri concrete în această direcție: observatori din cele trei state care urmează să fie dislocați la punctele de control și posturi de observare care urmează să fie înființate în zonele de securitate (Turkish Ministry of Foreign Affairs, 2017)
VII	30 octombrie 2017	Astana, Kazahstan	Declarația comună a garanților a subliniat „necesitatea ca părțile în conflict să ia măsuri de consolidare a încrederii, inclusiv eliberarea deținuților/răpiților și predarea cadavrelor, precum și identificarea persoanelor dispărute, pentru a crea condiții mai bune pentru procesul politic și încetarea focului”, ca urmare a opoziției siriene care a solicitat o atenție specială problemei deținuților (Astana Times, 2017)
VIII	21-22 decembrie 2017	Astana, Kazahstan	Rusia, Iranul și Turcia au emis o declarație comună, concentrată pe independența și suveranitatea Siriei. În acest cadru au fost adoptate Regulamentul privind Grupul de lucru privind eliberarea deținuților/răpiților și predarea cadavrelor, precum și identificarea persoanelor dispărute și Declarația comună privind acțiunea umanitară împotriva minelor, în Siria, inclusiv lista UNESCO a siturilor de

Runda	Perioadă – zi, lună an	Loc de desfășurare	Rezultate
			patrimoniu cultural (Turkish Ministry of Foreign Affairs, 2017)
IX	16 martie 2018	Astana, Kazahstan	Declarația comună a țărilor garante din 17 septembrie 2018 a reiterat necesitatea punerii în aplicare a Memorandumului privind stabilizarea situației în zona de de-escaladare din Idlib, luând act de încălcările regimului de încetare a focului. Grupurile armate de opoziție din Siria au fost chemate „să se disocieze complet și imediat de (...) grupările teroriste”.
X	30 iulie 2018	Sochi, Rusia	Declarația comună a țărilor garante a reiterat necesitatea punerii în aplicare a Memorandumului privind stabilizarea situației în zona de deescaladare Idlib din 17 septembrie 2018, luând act de încălcările în curs ale regimului de încetare a focului. Grupurile armate de opoziție din Siria au fost chemate „să se disocieze complet și imediat de (...) grupările teroriste” (European University Institute, 2019)
XI	28-29 noiembrie 2018	Astana, Kazahstan	Părțile garante și-au reafirmat hotărârea de a pune în aplicare pe deplin Memorandumul privind stabilizarea situației din zona de detensionare Idlib din 17 septembrie 2018 și au condamnat orice utilizare a armelor chimice în Siria (The Embassy of the Russian Federation to the UK of Great Britain and Northern Ireland, 2018)
XII	25-26 aprilie 2019	Nur Sultan, Kazahstan	În acest cadru, administrația SUA a fost condamnată pentru decizia de a recunoaște suveranitatea Israelului asupra înălțimilor/ platoul Golan din siria. Irakul și Libanul, au fost invitate să se alăture formatului Astana (OCHA, 2019)
XIII	1-2 august 2019	Nur Sultan, Kazahstan	Semnarea Memorandumului din 22 octombrie 2019 privind stabilizarea în nord-estul Siriei (Turkish Ministry of Foreign Affairs, 2019)

Runda	Perioadă – zi, lună an	Loc de desfășurare	Rezultate
XIV	10-11 decembrie 2019	Nur Sultan, Kazahstan	Părțile au subliniat necesitatea de a stabili calmul pe teren prin punerea în aplicare pe deplin a tuturor acordurilor privind Idlib, în primul rând Memorandumul din 17 septembrie 2018 (Turkish Ministry of foreign Affairs, 2019)
XV	16-17 februarie 2021	Sochi, Rusia	Părțile au discutat elementele runde a cincea a Comisiei de redactare a Comitetului Constituțional, desfășurată în perioada 25-29 ianuarie 2021, la Geneva (Iranian Ministry of foreign Affairs, 2021)
XVI	7-8 iulie 2021	Nur Sultan, Kazahstan	Părțile au respins încercările de a crea inițiative ilegale de autoguvernare sub pretextul combaterii terorismului (Astana Times, 2021)
XVII	21-22 decembrie 2021	Nur Sultan, Kazahstan	Declarația comună a reiterat necesitatea cooperării împotriva grupărilor teroriste (ISIL, Al Qaeda, Frontul Al-Nusra, HTS), opoziția acestora față de confis-carea și transferul ilegal de venituri din petrol care ar trebui să aparțină Siriei, menținând normalizarea în zona de dezescaladare a Idlib și condamnarea atacurilor militare israeliene în Siria (Iranian Ministry of Foreign Affairs, 2021)
XVIII	15-16 June 2022	Nur-Sultan, Kazakhstan	Declarația comună a cuprins aceleași iterații ca și declarația anterioară de la Astana (Iranian Ministry of Foreign Affairs, 2022), fapt ce denotă că nu s-a avansat în atingerea obiectivelor procesului Astana.

În declarațiile comune ale reuniunilor de la Astana s-a subliniat necesitatea cooperării între părți pentru: păstrarea suveranității, independenței, unității și integrității teritoriale a Republicii Arabe Siriene; respectarea normelor Cartei ONU; menținerea opțiunii pentru o soluție politică, nu pentru una militară; combaterea activităților teroriste; construirea mai multor zone de detensionare; pregătirea terenului pentru întoarcerea persoanelor dislocate intern în Siria.

În timp ce întâlnirile recurente de la Geneva și Astana au păstrat aspectul unui proces de pace viu, medierea a continuat să dezamăgească observatorii în căutarea de progrese substanțiale în soluționarea politică a crizei. De multe ori, acordurile de încetare a focului au fost semnate, doar ca să fie încălcate, iar „zonele de dezesescaladare” negociate, au fost doar scene ale unor noi ofensive militare. Discuțiile au fost concentrate pe formalități preliminare și atitudine politicizată mai degrabă decât de un angajament serios cu privire la problemele de bază.

3.3.3. *Alte inițiative de pace*

Liga Arabă, la întâlnirea statelor membre din 22 ianuarie 2012 la Cairo, prezintă un Plan de Pace ce urma a fi propus în cadrul ONU. Pe baza acestui plan, Bashar al-Assad urma să predea puterea adjunctului său, să se instituie un guvern de unitate națională în termen de două luni și să se organizeze alegeri anticipate (Alarabiya 2012). Dar, statele arabe nu au reușit să se pună de acord cu privire la prezentarea planului în fața Consiliului de Securitate al ONU. Ulterior, după ce misiunea observatorilor organizației arabe a fost suspendată și președintele Assad a refuzat demersul Ligii de stingere a conflictului desfășurat în perioada august 2011- februarie 2012 (cronologia acestui demers este reprezentată în Anexa nr. 5), Siriei i s-a retras calitatea de membră a Ligii Arabe.

O continuare a eforturilor arabe de pacificare a Siriei s-a materializat la inițiativa Grupului prietenilor Siriei care a organizat o serie de conferințe în anul 2012 la Tunis, Istanbul, Paris și Marrakech cu participarea unor oficialități din mai multe state și reprezentanți ai ONU, UE, Liga Arabă, dar și a altor organizații regionale deja amintite la începutul subcapitolului de față. Rezultatul esențial al acestor acțiuni a fost recunoașterea de către statele și organizațiile participante a Coaliției Naționale a Revoluției Siriene și a Forțelor de Opoziție, ca reprezentantă legitimă a poporului sirian. La începutul aceluiași an, ianuarie-februarie 2012, și Rusia a avut unele inițiative de pace, de data aceasta la nivel local, prin purtarea unor discuții informale directe ruso-siriene, propunând chiar un plan în trei puncte pentru negocierea ieșirii lui Bashar al-Assad de la putere. Ulterior, în noiembrie 2013, Rusia se

oferea să medieze dialogul între guvernul sirian și opoziție. Nu au existat rezultate notabile în acest cadru, dar aceste discuții au pus bazele rundelor proceselor de la Geneva și Astana.

În martie 2012, a fost sortit eșecului un plan de pace, al lui Koffi Annan, emisarul special comun pentru ONU și Liga Arabă, rezultat cu un acord de încetare a ostilităților între forțele guvernamentale și opoziția siriană și care a fost încălcat imediat de ambele părți.

O altă inițiativă de pacificare a Siriei a fost Procesul de la Viena, desfășurat de Grupul Internațional de Sprijin pentru Siria – ISSG care, sub copreședinția americano-rusă, în perioada octombrie 2015 – februarie 2016, a adunat miniștri de externe ai mai multor state și organizații internaționale³⁴, unde s-a discutat despre situația siriană și modalitățile imediate de încetare a violențelor. Mai mult, ISSG recunoștea „strânsa legătură dintre o încetare a focului și un proces politic paralel în conformitate cu Comunicatul de la Geneva din 2012” (OCHA 2015). În urma acestui proces s-au produs Declarația de la Viena din noiembrie 2015 și Rezoluția 2254 a Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite (UNSCR 2254), care aproba foaia de parcurs pentru procesul de pace în Siria și stabilirea unui calendar pentru discuții.

Un armistițiu important ce a fost încheiat în regiune și ale cărui condiții pot fi luate ca model pentru rezolvarea războiului civil sirian este Acordul de încetare a focului în Libia încheiat la Geneva la 23 octombrie 2020. Acesta include 12 puncte concentrate pe principalele probleme care pot promova o soluție de durată prin reducerea tensiunii și prin abordarea unora dintre problemele umanitare care au condus la escaladarea conflictului. Astfel, acordul a inclus: încetarea focului; evacuarea oricărei prezențe militare din zonele de contact; retragerea mercenarilor; deschiderea drumurilor principale; oprirea arestărilor pe baza apartenenței lor politice sau tribale; schimburi de prizonieri; mecanisme de încetare a focului mai puternice între cele două părți; dar

³⁴ China, Egipt, UE, Franța, Germania, Iran, Irak, Italia, Iordania, Liban, Oman, Qatar, Rusia, Arabia Saudită, Turcia, Emiratele Arabe Unite, Regatul Unit al Marii Britanii, Organizația Națiunilor Unite și Statele Unite ale Americii.

și alți termeni importanți și interdependenți (The Middle East Directions Programme Blog 2021).

3.4. Lecții învățate și soluții de atenuare/încetare a războiului civil sirian

Provocarea rezolvării conflictului constă în ajungerea la un acord reciproc avantajos între părțile cheie implicate. De altfel, cele mai importante surse de eșec sunt facțiunile care se opun procesului de pacificare și folosesc violența pentru a-l submina, și statele implicate prin interese regionale (International Peace Academy 2001, 2). Constatăm astfel că motivația prelungirii conflictului nu provine doar din interior – statul sirian și opoziția –, ci și din exterior – Rusia, SUA, Iran, Turcia – state care trebuie să acorde prioritate valorii vieții peste propriile interese politice pentru ca acest conflict să se încheie.

Deși mai multe organizații internaționale au fost implicate în procesele de mediere din Siria, printre care ONU, UE, Liga Arabă și CCG, fiecare cu strategii proprii de restabilire a păcii și interese diferite, rolul lor pacificator este puternic influențat de puterile regionale și internaționale, direcția evoluțiilor politice în Siria urmărind linia intereselor proprii ale acestor state, iar nivelul de conflictualitate fluctuând pe seama gradului de intensitate sau tensiune a rivalităților dintre acestea. De fapt, această situație este reflectată în diviziunile care persistă în Consiliul de Securitate al ONU atunci când este discutată problema siriană. Pe de o parte, China și Rusia tind să simpatizeze cu guvernul sirian, subliniind necesitatea de a respecta suveranitatea și integritatea teritorială a țării și creând legături între sancțiunile unilaterale asupra Siriei și situația umanitară dificilă din țară, iar, pe de altă parte, P3 (Franța, Regatul Unit al Marii Britanii și SUA) sunt extrem de critici la adresa guvernului sirian pentru încălcarea drepturilor omului și a dreptului internațional umanitar, care deține în mod arbitrar persoane și nu se angajează în mod semnificativ în dialogul politic.

Ca mecanism de lucru specific al managementului oricărei crize, pentru a trece într-o etapă de regres trebuie parcurse două subetape (stări): detensionarea situației din punct de vedere militar (momentul actual pare unul propice odată cu domolirea intensității luptelor armate

între părți) – pacea pozitivă³⁵ – și impunerea unei stabilități politice noi (eforturile în negocierile dintre părți pentru realizarea unei constituții naționale larg agreate sunt observate). Ulterior, menținerea stării de detensionare crește convingerea părților implicate că perioada cea mai dificilă a fost depășită și că acestea pot depune eforturi pentru realizarea unei situații postcriză stabile și acceptabile. Noua stabilitate este, de regulă, o subetapă similară cu starea de pace inițială, reprezentând un nou *statu-quo* acceptat de către toate părțile, dar poate fi caracterizată și de o subetapă total diferită de cea inițială (de exemplu, schimbarea regimului politic).

Din analizarea discuțiilor de pace, așa cum sunt regăsite în subcapitolul anterior, putem extrage unele lecții de învățat și de aplicat în creionarea unor soluții viitoare de pacificare:

- Procesul de pace de la Geneva, ce a avut ca rezultat Comunicatul de la Geneva din 2012, s-a concentrat pe obținerea unei soluții politice a conflictului, dar nu a avut succes efectiv din cauză că actorii implicați nu și-au definit clar obiectivele, părțile-cheie interesate nu au fost incluse în toate etapele discuțiilor și nu au fost convenite mecanisme de responsabilitate pentru a se asigura că părțile își mențin acordurile; dar, este important de punctat că discuțiile au evidențiat importanța unei tranziții politice care să coexiste cu o încetare a focului;

- Procesul de pace de la Astana a priorizat încheierea unui acord de încetare a focului la nivel național în Siria; în ciuda încheierii unui memorandum ce cuprindea crearea unor zone de detensionare a conflictului, părțile s-au acuzat reciproc de încălcarea prevederilor acestuia; în cele din urmă, discuțiile de pace de la Astana au demonstrat puterea Rusiei de a influența rezultatele discuțiilor și tendința SUA de a se dezangaja din acest proces (aceste aspecte reies cu ușurință analizând Anexa nr. 3 în care se observă gradul de implicare al statelor garante la încheierea unor acorduri de încetare a focului – locale sau generale); discuțiile au subliniat, de asemenea, importanța ca un mediator al ONU să faciliteze procesul de pace;

³⁵ Pacea pozitivă este definită de Institutul pentru Economie și Pace ca fiind „absența violenței sau fricii de violență” (Institute for Economics and Peace fără an).

- Procesul de pace de la Viena, în pofida documentelor produse, a eșuat din cauză că părțile prezente nu au putut cădea de acord asupra soartei președintelui Assad și nu au putut schița cum ar arăta o tranziție politică în Siria; de asemenea, momentul negocierilor nu a fost propice pentru ca obiectivele din Declarațiile de la Viena și din Rezoluția nr. 2254/2015 a Consiliului de Securitate al ONU să fie realizate.

De altfel, în timp ce întâlnirile recurente desfășurate în direcția pacificării Siriei au păstrat aspectul unui proces de pace plin de viață, medierea a continuat să-i dezamăgească pe observatorii care căutau progrese substanțiale către o înțelegere politică. Concluziile generale în ce privește rezultatele obținute pe cale diplomatică sunt că: încetarea focului a fost intermediată, doar ca să se destrame; un set de „zone de deescaladare” au fost negociate, doar pentru a pregăti terenul pentru noi ofensive militare; discuțiile au fost focusate de formalități preliminare și de poziții politizate mai degrabă, decât de un angajament serios pentru problemele de bază. De asemenea, deși obiectivele principale ale inițiativelor diplomatice sunt realizarea unei tranziții politice și încheierea unui acord general de încetare a focului în Siria, principalul punct de pe agendele discuțiilor dintre părți a rămas soarta regimului Assad (abordare dihotomistă între părți: guvernul sirian a refuzat să accepte demisia lui Assad, dar opoziția consideră această înlăturare ca o condiție pentru pace).

Din cele prezentate până acum, este evident că procesele de pace de la Geneva, Astana și Viena nu au avut succesul scontat în rezolvarea războiului civil sirian, care continuă să provoace o imensă suferință civililor nevinovați, iar singura modalitate de a rezolva conflictul este ca actorii-cheie să se angajeze pe deplin în procesul diplomatic printr-o negociere directă care să cuprindă toți actorii relevanți pentru găsirea unei soluții pacifatoare care să includă identificarea unor soluții pentru eliminarea/atenuarea a cât mai multora dintre sursele nemulțumirii sau lăcomiei identificate în subcapitolul 2.1.2. (conform *Greed versus Grievance theory*) ca fiind reprezentative pentru declanșarea și permanentizarea conflictului sirian, așa cum sunt prezentate în Tabelul nr. 5.

Tabelul nr. 5: Surse ale războiului civil sirian
și soluții posibile de rezolvare a acestora

Nr. crt.	Surse	Nemulțumire	Lăcomie	Mixte	Soluții posibile pentru atenuarea acestora
1.	Represiunea politică prelungită	Da	-	-	- schimbarea guvernului sau reconfigurarea unui guvern reprezentativ pentru categoriile în dispută - democratizarea regimului politic - realizarea noii constituții cu prevederi care să mulțumească o categorie cât mai largă de populație
2.	Promovarea de către partidul de guvernare a unei ideologii discreditare	-	-	Da	- renunțarea la ideea unei economii conduse de stat (descentralizare) - reforme democratice pentru deschiderea pieței și accelerarea schimburilor economice cu parteneri externi
3.	Perpetuarea unei economii inegale	Da	-	-	- crearea de politici care să ofere șanse egale muncitorilor și investitorilor privați sirieni, indiferent de „culoarea” lor politică sau credința religioasă
4.	Seceta	-	-	Da	- implementarea unor politici publice de sprijin a populației și afacerilor locale - facilitarea sprijinului extern oferit de organisme internaționale
5.	Corupția endemică			Da	- schimbarea regimului corupt cu credibilitate în scădere - înăsprirea legilor și pedepselor pentru infracțiunile de mică și mare corupție

Nr. crt.	Surse	Nemulțumire	Lăcomie	Mixte	Soluții posibile pentru atenuarea acestora
6.	Efectul Primăverii Arabe	Da	-	-	- respectarea drepturilor omului - renunțarea la guvernarea autoritară - promovarea schimbării prin dialog politic și negociere între părți
7.	Violența organelor de stat asupra populației	Da	-	-	- renunțarea organelor guvernamentale la a da răspunsuri nediscriminatorii și disproporționate cu mijloace violente la revolte populare în care nu sunt folosite arme de foc de către protestatari
8.	Regula minorității politico-religioase	Da	-	-	- constituirea unei coaliții de guvernare care să ofere o reprezentare echitabilă a tuturor cultelor religioase
9.	Diviziunea din lumea arabă	Da	-	-	- implementarea unor politici publice egalitariste

Astfel, de la un mediu intern marcat de criză extinsă la nivel național (caracterizat de neîncredere, polarizare a diferențelor sociale și politice, desfășurare a unor acțiuni provocatoare, violență, percepere a intereselor părților ca fiind incompatibile, ostilitate intergrupală, represiune, insurgență, violarea sistematică a drepturilor omului, declinul percepției asupra legitimității guvernului național și uz de arme), prin aplicarea soluțiilor prezentate în figura de mai sus, elemente care ar trebui să fie constituentul fundamental al discuțiilor de mediere și negociere între părți, se poate obține o soluție politică de compromis care să mulțumească majoritatea populației siriene, așa cum se stipula în Comunicatul Final al Grupului de Acțiune pentru Siria din 2012.

Deși autodeclarată ca fiind un stat secular, în esența sa, Siria rămâne arabă și musulmană, respectiv un mediu în care înțelegerea comună se poate construi de la bază către vârf (dinspre micile comunități, către comunitățile mai largi, în cercuri concentrice), fapt

demonstrat de numeroasele acorduri de încetare a focului încheiate între micii actori locali ce își dispută autoritatea în diferite regiuni sau localități ale acesteia și de felul în care aceste acorduri sunt formulate („În numele lui Allah cel Milostiv”). De aceea, elementul de bază al creării dialogului și coeziunii între părțile implicate l-ar putea constitui exact cel ce îi dezbină cel mai mult pe participanții la viața politică siriană în momentul de față, inactivarea toleranței, religioasă și de alte naturi, propovăduită de religia islamică (fapt reflectat în cele mai multe dintre nemulțumirile majorității populației). Mai mult, statele și organizațiile internaționale care participă la soluționarea conflictului sirian trebuie să devină mai conștiente de această caracteristică anume a statului sirian și să o exploateze în promovarea păcii prin implicarea actorilor religioși locali și regionali în medierile și negocierile ce au loc între părți pe parcursul abordării punctuale a nemulțumirilor populare facilitând rezolvarea problemelor sociale și politice.

Propunerea de construire a păcii bazată pe credință nu este nouă, ci are o istorie lungă și mai mulți autori – precum Johan Galtung, Doug Johnston și Cynthia Sampson. O definiție a acestei activități este dată de Reina C. Neufeldt, în volumul editat de Patrice Brodeur și Mohammed Abu-Nimer, care consideră că „construirea păcii bazată pe credință se referă la acțiunile întreprinse de indivizi motivați prin religia lor sau reprezentanți ai instituțiilor religioase pentru prevenirea, reducerea sau transformarea constructivă a conflictelor intergrupale în mod nonviolent” (Brodeur, Abu-Nimer și (eds.) 2021, 55). Construirea păcii religioase și interreligioase reprezintă un domeniu emergent de practică și studiu, o componentă de bază a acesteia fiind dialogul intra- și interreligios.

Guvernul interimar sirian (SIG) prin Consiliul Național Sirian (SNC) – recunoscut de comunitatea largă internațională ca fiind reprezentant al poporului sirian –, deține cel mai puternic sprijin extern din partea țărilor europene (Franța, Italia, Regatul Unit al Marii Britanii, Danemarca, Norvegia, Belgia, Țările de Jos, Luxemburg, Germania, Turcia, Albania etc.) sau organizațiilor (ONU, UE), dar și al SUA, ceea ce echivalează și cu cel mai ridicat potențial de legitimitate pentru a

conduce o coaliție de guvernare, care să înlocuiască *de jure* regimul lui Bashar al-Assad.

În general, schimbarea guvernului Assad va avea drept consecință o politică externă sporită a Siriei de către susținătorii internaționali ai opoziției, care vor oferi mai mult sprijin diplomatic și financiar pentru redresarea Siriei și pentru a aborda criza umanitară. O altă consecință benefică va fi eliminarea tuturor diverse (restricții la investiții, interzicerea importurilor de petrol, înghețarea activelor Băncii Centrale Siriene și restricții la export) instituite de Uniunea Europeană, SUA, Canada, Australia, Elveția sau Liga Țărilor Arabe împotriva fostului guvern pentru oprimarea cetățenilor săi. Astfel, acestea sunt consecințe care vor oferi Siriei o șansă reală la reconstrucție.

Totuși, înlăturarea guvernului Assad nu reprezintă implicit faptul că celelalte trei guverne nerecunoscute care controlează diverse părți ale teritoriilor siriene vor accepta conducerea SIG. Astfel, având în vedere poziția UE față de Turcia în Siria și rolul său de principal donator de asistență financiară și de ajutor, coroborat cu faptul că teritoriul sirian va rămâne sub controlul unor guverne fragmentate autoinstitute, o federație siriană de state sub un guvern condus de SNC care să includă și reprezentanți ai SIG, SSG și ai teritoriilor Rojava, ar putea fi cea mai bună formulă politică. Dar, această cale este greu de urmat fără ca SUA să intre într-o alianță tactică cu Rusia și Iran, iar conflictul ruso-ucrainean face imposibilă această acțiune pentru moment.

CONCLUZII

Teritoriul Siriei moderne găzduiește una dintre cele mai vechi civilizații din lume. De la rădăcinile sale antice până la instabilitatea politică recentă și războiul civil sirian (2011-2022), țara are o istorie complexă și, uneori, tumultuoasă.

Când s-a pus problema închegării propriei identități naționale și teritoriale la momentul înființării statului sirian modern, dificultățile au venit atât din interior, din partea segmentelor populației autohtone aflate în continuă turbulență unele cu altele în special pe premise etnico-religioase, dar și din exterior, dinspre popoarele occidentale (Anglia și Franța), care au fost cele care în final au decis soarta statului sirian modern.

În momentul de față, Republica Arabă Siriană se confruntă cu un război civil prelungit care a provocat pagube grave structurii de bază a țării. Există o serie de factori care au dus la intensitatea actuală a conflictului, cum ar fi: fragmentarea forțelor de opoziție și grupurilor armate, divergența obiectivelor lor și, în final, prelungirea crizei siriene pe fondul diviziunii sociale, tragediilor și atrocităților petrecute între componente și segmente ale societății siriene din cauza violenței și contraviolenței. Mai mult, conflictul prelungit, colapsul economic și impactul pandemiei de COVID-19 din ultimii doi ani au expus și mai mult poporul sirian la insecuritate.

Războiul civil sirian deține o multitudine de elemente care coroborate îi dau acest caracter de complexitate datorită căruia evoluțiile sale viitoare au un grad de incertitudine foarte ridicat. Cauza principală a complexificării crizei siriene este reprezentată de interesele externe ale unor puteri statale (inițial, a celor europene, ulterior, adăugându-se SUA, Rusia și Turcia etc.) manifestate încă de la crearea statului sirian și până în prezent. Drept pentru care, considerăm că până nu se va ajunge la un numitor comun al acestor interese externe, în special în relațiile bilaterale SUA-Federația Rusă și Turcia-Federația Rusă, în Siria și chiar în întreaga regiune a Orientului Mijlociu și Africii de Nord nu există nici cea mai mică șansă de a se instaura un climat pașnic. Chiar și atunci, există riscul ca facțiunile politice interne cu

interese divergente să genereze un alt tip de conflict, dar, probabil, de o intensitate mai joasă.

Ritmul dinamic al evenimentelor, pe fondul eșecului de constituire a unui guvern de coaliție pe teritoriul sirian, a creat un vid politic, iar adâncirea războiului civil din Siria a făcut ca forțele pro și antiregim să depindă de sponsori externi. Astfel, în competiția de putere, pe de o parte, Irakul, Iranul, Rusia și gruparea teroristă Hezbollah din Liban s-au alăturat regimului sirian al lui Bashar al-Assad și, pe de altă parte, coaliția condusă de SUA, la care participă Turcia, Qatar, Arabia Saudită și Israelul îi susține pe rebelii sirieni. În competiția teritorială se mai află și kurzii din nord-estul Siriei și organizațiile teroriste afiliate al-Qaeda.

Din analiza realizată pe parcursul studiului, impasul în găsirea unei soluții viabile pentru pacificarea Siriei este rezultatul unei serii de factori precum:

1. *cocktailul occidental*, compus din ignorarea istoriei, maniheism politic și gândire diplomatică limitată la paradigmele civilizației vestice, aceasta având loc deoarece occidentalii nu înțeleg realist ceea ce se întâmplă în Siria, deoarece viziunea acestora asupra modului de dezvoltare al societăților și gândirii orientale este afectată de propriul eurocentrism sau atlanticism – tendințe specifice gândirii occidentale;
2. *perpetuarea la putere a aceluiași regim politic* care, prin acțiunile sale, cultivă în continuare în mentalul colectiv sursele care conform abordării teoretice „lăcomie versus nemulțumire” alimentează războiul civil pe teritoriul Siriei: deteriorarea standardului de viață, rate mari ale șomajului în rândul tinerilor, dictatura, corupția, violența organelor statului protejată de regimul represiv;
3. *caracteristicile complexe ale conflictului sirian*: diviziunea profundă între multiplele părți opuse implicate; abuzurile repetate împotriva populației; islamismul virulent dus la extrem de membrii organizațiilor teroriste active pe teritoriul acesta.

În calitate de guvernator puternic și autoritar al țării, acțiunile regimului și ale aliaților săi au determinat în mare măsură cursul războiului, care include faptul că a permis ascensiunea inițială a Unității de protecție a poporului kurd (YPG) și Stat Islamic (IS). Sprijinul străin, dar insuficient al grupurilor armate care se opun lui Assad a jucat, de asemenea, un rol semnificativ în prelungirea duratei conflictului.

Planul de tranziție pentru un nou sistem și regim politic trebuie să fie o prioritate critică și importantă pe plan internațional, deoarece pentru majoritatea sirienilor este de necrezut că după tot ce s-a întâmplat, actualul regim ar putea fi reabilitat ca un actor politic standard deoarece continuarea regimului sirian actual este doar o perpetuare a revoltelor, represiunii și terorismului.

Necesitatea construirii păcii în Siria a rezultat din faptul că semnarea acordurilor pentru a pune capăt ostilităților este un pas necesar, dar insuficient, către o pace adevărată și de durată. Dar, în timp ce multe dintre obiectivele construirii păcii par de la sine înțelese, acesta este un proces laborios, scump și ușor de anulat. De asemenea, adesea, cele mai eficiente negocieri politice s-au demonstrat a fi cele între actorii locali de pe teren, cu implicarea liderilor religioși din comunități – nu platformele politice negociate internațional –, în care rezolvarea nemulțumirilor populare să constituie baza de pornire și de dialog comun cu respectarea principiilor de egalitate și toleranță.

BIBLIOGRAFIE

- Adams, Michael J.; Goodman, Ryan . 2016. „De Facto and De Jure Non-International Armed Conflicts: Is It Time to Topple Tadić?” *Just Security*. <https://www.justsecurity.org/33533/de-facto-de-jure-non-international-armed-conflicts-time-topple-tadic/>.
- Agerpres. 2016. *Siria: Frontul al-Nusra anunță ruptura de Al-Qaida și schimbarea denumirii, devenind Jabhat Fatah al-Sham*. <http://www.agerpres.ro/externe/2016/07/28/siria-frontul-al-nusra-anunta-ruptura-de-al-qaida-si-schimbarea-denumirii-devenind-jabhat-fatah-al-sham-19-54-57>.
- Al Jazeera. 2016. „Syria’s civil war: US and Russia clinch ceasefire deal”. 11 Sep. <https://www.aljazeera.com/news/2016/9/11/syrias-civil-war-us-and-russia-clinch-ceasefire-deal>.
- . 2019. *Timeline: US intervention in Syria’s war since 2011*. <https://www.aljazeera.com/news/2019/10/7/timeline-us-intervention-in-syrias-war-since-2011>.
- Amazing Bible Timeline with World History Blog. 2014. *Syria, Ancient History of 3 octombrie*. <https://amazingbibletimeline.com/blog/syria-ancient-history-of-3-octombrie>.
- Amr, Abdalla, și Lilya Akay. 2016. *C. R. SIPPABIO – A Model for Conflict Analysis*. October. <https://onedrive.live.com/?authkey=%21AGqS9A2vEyolJI0&cid=79DF4F045034F095&id=79DF4F045034F095%214169&parId=79DF4F045034F095%213593&o=OneUp>.
- Anadolu Agency. 2019. „Free Syrian Army transforms into Syrian National Army”. <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/free-syrian-army-transforms-into-syrian-national-army/1607384>.
- Anderson, M. S. 1966. *The Eastern Question. 1774-1923: A Study in International Relations*. New York: Macmillan.
- Anton, Stan (coord.). 2015. *Conflictele atipice ale secolului al XXI-lea*. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”.
- Arab News. 2019. „Daesh «caliphate» on brink of defeat in Syria as Trump urges Europe to do more”. <https://www.arabnews.com/node/1453431/middle-east>.
- Atanasiu, Mirela. 2021. „Evoluția conflictualității Orientului Mijlociu și Africii de Nord în pandemie”. În *Evaluare Strategică 2020*, de Florian (coord.) Cîrciumaru, 96-122. Bucharest: Universitatea Națională de Apărare „Carol I”.
- . 2021. „Middle Eastern Proxy Wars Waged on the Background of Civil Wars”. *Vojenské rozhledy*. 3. Prague. doi:10.3849/2336-2995.30.2021.03.027-044.
- Balanche, Fabrice. 2015. „Ethnic Cleansing Threatens Syria's Unity”. *Washington Institute*. <https://www.washingtoninstitute.org/pdf/view/3842/en>.
- BBC News. 2019. „Resident Trump shows map of «IS defeat»”. <https://www.bbc.com/news/av/world-us-canada-47646183>.
- . 2018. *Syria country profile*. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-14703856>.
- Borshchevskaya, A. 2019. *Shifting Landscape, Russia’s military role in the Middle East*. Washington: Washington Institute for Near East Policy.

- Britannica. 2022. *Adib al-Shishakli*. <https://www.britannica.com/biography/Adib-al-Shishakli>.
- BTI Transformation Index. 2022. *Syria Country Report 2022*. <https://bti-project.org/en/reports/country-report/SYR>.
- Buhaug, Halvard, și Päivi Lujala. 2005. „Accounting for Scale: Measuring Geography” in *Political Geograph* 339-418.
- Center for Civil Society and Democracy in Syria. 2014. „Effective local peace initiatives and inclusive national peace negotiations in Syria”. https://peacefulchange.org/wp-content/uploads/2020/11/20_2014_03_policy_brief_syrian_peace_resources_final_eng_1.pdf.
- Çevik, Salim. 2022. „Turkey’s Military Operations”. in *SWP Comment*. May. https://www.swp-berlin.org/publications/products/comments/2022C37_TurkeysOperations_Syria_Iraq.pdf.
- CIA. 2021. „Syria.Energy”. *World Factbook*. <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/syria/#economy>.
- . 2021. *THRE World Factbook*. <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/syria/#economy>.
- Collelo, Thomas. 1987. *Syria: A Country Study*. Washington: GPO for the Library of Congress. <http://countrystudies.us/syria/19.htm>.
- Collier, Paul, și Anke Hoeffler. 2000. „Greed and Grievance in Civil War”. *POLICY RESEARCH WORKING PAPER*. 1907. *Convenția referitoare la legile și obiceiturile războiului terestru*. [https://www.arduph.ro/files/articles/Conven%C8%9Bia%20\(Regulamentul%20\)%20referitoare%20la%20legile%20%C5%9Fi%20obiceiturile%20r%C4%83zboiului%20pe%20terestru,%20Haga,%2018%20octombrie%201907.pdf](https://www.arduph.ro/files/articles/Conven%C8%9Bia%20(Regulamentul%20)%20referitoare%20la%20legile%20%C5%9Fi%20obiceiturile%20r%C4%83zboiului%20pe%20terestru,%20Haga,%2018%20octombrie%201907.pdf).
- Council on Foreign Relations. 2021. „Syria’s Civil War: The Descent Into Horror”. *CFR*. 17 March. <https://www.cfr.org/article/syrias-civil-war>.
- CSIS. 2021. „Syria’s Economic Collapse and Its Impact on the Most Vulnerable”. *Centre for Strategic and International Studies*. <https://www.csis.org/analysis/syrias-economic-collapse-and-its-impact-most-vulnerable>.
- Cunningham, David E. 2016. „Preventing Civil War”. *World Politics* 2.
- Economy Watch. 2022. *Syria (Syrian Arab Republic) Economic Statistics and Indicators*. <http://www.economywatch.com/economic-statistics/country/Syria/>.
- Encyclopedia. 2011. *Declarația finală*. https://wikicro.icu/wiki/Antalya_Conference_for_Change_in_Syria#Final_Declaration.
- . 2022. *Nasser, Gamal Abdel*. <https://www.encyclopedia.com/people/history/egyptian-history-biographies/gamal-abdal-nasser>.
- Esposito, John L. (ed.). 1999. *The Oxford History of Islam*. Oxford University Press.
- European Union Agency for Asylum. 2020. *The Government of Syria and associated armed groups*. September. <https://euaa.europa.eu/country-guidance-syria/11-government-syria-and-associated-armed-groups>.
- European Union External Action Service. 2015. „Statement of the International Syria Support Group”. https://www.eeas.europa.eu/node/3088_en#:~:text=The%20members%20of%20the%20ISSG,to%20the%20fighting%20in%20Syria.

- Every Culture. 2021. „Syria” *Countries and their cultures*. <https://www.everyculture.com/Sa-Th/Syria.html>.
- Fearon, James D., și David D. Laitin. 2003. „Ethnicity, Insurgency, and Civil War”. *American Political Science Review* 75-90.
- FFP. 2016. *Fragile States Index 2015*. Washington DC, USA: The Fund for Peace, 11. <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/fragilestatesindex-2015.pdf>.
- Firstpost. 2012. „Syrian opposition coalition to open its office in Istanbul”. <https://www.firstpost.com/world/syrian-opposition-coalition-to-open-its-office-in-istanbul-534000.html>.
- France24. 2011. *Assad seeks to appease Kurds by granting citizenship*. <https://www.france24.com/en/20110407-syria-granted-citizenship-kurds-assad-protests-unrest-emergency-rule>.
- Furet, Marie-Francoise, Jean-Claude Martinez, și Henri Dorandeu. 1979. *La guerre et le droit*. Paris : A. Pédone.
- Gammer, Moshe (ed.). 2004. *Community, Identity and the State. Comparing Africa, Eurasia, Latin America and the Middle East*. London and New York: Routledge Taylor and Francis Group.
- Gellner, Ernest. 1971. *The Ward-Gumplowicz Correspondence: 1897-1909*. New York: Essay Press.
- George, Alan. 2003. *Syria: Neither Bread nor Freedom*. London: Zed Books.
- Global Security. fără an. *Syria – Economy*. <https://www.globalsecurity.org/military/world/syria/economy.htm>.
- Gulf News Syria. 2016. *Aleppo violence highlights Baath regime's vulnerability*. <http://gulfnews.com/news/mena/syria/aleppo-violence-highlights-baath-regime-s-vulnerability-1.1021947?page=syria+>.
- Halawi, Ibrahim. 2015. „Ibrahim Halawi, In memory of a dictator: Hafez al-Assad's political legacy”. *Alaraby*. <https://www.alaraby.co.uk/english/politics/2015/6/11/in-memory-of-a-dictator-hafez-al-assads-political-legacy>.
- Heydemann, Steven. 1999. *Authoritarianism in Syria: Institutions and Social Conflict, 1946-1970*. Cornell University Press.
- History. 2021. *Syria*. <https://www.history.com/topics/middle-east/the-history-of-syria>.
- HRW. 1995. „Syria. The Price of Dissent”. *Human Right Watch*. <https://www.hrw.org/reports/1995/Syria.htm>.
- Human Rights Watch. 2009. *World Report 2009 - Syria*. <https://www.refworld.org/docid/49705f8fc.html>.
- Iblogilation. 2016. *Syria's rebels! Introducing the moderate, the sandwiched and the extreme*. <https://iblogilations.wordpress.com/2016/10/27/syrias-rebels-introducing-the-moderate-the-sandwiched-and-the-extreme/>.
- ICRC. 2012. *Internal conflicts or other situations of violence – what is the difference for victims?* <https://www.icrc.org/en/doc/resources/documents/interview/2012/12-10-niac-non-international-armed-conflict.htm#:~:text=A%20non%20international%20armed%20conflict%20is%20to%20be%20distinguished%20from,other%20sporadic%20acts%20of%20violence>.

- ILO. 2012. „Constitution of the Syrian Arab Republic”. *International Labour Organization*. <https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/91436/106031/F-931434246/constitution2.pdf>.
- Index Mundi. 2021. *Syria Natural resources*. https://www.indexmundi.com/syria/natural_resources.html.
- Inquiries. 2011. „Defining Armed Conflict in International Humanitarian Law”. <http://www.inquiriesjournal.com/articles/1697/defining-armed-conflict-in-international-humanitarian-law#:~:text=battles%20against%20terrorism,-,What%20Exactly%20is%20an%20Armed%20Conflict%3F,and%20non%20International%20armed%20conflict>.
- Institut de Droit International. 1975. *The Principle of Non-Intervention in Civil Wars*. https://www.idi-iil.org/app/uploads/2017/06/1975_wies_03_en.pdf.
- Institute for Economics and Peace. fãrã an. „Defining the Concept of Peace Positive&Negative Peace”. *Vision of Humanity*. <https://www.visionofhumanity.org/defining-the-concept-of-peace/#:~:text=IEP's%20definition%20of%20Negative%20Peace,product%2C%20the%20Global%20Peace%20Index>.
- International IDEA. 2021. „Syria”. *Constitution on Net*. <https://constitutionnet.org/country/syria>.
- International Law Commission. 2001. „International Law Commission, Articles on State Responsibility”. *How does law protect in war?* https://casebook.icrc.org/case-study/international-law-commission-articles-state-responsibility#art_8.
- International Peace Academy. 2001. „Implementing Peace Agreements in Civil Wars: Lessons and Recommendations for Policymakers”. https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/ImplementingPeaceAgreementsinCivilWars_IPI2001.pdf.
- Joseph, John. 2011. „Assyria and Syria: Synonyms?” *Tarzana*, 37.
- Just Security. 2022. „Still at War: The United States in Syria”. <https://www.justsecurity.org/81313/still-at-war-the-united-states-in-syria/>.
- Karadeniz Press. 2010. *Bashar al-Assad dã tonul reorganizãrii intelligence-ului sirian*. <https://karadeniz-press.ro/bashar-al-assad-da-tonul-reorganizarii-intelligence-ului-sirian/>.
- Kasapoglu, Can. 2020. *Could Russia Lose the Syrian Arab Army to Iran or General Maher al-Assad?* <https://jamestown.org/program/could-russia-lose-the-syrian-arab-army-to-iran-or-general-maher-al-assad/>.
- Katona, Viktor. 2018. „Russia Is Taking Over Syria’s Oil And Gas”. *Oil Price*. <https://oilprice.com/Energy/Energy-General/Russia-Is-Taking-Over-Syrias-Oil-And-Gas.html>.
- Lammens, H. S.J. 1921. *La Syrie precis istorique*. Vol. 1. Beyrouth: Imprimerie Catholique.
- Lammens, Henri. 1921. *La Syrie, Precis Historique*. Vol. Premier Volume. Beyrouth: Imprimerie Catholique.
- Le Journal International. 2013. *Syrian crisis: a proxy war*. https://www.lejournalinternational.fr/Syrian-crisis-a-proxy-war_a692.html.

- Lister, Charles. 2016. *The Free Syrian Army: A decentralized insurgent brand*. https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/11/iwr_20161123_free_syrian_army1.pdf.
- Lund, Aron. 2018. *Syrian war: Understanding Idlib's rebel factions*. <https://www.thenewhumanitarian.org/analysis/2018/09/03/Syrian-war-understanding-idlib-s-rebel-factions>.
- Manta, Dănuț, și Constantin Popescu. 2005. „Crizele și rezolvarea acestora în NATO”. În *Provocări la adresa securității și strategiei la începutul sec.XXI*, 87. București: Editura Universității Naționale de Apărare.
- Mark, Joshua J. 2014. *Ancient History Encyclopedia*. <https://www.ancient.eu/syria/>.
- Meliksetian, Vanand. 2018. „The Battle For Syria's Oil Region”. *Oil Price*. <https://oilprice.com/Geopolitics/Middle-East/The-Battle-For-Syrias-Oil-Region.html>.
- Military History. 2022. *List of coups d'état and coup attempts by country. Syria*. http://military.wikia.com/wiki/List_of_coups_d%27%C3%A9tat_and_coup_attempts_by_country.
- Mills, C. Wright. 1956. *The Power Elite*. New. York : Oxford University Press.
- Moldovenii. 2011. „Civilizația mesopotamiană”. *Enciclopedie de la A la Z*. <http://moldovenii.md/section/215/content/916>.
- Moubayed, Sami. 2005. „The History of Political and Militant Islam in Syria”. *The Jamestown Foundation Global Research and Analysis*. <https://jamestown.org/program/the-history-of-political-and-militant-islam-in-syria/>.
- Naharnet. 2011. *Syria Activists to Hold "National Salvation Conference" in Damascus, Istanbul*. <https://m.naharnet.com/stories/en/10446-syria-activists-to-hold-national-salvation-conference-in-damascus-istanbul>.
- Nasr, S.V.R. 2016. „European Colonialism and the Emergence of Modern Muslim States”. *Oxford Islamic Studies Online*.
- Nathan, Laurie. 2005. „The Frightful inadequacy of most of the statistics”. doi: <https://journals.co.za/doi/pdf/10.10520/EJC111638>.
- National Coalition of Syrian Revolution and Opposition Forces. 2012. „Mission Statement and Goals”. *ETILAF*. <https://en.etilaf.org/about-us/goals>.
- Nations Online. 2021. *History of Syria*. <https://www.nationsonline.org/one-world/History/Syria-history.htm>.
- NY Times. 2012. „Syria Denies Attack on Civilians, in Crisis Seen as Civil War”. <https://www.nytimes.com/2012/07/16/world/middleeast/syria-denies-use-of-heavy-weapons-in-deadly-village-fight.html>.
- Oil Price. 2018. *Russia Is Taking Over Syria's Oil And Gas*. <https://oilprice.com/Energy/Energy-General/Russia-Is-Taking-Over-Syrias-Oil-And-Gas.html>.
- One World Nations Online. 2021. *Syria*. <https://www.nationsonline.org/oneworld/syria.htm>.
- Organizația Națiunilor Unite. 1945. „Carta Națiunilor Unite”. *legislatie.just.ro*. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/19362>.

- Outzen, Richard. 2022. „The Logic Behind Turkey’s Fifth Syrian Operation”. *Hoover Institution*. <https://www.hoover.org/research/logic-behind-turkeys-fifth-syrian-operation>.
- Oxford. 2022. „Daesh”. *Lexico*. <https://www.lexico.com/definition/daesh>.
- PA-X, Peace Agreement Access Tool. 2017. „HTS Declaration”. <https://www.peaceagreements.org/viewmasterdocument/2241>.
- Peace Agreements. 2015. „Peace Agreement Access Tool PA-X”. <https://www.peaceagreements.org/generateAgreementPDF/1440>.
- Rank, Michael. 2014. *De la Mahomed la Burj Khalifa: un Curs Intensiv de 2000 de Ani de Istorie a Orientului Mijlociu*. Babelcube Books.
- Rasler, Karen. 1983. „Internationalized Civil War: A Dynamic Analysis of the Syrian Intervention in Lebanon”. *The Journal of Conflict Resolution* 421-456. <https://www.jstor.org/stable/173922>.
- Reddit. 2022. „The Syrian civil war as of June 2022 [OC]”. https://www.reddit.com/r/dataisbeautiful/comments/vdkt8b/the_syrian_civil_war_as_of_june_2022_oc/.
- ReliefWeb. 2021. *Humanitarian assistance in Syria remains vital*. <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/humanitarian-assistance-syria-remains-vital>.
- Roceanu, Ion (coord.). 2015. *Managementul crizelor contemporane*. Buurești: Universitatea Națională de Apărare „Carol I”.
- Rummel, R.J. 1977. *Understanding Conflict and War*. Vol. 3. Beverly Hills, California: Sage Publications. <https://www.hawaii.edu/powerkills/NOTE12.HTM>.
- Seeger, Matthew W., și Claudia Auer. 2016. *The Handbook of International Crisis Communication Research*. Wiley Blackwell.
- Sen, Anindya, și Ömer Avci. 2016. „Why social movements occur: theories of social movements”. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi* 125. <http://www.beykon.org/dergi/2016/SPRING/2016XLI.10.A.Sen.pdf>.
- Slim, Hugo, și Lorenzo Trombetta. 2014. *Syria Crisis Common Context Analysis*. New York: United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs.
- Slim, Hugo, și Lorenzo Trombetta. 2014. *Syria Crisis Common Context Analysis*. Editor United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. New York. Syria Crisis Common Context Analysis. New York: United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs.
- Smith, Andrew R. 2016. *Radical Conflict: Essays on Violence, Intractability, and Communication*. Lexington Books.
- SOHR. 2022. „Syrian Revolution 11 years on | SOHR documents by names nearly 161,000 civilian deaths, including 40,500 children and women”. *Syrian Observatory for Human Rights*. <https://www.syriaahr.com/en/243125/>.
- Stanford. 2022. *Hay’at Tahrir al-Sham*. https://cisac.fsi.stanford.edu/mapping-militants/profiles/hayat-tahrir-al-sham#highlight_text_12841.
- Stanford University. 1997. „Why peace agreements often fail to end civil wars”. <https://news.stanford.edu/pr/97/971119civilwar.html>.
- Stewart, G.S. 2003. „Towards a single definition of armed conflict in international humanitarian law: A critique of internationalized armed conflict”.

- International Review of the Red Cross*, 315. https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/irrc_850_stewart.pdf.
2017. *Syrian Arab Republic's Draft Constitution*. https://www.constituteproject.org/constitution/Syria_2017D.pdf?lang=en.
- Syrian National Council. 2022. *Syrian Council*. <https://syriancouncil.org/en/mission-statement.html>.
- . 2022. *Syrian Council*. <https://syriancouncil.org/en/objectives.html>.
- Syrian Observatory for Human Rights. 2022. „SOHR booklet”. *SOHR*. <https://www.syriahr.com/en/wp-content/uploads/2022/01/%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%B1%D8%B5%D8%AF-%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%88%D8%B1%D9%8A-2021-En.pdf>.
- Syrian Observer. 2022. *Recap: Syria's Difficult Ramadan*. <https://syrianobserver.com/news/74675/recap-syrias-difficult-ramadan.html>.
- The Global Coalition. 2016. „Interpol joins the Global Coalition”. <https://thegalcoalition.org/?s=2014>.
- . 2022. „Partners List”. <https://theglobalcoalition.org/en/partners/>.
- The Guardian. 2012. „The Houla massacre: reconstructing the events of 25 May”. <https://www.theguardian.com/world/2012/jun/01/houla-massacre-reconstructing-25-may>.
- . 2017. „US-Russia ceasefire holding in southwest Syria, say rebel sources”. <https://www.theguardian.com/world/2017/jul/09/us-russian-ceasefire-holding-in-southwest-syria-say-rebel-sources>.
- The Heritage Foundation. 2022. *2022 Index Economic Freedom. Syria*. <https://www.heritage.org/index/country/syria>.
- . 2018. *Index of Economic Freedom. Syria*. https://www.heritage.org/index/pdf/2018/book/index_2018.pdf.
- The New York Times. 2019. *bandoned by U.S. in Syria, Kurds Find New Ally in American Foe*. <https://www.nytimes.com/2019/10/13/world/middleeast/syria-turkey-invasion-isis.html>.
- The Register. 2012. *Syria cuts off internet and mobile communications*. https://www.theregister.com/2012/11/29/syria_internet_blackout/.
- The Syria Report. 2005. „The Damascus Declaration for National Democratic Change”. <https://www.syria-report.com/library/political-documents/document-damascus-declaration-national-democratic-change>.
- The Syrian Observer. 2012. „Who's who: Damascus Declaration (DD)”. https://syrianobserver.com/who/36108/whos_who_damascus_declaration_dd.html.
- . 2012. „Who's who: National Coordination Commission for Democratic Change (NCC)”. https://syrianobserver.com/who/36102/whos_who_national_coordination_commission_for_democratic_change_ncc.html.
- The Tarwa Foundation. 2011. „The Antalya Conference – A Brief Report”. *Proect on Middle East Democracy*. <http://pomed.org/wp-content/uploads/2011/06/The-Antalya-Conference.pdf>.
- The University of Edinburg. 2022. „Peace Agreement Database”. https://www.peaceagreements.org/lsearch?LocalSearchForm%5Bregion%5D=&LocalSearchForm%5Bcountry_entity%5D=131&LocalSearchForm%5Bname%5D=&L

- ocalSearchForm%5Bactor_mode%5D=any&LocalSearchForm%5Blink_nat_process_status%5D=all&LocalSearchForm%5Bmediator_status%5D=.
- Trading Economics. 2018. *Syria Crude Oil Production*. <https://tradingeconomics.com/syria/crude-oil-production>.
- . 2022. *Syrian Pound*. <https://tradingeconomics.com/syria/currency>.
- U.S. Library of Congress. 2022. „Islam”. *Country Studies*. <http://countrystudies.us/syria/31.htm>.
- UN. 1949. *Geneva Convention*.
- UNHCR. 2022. „Eleven years on, mounting challenges push many displaced Syrians to the brink”. *The UN Refugee Agency*. <https://www.unhcr.org/news/briefing/2022/3/623055174/eleven-years-mounting-challenges-push-displaced-syrians-brink.html>.
- . 2022. „Eleven years on, mounting challenges push many displaced Syrians to the brink”. *UN Refugee Agency*. <https://www.unhcr.org/news/briefing/2022/3/623055174/eleven-years-mounting-challenges-push-displaced-syrians-brink.html>.
- VOA News. 2016. „Some Violations in First Hours of Syrian Cease-fire”. <https://www.voanews.com/a/syria-says-it-has-agreed-to-nationwide-cease-fire/3655304.html>.
- WFP. 2022. „Syrian Arab Republic”. *World Food Programme*. https://docs.wfp.org/api/documents/WFP-0000138057/download/?_ga=2.248932871.1808714141.1650369838-1897101587.1650369838.
- Wilson Center. 2019. „Timeline: the Rise, Spread, and Fall of the Islamic State”. <https://www.wilsoncenter.org/article/timeline-the-rise-spread-and-fall-the-islamic-state>.
- World Atlas. 2019. *Presidents Of Syria Since 1961*. <https://www.worldatlas.com/articles/presidents-of-syria-since-1961.html>.
- World Bank. 2020. „The Ripple Effects of the Syrian Conflict in the Mashreq Region”. <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2020/06/17/fall-out-of-war-in-syria#:~:text=The%20ripple%20effects%20of%20the%20Syrian%20conflict%20include%20increased%20poverty,as%20health%20care%20and%20electricity>.
- World Countries Data. 2018. „Siria”, *Statistici țările lumii*. <http://ro.worldcountriesdata.com/siria/>.
- World Population Review. 2019. *Population of Cities in Syria*. <http://worldpopulationreview.com/countries/syria-population/cities/>.
- . 2022. *Syrian population*. <https://worldpopulationreview.com/countries/syria-population>.
- WorldAtlas. 2021. *Syrian Arab Republic Geography*. <https://www.worldatlas.com/webimage/countrys/asia/syria/syland.htm>.
- . 2018. *Syrian Arab Republic Geography*. <https://www.worldatlas.com/webimage/countrys/asia/syria/syland.htm>.
- Worldometers. 2022. *Syria Population*. <https://www.worldometers.info/world-population/syria-population/#:~:text=The%20current%20population%20of%20the,year%20according%20to%20UN%20data>.

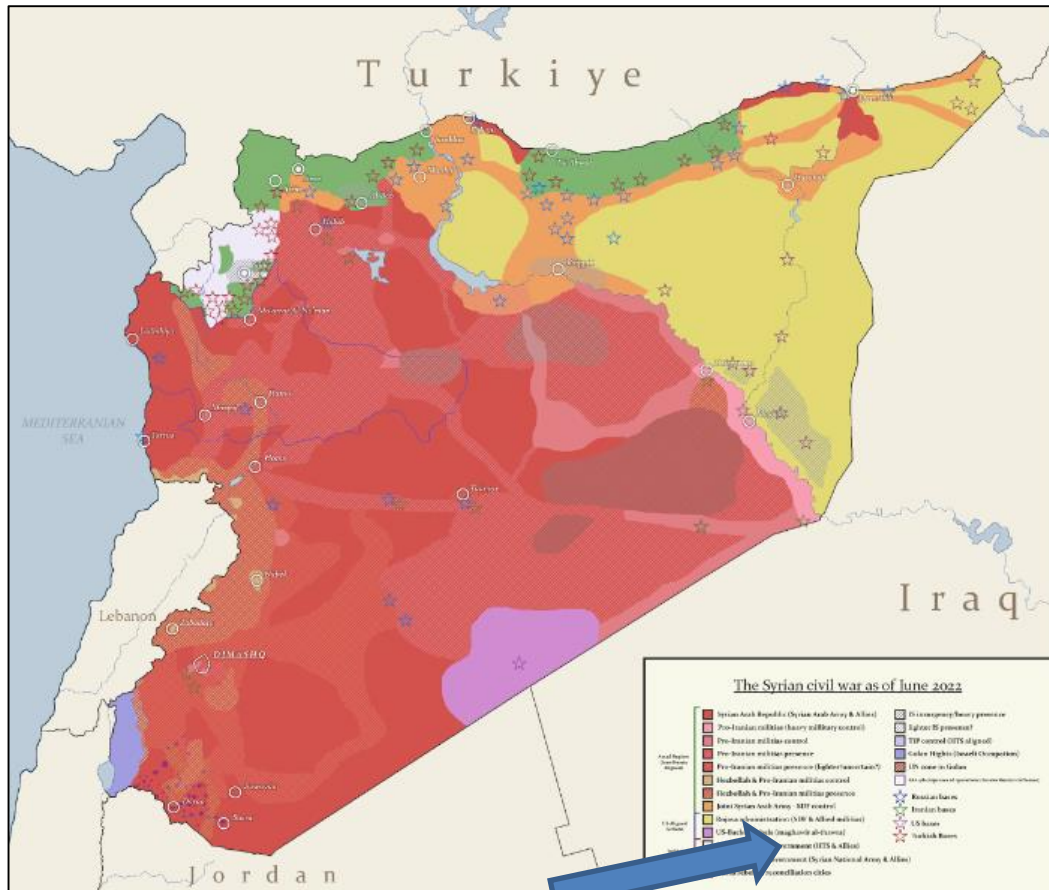
ANEXE

PRIMELE ORAȘE SIRIENE PE HARTA MESOPOTAMIEI (2000-1600 î.Hr.)³⁶

³⁶ Sursă: P L Kessler, „Map of Mesopotamia, 2000-1600 BC”, *Ancient History Encyclopedia*, 26 aprilie 2012, URL: <https://www.ancient.eu/image/588/map-of-mesopotamia-2000-1600-bc/>, accesat la 11.09.2018.

Părți în războiul civil sirian în iunie 2022 (Reddit 2022)

Armistiții totale și parțiale încheiate în Siria (2011-2022)
(The University of Edinburg 2022)

Nr. crt.	Data încheierii	Tip de armistițiu	Părți implicate	Prevederi principale	A fost respectat?
1.	5 august 2014	Local	Rebeli sirieni (islamiști) – forțele armate libaneze	Armistițiu de 24 ore în Aarsal pentru evacuarea civililor și răniților	Nu
2.	26 iunie 2020	Local	Tahrir al-Sham – camera de operațiuni Fathbatu	Acord în cinci puncte care prevede o încetare a focului în zonele Arab Saeed și Câmpia Al-Roj, la vest de Idlib, și ridicarea barierelor și punctelor de control, cu condiția ca oamenii din localitate să-și păstreze doar armele personale.	Da
3.	8 februarie 2019	Local	Hurras al-Din - Hayat Tahrir al-Sham	Acord de reconciliere în zona rurală din Aleppo în urma unui incident la punctul de control Tal Hadba	
4.	10 ianuarie 2019	Local	Tahrir al-Sham și National Frontul de Eliberare (NLF) din Idlib	Acord pentru încetare a focului și schimb de prizonieri	
5.	9 ianuarie 2019	Local	Harakat Ahrāru a-Shām - Hayat	Acord în Câmpia al-Ghab de dizolvare a Harakat Ahrāru a-Shām	.

Nr. crt.	Data încheierii	Tip de armistițiu	Părți implicate	Prevederi principale	A fost respectat?
			Tahrir al-Sham (HTS)		
6.	9 ianuarie 2019	Local	Tahrir al-Sham - bătrânii mai multor sate	Acord în trei puncte care prevede afilierea administrativă a satelor la Guvernul Mântuirii, neutralizarea și demilitarizarea satelor din Câmpia al-Ghab	
7.	7 ianuarie 2019	Local	Tahrir al-Sham - bătrânii satului Hazano	Acord cu privire la corpul de conducere pentru zona în care se află satul	Da
8.	30 decembrie 2018	Local	Tahrir al-Sham - Nour al-Din al-Zenki în Tal Adeh	Acord în trei puncte care prevede soluționarea unui set de crime de tip „tit-for-tat” și restabilirea relațiilor între grupuri și (implicit) încetarea focului	
9.	27 noiembrie 2018	Local	Hayat Tahrir al-Sham (HTS) - Ahrar al-Sham (AAS)	Acord în patru puncte care urmărește să rezolve problema punctului de control Babulin	Da
10.	31 octombrie 2018	Local	între Frontul de Eliberare Națională (NLF) - Tahrir al-Sham	Acord care prevede o încetare a focului și o delimitare teritorială între cele două grupări în zona rurală de vest a Aleppo	
11.	6 octombrie 2018	Local	Frontul Național pentru Eliberare - Hayat Tahrir al-Sham	Acord în patru puncte care prevede îndepărtarea prezenței armate din oraș, eliberarea prizonierilor, ca instanțele să decidă asupra drepturilor civile și	

Nr. crt.	Data încheierii	Tip de armistițiu	Părți implicate	Prevederi principale	A fost respectat?
				<p>că HTS este responsabil pentru persoanele ucise și bunurile luate în timpul ultimei încălcări de încetare a focului</p>	
12.	24 septembrie 2018	Local	Hayat Tahrir al-Sham (HTS) - Frontul Național pentru Eliberare - Jabhat Ansar al-Din	<p>Acord în 6 puncte care prevede: încetarea ostilităților în Idlib; predarea persoanelor vinovate de uciderea la punctul de control; crearea unui tribunal Sharia, în urma deteriorării și morții la un punctul de control Sheikh Mustafa.</p>	
13.	29 iunie 2018	Local	Tahrir al-Sham - Consiliul Sarmin Shura	<p>Acord în șapte puncte în urma unui raid la periferia localității care prevedea: încetarea focului pentru 48 de ore; securitate comună a satului și a împrejurimilor acestuia pentru a face față Statului Islamic; păstrarea controlului asupra administrației orașului de către reprezentanții locali; formarea unui comitet local care să decidă asupra tuturor problemelor dintre localnici și grupul armat.</p>	Da
14.	24 aprilie 2018	Local	Hayat Tahrir al-Sham – Frontul de Eliberare a Siriei – Brigăzile Suqur al-Sham	<p>Acord în șase puncte care prevede: încetarea ostilităților, încetarea detențiilor, deschiderea drumurilor, eliminarea punctelor de control și returnarea deținuților; încetarea instigării mass-media; eliberarea prizonierilor; formarea a două comitete, implementare și mediere și începerea consultărilor regulate.</p>	

Nr. crt.	Data încheierii	Tip de armistițiu	Părți implicate	Prevederi principale	A fost respectat?
15.	28 februarie 2018	Local	Oficiali ai grupurilor militare active în cele două sate	Decret al administrației civile în satele Jbala și Ma'aratamatar	
16.	28 februarie 2018	Local	Tahrir al-Sham - Frontul de Eliberare al Siriei	Acord pentru a reduce prezența militară în orașele din provinciile Hama și Idlib	
17.	27 februarie 2018	Local	Hayat Tahrir al-Sham - Comitetul poporului Saraqib	Acordul Saraqib în cinci puncte pentru retragerea HTS din oraș. Cele cinci puncte prevăd evacuarea HTS; eliminarea punctelor lor de control; cooperarea civililor cu rebelii locali pentru a menține securitatea; scutirea lui Saraqib de agresiune externă; interzicerea trecerii HTS prin oraș.	
18.	27 februarie 2018	Local	Harikat Tahrir Suriyya - Hayat Tahrir al-Sham (HTS)	Acord în cinci puncte care prevede delimitarea teritorială între cele două. Cele mai multe prevederi se aplică HTS care nu poate deschide sediul central în zonele menționate sau nu se amestecă în treburile orașului. În schimb, Harikat Tahrir Suriyya nu va ataca sediile HTS ale facțiunilor care au stat de parte de luptă.	
19.	27 februarie 2018	Local	Consiliile Locale și Shura din Idlib -Jabat Tahrir al-Suriyya - Tahrir al-Sham -	Acord între grupurile armate active la nivel local și instituțiile locale privind fuziunea grupurilor armate în subordinea consiliilor locale și	

Nr. crt.	Data încheierii	Tip de armistițiu	Părți implicate	Prevederi principale	A fost respectat?
			Faylaq al-Sham	asigurarea securității și ordinii în comunitate în satul Kfar Darian	
20.	27 februarie 2018	Local	Consiliul Shura Sheikhoun	Declarație cu privire la predarea orașului Sheikhoun cetățenilor săi pentru a neutraliza luptele dintre facțiuni și a evita vărsarea de sânge	
21.	2 februarie 2018	Local	Mișcarea Nour al-Din al-Zanki - Hayat Tahrir al-Sham – familiile victimelor	Scurt acord care prevede plata <i>diyya</i> „bani de sânge” în despăgubire pentru decesele înregistrate în conflict.	
22.	27 noiembrie 2017	Local	Forțele de Apărare Siriene (SDF) - Stat Islamic (IS)	Acord în trei părți cu secțiuni care prevăd aspecte militare (armistițiu), politice (măsuri de construire a încrederii) și economice (rute comerciale libere).	
23.	16 noiembrie 2017	Local	Hayat Tahrir al-Sham - Nour al-Din al-Zenki	Acord în 5 puncte referitor la zona rurală din Aleppo care prevede: încetarea focului, deschiderea de drumuri, eliminarea punctelor de control, eliberarea prizonierilor, formarea unui comitet mixt care să lucreze la problemele nerezolvate; încetarea ostilităților media; formarea unei săli de operațiuni împotriva guvernului sirian.	

Nr. crt.	Data încheierii	Tip de armistițiu	Părți implicate	Prevederi principale	A fost respectat?
24.	5 septembrie 2017	General	Facțiunile opoziției din Qalamoun de Est – Federația Rusă	Acordul de Încetare a focului în Qalamoun de Est (Dhameer, Raheeba, al-Mansoor, al-Nasriyya, Jibal al-Bitra, Jibal al-‘Afr in Raheeba)	
25.	21 august 2017	General	Faylaq al-Rahman (Armata Siriană Liberă - FSA)	Declarație unilaterală a lui Faylaq al-Rahman de încetarea focului după trei zile de negocieri cu rușii. Acordul „include ruperea asediului Ghoutei de Est, respectând totodată procesul politic”	
26.	16 august 2017	General	Armata Siriană Liberă– Regimul sirian - Federația Rusă	Acord referitor la Jubar și Goutha de Est, garantat de Rusia, între Armata Siriană Liberă/Corpul Faylaq al-Rahman și regimul sirian care prevede: încetarea focului; interzicerea luptătorilor Hayat Tahrir al-Sham, Stat Islamic sau Jabhat al-Nusra în zonele FSA; accesul la ajutor umanitar și bunuri prin diferite puncte de control; zona condusă de un consiliu de comandă, forțele ruse vor fi forțate de control și va fi creat un comitet pentru eliberarea celor închiși.	
27.	13 august 2017	Local	Hayat Tahrir al-Sham - Mișcarea Nour al-Din al-Zenki	Scurtă declarație care trimite toate problemele către un comitet legitim, dezarmând și revenind la status quo-ul anterior.	
28.	31 iulie 2017	General	Guvernul sirian - Armata Siriană Liberă (FSA)	Acord de încetare a focului în orașele Talbisa, Rastan și Al-Hula din zona rurală Hom, în 10 puncte: unitatea statului sirian, încetarea ostilităților, garanții de neîncălcarea a zonelor	

Nr. crt.	Data încheierii	Tip de armistițiu	Părți implicate	Prevederi principale	A fost respectat?
29.	26 iulie 2017	Local	Hayat Tahrir al-Sham - Mișcarea Nour al-Din al-Zenki	respectiv, înființarea de comitete care să investigheze condițiile deținuților, desfășurarea de forțe ruse, libera circulație a mărfurilor, interdicție de sprijin pentru facțiunile al-Qaeda, guvernarea orașului va fi civică și permisiunea de a importa materiale de construcție pentru a începe reconstrucția.	
30.	23 iulie 2017	Local	Consiliile locale ale triburilor din Idlib - Hayat Tahrir al-Sham	Acordul în 3 puncte privind Jabal Zawiyya care prevede eliberarea deținuților; retragerea forțelor militare, puncte de control și încetarea stării de alertă; punând capăt tuturor escaladărilor. Declarație emisă ca răspuns la declarația „Revoluția în curs” privind înființarea unei administrații civile care să conducă zonele aflate sub controlul opoziției, triburile din Idlib emit un document de prenegociere	
31.	23 iulie 2017	Local	Ahrar al-Sham (AAS) - Hayat Tahrir al-Sham (HTS)	Al doilea acord de încetare a focului care încearcă să reimplenteze încetarea focului atins cu 2 zile înainte.	Da
32.	23 iulie 2017	Local	HTS - Ahrar al-Sham	Declarație de rezolvare „a luptei interne dintre frați” (PA-X, Peace Agreement Access Tool 2017)	Da

Nr. crt.	Data încheierii	Tip de armistițiu	Părți implicate	Prevederi principale	A fost respectat?
33.	21 iulie 2017	Local	Ahrar al-Sham și Hayat Tahrir al-Sham	<p>Declarație privind încetarea focului în Bab al-Hawa ce conține și eliberarea deținuților de către ambele părți, plecarea facțiunilor de la trecerea Bab al-Hawi și transferul acesteia către administrația civilă</p>	Nu
34.	19 iulie 2017	Local	Hayat Tahrir al-Sham (HTS)	<p>Declarație de răspuns emisă ca parte a unei secvențe de declarații referitor la o inițiativă de a pune capăt conflictului în curs dintre cele două organizații din Idlib.</p>	
35.	19 iulie 2017	Local	Hayat Tahrir al-Sham (HTS) - Harakat Ahrar al-Sham al-Islamiyya (AAS)	<p>Propunerea de 4 puncte a trei șeici de a pune capăt luptei dintre Tahrir al-Sham și Harakat Ahrar al-Sham al-Islamiyya. Inițiază încetarea focului și delegarea a trei persoane de fiecare parte pentru negocieri</p>	Da
36.	19 iulie 2017	Local	HTS - AAS	<p>Acord în 5 puncte prin care: comandantul sectorului HTS Badia din Idlib predă autoritatea adjunctului său; toți deținuții HTS sunt eliberați de Ahrar al-Sham; toate cartierele generale și armele rămân în posesia actuală; frontului i se oferă armament suplimentar; luptătorii Ahrar al-Sham nu sunt hărțuiți din cauza acțiunilor anterioare, decât dacă sunt beligeranți sau dacă există un caz împotriva persoanei</p>	

Nr. crt.	Data încheierii	Tip de armistițiu	Părți implicate	Prevederi principale	A fost respectat?
37.	14 iulie 2017	Local	Ahrar al-Sham, sectorul deșertului - Hayat Tahrir al-Sham, Sectorul deșertului de nord	Acord în 4 puncte privind măsurile de consolidare a încrederii care vizează rezolvarea tensiunilor în jurul satului Tel Touqan (30 km est de Idlib). Acordul prevede eliberarea deținuților; eliminarea punctelor de control și deschiderea drumurilor; trimiterea cauzei Tel Touqan la Comitetul Sharia și acordul asupra conducerii anterioare privind Tel Touqan.	
38.	16 iulie 2017	Local	Frontul Sham - Al-Sultan Murad - Legiunea Sham - Ahrar al-Sharqiyyah - Consiliul Local al al-Bab - Al-Firqa al-Shumaliyyah - Suqur al-Shimal - Brigada 51 - Brigada de Nord - Al-Sultan Muhammad Fatih - al-Shakir - Ahrar al-Sham	Acordul de securitate al-Bab, supravegheat de Turcia, în 7 puncte care prevede demilitarizarea generală a orașului prin evacuarea tuturor cartierelor generale militare; definirea responsabilității pentru arestări; interzicerea purtării măștilor; interzicerea tragerii cu arme de foc; definirea autorității care poate aresta soldați (nu poliția); interzicerea arestării foștilor afiliați IS (civili și luptători).	

Nr. crt.	Data încheierii	Tip de armistițiu	Părți implicate	Prevederi principale	A fost respectat?
39.	15 iunie 2017	Local	Ahrar al-Sham - HTS	Acord în trei puncte cu privire la rezolvarea problemei uciderii unui luptător al Ahrar al-Sham în punctul de control din al-Alawin, Jisr al-Shughur	
40.	13 iunie 2017	Local	Ahrar al-Sham - Divizia al-Hamza - Divizia Sultan Murad	Scurtă înțelegere pentru formarea unui comitet de soluționare a disputelor și folosirea acestuia pentru negocierea problemelor. Include o clauză de încetare a focului și o prevedere pentru încetarea mobilizării facțiunilor armate.	Nu
41.	9 iunie 2017	Local	Hayat Tahrir al-Sham - Armata Liberă Idlib	Acord în cinci puncte care prevede formarea unui comitet judiciar în legătură cu evenimentele de la Marat al-Numan. Armata Liberă Idlib va preda toate persoanele căutate către HTS. Toate sediile Farqa 13 sunt predate Armatei Libere Idlib. Toate grupurile armate din Marat al-Numan vor fi desființate.	Da
42.	6 aprilie 2017	Local	Hayat Tahrir al-Sham - Armata Liberă Idlib	Acord de formare a unei instanțe Sharia și de a se pronunța asupra uciderii colonelului Ali al-Samahi la punctul de control Khan al-Subul.	
43.	13 martie 2017	General	Reprezentanți ai cartierului al-Waer - Reprezentanți ai Comitetului de	Acordul final al unui lung proces de negociere pentru cartierul al-Waer din orașul Homs. Acordul prevede reînnoirea încetării focului, un program de reglementare care include DDR și o amnistie pentru dezertorii armatei siriene.	

Nr. crt.	Data încheierii	Tip de armistițiu	Părți implicate	Prevederi principale	A fost respectat?
44.	8 martie 2017	General	Securitate din Guvernatorul Homs - Partea rusă Oficialii ruși - opoziția din al-Waer	Acordul organizează și evacuarea luptătorilor din opoziție sub supravegherea armatei ruse și include ridicarea punctelor de control. Acord șablon pregătit de oficialii ruși și adnotat manual de un grup armat local de opoziție care se angajează să se alăture unei soluții pașnice a conflictului național și să înceteze atacurile asupra armatei siriene.	
45.	22 ianuarie 2017	Local	Ahrar al-Sham - Jund al-Aqsa, al-Fua'a, Idlib	Acord scurt de încetare a focului între două grupuri de opoziție și garantat de Jabhat al-Nusra care cere: încetarea focului; eliberarea prizonierilor; o întoarcere a teritoriului capturat; formarea unui comitet judiciar și restituirea obiectelor capturate.	Da
46.	6 ianuarie 2017	Local	Guvernul sirian – reprezentanți cetățeni din Wadi Barada	Acordul bilateral de încetare a focului în Wadi Barada, lângă Damasc	Nu
47.	13 decembrie 2016	General	Guvernul sirian - Guvernul Rusiei - Reprezentanții opoziției siriene	Acord juridic privind condițiile de plecare a facțiunilor armate rebele din vecinătățile estice ale orașului Aleppo	

Nr. crt.	Data încheierii	Tip de armistițiu	Părți implicate	Prevederi principale	A fost respectat?
48.	13 noiembrie 2016	Local	Harakat Ahrar al-Sham - Jabhat al-Sham	Acord încheiat în urma unei dispute cu privire la un punct de control din orașul Afrin	Da
49.	10 octombrie 2016	Local	Ahrar al-Sham (AAS) -Jabhat Fatah al-Sham (JFS)	Acord de încetare a focului care prevede: deschiderea drumurilor, eliberarea prizonierilor, absorbția lui Jund al-Aqsa în Jabhat al-Fatah al-Sham; procesul persoanelor afiliate regimului sirian, Statului Islamic și a celor acuzați de uciderea lui Abu Munir Badub, precum și selecția judecătorilor pentru instanță.	
50.	8 octombrie 2016	Local	Jund al-Aqsa - Ahrar al-Sham	Scurtă declarație a patru grupuri de insurgenți care anunță retragerea lor și încercarea de a pune capăt conflictului prin utilizarea unui Consiliu Sharia în Kansafra	
51.	8 octombrie 2016	Local	Jabhat Fatah al-Sham	Declarație unilaterală privind încetarea focului în Kansafra	
52.	31 august 2016	General	Guvernul sirian	Urmărirea punerii în aplicare a Acordului anterior în al-Waer, Homs. Acord de încetare a focului în schimbul retragerii luptătorilor de opoziție din al-Waer, Damasc. Acordul prevede ca bunurile să intre în proprietate publică; eliberarea prizonierilor; intrarea poliției și a securității regimului sirian în cartier pentru a redeschide	

Nr. crt.	Data încheierii	Tip de armistițiu	Părți implicate	Prevederi principale	A fost respectat?
53.	31 august 2016	Local	Guvernul sirian - Jabhat Fatah al-Sham	<p>biroul de evidență a populației și a mediului; permiterea întoarcerii civililor și retragerea luptătorilor din opoziție cu familiile lor și cu armele ușoare în patru runde.</p> <p>Acord semnat de 43 de „reprezentanți” prin care acceptă soluția politică din cartierul al-Waer din Idlib; evacuarea a 500 de luptători din opoziție și a câțiva civili</p>	
54.	21 iulie 2016	Local	AAS - Jaysh al-Fatah	Hotărâre emisă de Președinția Consiliului Shura din Idlib în numele Comitetului Judiciar Idlib din Jaysh al-Fatah care prevede 9 puncte care să ducă la încetarea ostilităților	
55.	24 mai 2016	Local	Jaysh al-Islam - Brigada Faylaq al-Rahman	Acordul care prevede o încetare a focului în Ghouta de Est, deschiderea drumurilor, încetarea ostilităților și eliberarea prizonierilor, precum și returnarea instituțiilor proprietarilor lor și încetarea instigării mass-media.	
56.	22 mai 2016	Local	AAS - Farqa 13	Acord scurt de încetare a focului, interzicerea atacurilor asupra zonelor deținute reciproc, încetarea provocărilor pe rețelele sociale și înțelegerea faptului că comentariile șeicului Ahmed 'Alwan sunt personale și nu în numele Farqa 13	

Nr. crt.	Data încheierii	Tip de armistițiu	Părți implicate	Prevederi principale	A fost respectat?
57.	2 mai 2016	Local	Faylaq al-Rahman - Jaysh al-Islam - Jabhat al-Nusra	Hotărâre a Consiliului Islamic Sirian anunțată de Jaysh al-Islam în numele poporului din Ghouta, Damasc. Hotărârea prevede: deschiderea drumurilor; o revenire a facțiunilor la exploatațile lor teritoriale anterioare și o revenire a posesiunilor; eliberarea prizonierilor; formarea unui comitet care să investigheze vărsarea de sânge și să transfere posesiunile	
58.	22 aprilie 2016	Local	Administrația Rojava -Copreședintele Consiliului Afaceri Interne din Cantonul Cizîr - Regimul baasist - Kenan Berekat	Acord de încetare a focului scurt între Administrația Rojava și regimul sirian, care prevede desființarea forței paramilitare FND; încetarea amenințării din partea regimului; eliberarea prizonierilor; reparații pentru civili; încetarea amestecului regimului în treburile orașului; sfârșitul legii marțiale; ambele părți păstrează teritoriul pe care îl dețin în prezent; tineretul Rojava nu va fi recrutat silit. Acordul nu conține o clauză explicită de încetare a ostilităților, dar aceasta se subînțelege din celelalte domenii ale acordului.	
59.	22 ianuarie 2016	Local	Jaysh al-Thawra - Comitetul pentru zona rurală de nord -	Acord de „alianță” în patru puncte: încetarea focului, eliberarea prizonierilor, includerea lui Jaysh al-Thawra în linia frontului împotriva IS,	

Nr. crt.	Data încheierii	Tip de armistițiu	Părți implicate	Prevederi principale	A fost respectat?
60.	19 decembrie 2015	Local	Camera de operațiuni de nord Unitățile de protecție a poporului (YPG) și Sala de operațiuni din Aleppo	formarea comitetului judiciar pentru a investiga problemele restante. Acord scurt de încetare a focului între actorii nestatali, inclusiv dispoziții privind accesul și mobilitatea și suveranitatea comună a zonelor	
61.	18 decembrie 2015	Local	Jaysh al-Thawra - Sala de operațiuni Mara'a	Acordul este un răspuns la Inițiativa Consiliului Shura și Reconciliere de la Aleppo. Acordul în 5 puncte prevede: intrarea lui Jaysh al-Thawra în sala de operațiuni Marea; aprobarea de către Jaysh al-Thawra a comenzii Mara'a; Jaysh al-Thawra rămâne în locația lor actuală până când va fi protejat de regimul sirian sau IS; demilitarizarea zonelor specifice, în afară de o forță de poliție; eliberarea deținuților de către toate părțile. Deși nu are o clauză explicită de încetare a focului, acordul urmărea să pună capăt luptelor dintre Jaysh al-Thawra (sub Forțele Democratice Siriene) și Sala de Operațiuni Mara'a	Nu
62.	15 decembrie 2015	Local	Fatah al-Halab - Unitățile de Protecție a Poporului	Acord de încetare a focului și reglementare a căilor de acces civile	

Nr. crt.	Data încheierii	Tip de armistițiu	Părți implicate	Prevederi principale	A fost respectat?
63.	4 decembrie 2015	General	Guvern - șeful Serviciului de Informații sirian-gubernatorul orașului Homs	Un scurt armistițiu pentru orașul Homs, care permite retragerea militanților nonstatali, dezarmarea, relocarea civililor și prevederile anterioare pentru victime.	
64.	3 decembrie 2015	Local	Unitățile de Protecție a Poporului (YPG) - Armata Siriană Liberă (FSA) - Sala de operațiuni Mara'a	Scurt acord de încetare a focului în Afrin, Aleppo, care prevede: încetarea reciprocă a focului; retragerea luptătorilor și întoarcerea civililor în zonă; formarea unui comitet pentru a rezolva problemele de securitate rămase.	
65.	20 septembrie 2015	General	Forțele armate siriene -Hezbollah - facțiunile rebele siriene care luptă sub steagul lui Jaysh al-Fatah	„Hudna” (armistițiu) în al-Zabadani, Kefriyya și al-Fu'aa	
66.	19 iulie 2015	Local	Jaysh al-Islam - Jabhat al-Nusra	Acord în 5 puncte care prevede încetarea campaniilor de defăimare, eliminarea punctelor de control din Ghouta, crearea unui comandament militar comun și redeschiderea instanțelor de soluționare a litigiilor.	
67.	28 mai 2015	Local	Unitățile de Protecție a Poporului - Sala de	Un acord de renegociere a acordului anterior din 4 mai 2015. YPG este de acord să își retragă	

Nr. crt.	Data încheierii	Tip de armistițiu	Părți implicate	Prevederi principale	A fost respectat?
			Operații „Libtik Ya Ukhtahu”	unitățile mediate de terți din Fastaqim Union și Farqa 16	
68.	12 mai 2015	Local	Notabili din Yarmouk - Brigada Martirilor Yarmouk	Acord în cinci puncte care prevede retragerea Brigăzii Martirilor Yarmouk de la punctul de control Saham al-Golan, Heit și Al-Suruji în schimbul găsirii unei părți externe neutre care să preia zonele.	
69.	3 mai 2015	Local	Unitățile de Protecție a Poporului - Sala de Operații „Libtik Ya Ukhtahu”	Acord pentru extrădarea Șeicului Maqsood către tribunalul Sharia; eliberarea prizonierilor și interzicerea hărțuirii femeilor.	Da
70.	5 februarie 2015	Local	Frontul Levantului - YPG	Scurtă înțelegere privind instanțele comune Sharia, birourile pentru prozelitism, situația moscheilor și pentru a viza în comun Statul Islamic și regimul lui Bashar al-Asad.	Da
71.	23 decembrie 2014	Local	Casa de Justiție din Houran	Acord în patru puncte care prevede o încetare a focului între facțiunile armate din Houran, sudul Siriei.	
72.	18 noiembrie 2014	Local	Cetățenii din Zabadani	Inițiativa unilaterală de încetare a focului lansată de locuitorii din Zabadani pentru a pune capăt luptelor cu forțele siriene, a facilita întoarcerea persoanelor strămutate și a deținuților și revenirea la viața normală pentru civili.	

Nr. crt.	Data încheierii	Tip de armistițiu	Părți implicate	Prevederi principale	A fost respectat?
73.	28 octombrie 2014	Local	Jabhat al-Nusra - Harakat Hazm	Acord de delimitare a teritoriilor celor două părți în conflict din orașul Aleppo.	
74.	11 octombrie 2014	Local	Jabhat Al Nusrah - Armata Liberă Siriană	Scurt acord prin care consiliul Sharia va pune în aplicare acordul care include eliberarea prizonierilor, încheierea stării de urgență între cele două părți și redirecționarea luptătorilor în primele linii.	
75.	19 iulie 2014	Local	al-Nusra Front – facțiuni ale opoziției armate din Hafsarja	Acord în cinci puncte în care părțile convin să formeze un comitet independent Sharia de notabili pentru a rezolva conflictul din Idlib.	
76.	24 aprilie 2014	Local	Camera de operațiuni comune a Ahl al-Sham - Unitățile de Apărare a Poporului	Scurt acord de încetare a focului care solicită mobilitate sporită, schimb de prizonieri, facilitarea condițiilor de viață în zonele aflate sub controlul YPG, interzicerea punctelor de control neanunțate și continuarea asediului asupra zonelor Nabil și al-Zahra.	
77.	17 februarie 2014	General	Liderii Bayt Sahem și Babila (Opoziția siriană) - Guvernul sirian	Armistițiul de la Damasc. Scurtă încetare a focului care oferă garanții ale armatei siriene că nu intră în orașe, să realimenteze apă și electricitate, să deschidă drumurile și să permită luptătorilor care doresc să se predea să facă acest lucru, pe lângă predarea armamentului greu.	

Nr. crt.	Data încheierii	Tip de armistițiu	Părți implicate	Prevederi principale	A fost respectat?
78.	16 februarie 2014	Local	Jaysh al-Muhajireen wal-Ansar - Harakat Ahrar al-Sham al-Islamiyya	Acord de suspendare a ostilităților în Hurrilan și Malah, eliberarea prizonierilor, reglementarea punctelor de trecere și lupta comună împotriva guvernului Assad.	
79.	7 februarie 2014	General	Guvernul sirian - Reprezentanți locali	Acord umanitar care permite evacuarea civililor din vechile cartiere din Homs, intermediat de ONU și cu sprijin pentru implementare din partea Semilunii Roșii Siriene.	
80.	7 ianuarie 2014	Local	Stat Islamic din Irak și Levant - Ahrar al-Sham	Acordul urmărește să dezamorseze tensiunile dintre ISIL și HTS cu privire la zonele controlate. De fapt, acordul împarte teritoriul între cele două grupuri, inclusiv drumuri și puncte de control, prin care ambele părți convin să nu se lupte între ele.	
81.	6 ianuarie 2014	Local	Brigăzile Suqur al-Sham - ISIL	Scurt acord de încetare a focului prin care nicio parte nu poate sprijini nicio altă facțiune din Levant care „luptă pe calea lui Dumnezeu”. Acordul solicită, de asemenea, înființarea unei instanțe Sharia care să ajute la implementare.	
82.	25 septembrie 2013	Local	YPG - FSA	Scurt acord garantat de armata siriană, pentru a consolida hotărârea împotriva IS. Acordul prevede controlul teritorial de către cele două grupuri, o oprire de acces, o eliberare a prizonierilor și mecanisme de executare.	

Nr. crt.	Data încheierii	Tip de armistițiu	Părți implicate	Prevederi principale	A fost respectat?
83.	19 septembrie 2013	Local	ISIL - Brigada Nordul Furtunii	Scurt acord de încetare a focului	
84.	18 februarie 2013	Local	FSA - YPG	<p>Acord de coordonare a părților din Ras al-Ain.</p> <p>Acordul prevede o retragere militară, neintervenția în consiliul orașului a unităților armate, puncte comune de control între forțele FSA/YPG până când orașul poate prelua, pentru a asigura accesul și mobilitatea în oraș, continuarea cooperării pentru a elibera orașele deținute de regim, pentru a pune capăt mass-mediei ostile dintre cele două grupuri.</p>	
85.	1 septembrie 2012	Local	<p>Armata siriană - guvernatorul Aleppo</p> <p>-</p> <p>Divizia de Vest a ISIL din Willayat Aleppo</p>	<p>Acord umanitar care permite evacuarea unui soldat rănit din centrala electrică din Aleppo și încetarea focului de 48 de ore pentru a permite fermierilor să-și recolteze recoltele în apropierea stației.</p>	Da

Cronologia procesului de pace inițiat de Liga Arabă
(Küçükkeleş 2012, 9)

Nr. crt.	Data/perioada	Acțiunea
1	8 august 2011	Regele Abdullah al Arabiei Saudite își retrage ambasadorul din Siria și solicită președintelui Bashar al-Assad să oprească violența.
2	10 septembrie 2011	Secretarul general al Ligii Arabe Nabil Elaraby declara într-o întâlnire cu Assad că organizația este împotriva oricărei ingerințe exterioare în afacerile interne ale Siriei.
3	16 octombrie 2011	Miniștrii arabi de externe solicită ca un dialog național între regimul sirian și opoziție să se țină în termen de 15 zile, dar nu se ajunge la un acord de suspendare a aderării Siriei la Liga Arabă.
4	26 octombrie 2011	O delegație ministerială arabă sosește la Damasc pentru a se întâlni cu președintele Bashar al-Assad.
5	30 octombrie 2011	Siria s-a întâlnit cu delegații Ligii Arabe în Qatar
6	2 noiembrie 2011	Siria a fost de acord să pună capăt violenței împotriva protestatarilor, să elibereze prizonierii politici și să înceapă discuțiile cu opoziția în termen de 15 zile, în temeiul unui plan de pace elaborat de statele arabe.
7	12 noiembrie 2011	Calitatea de membru al Ligii Arabe a Siriei a fost suspendată în timpul întâlnirii miniștrilor de externe ai Ligii Arabe
8	16 noiembrie 2011	Suspendarea calității de membru al Ligii Arabe a Siriei a intrat în vigoare. Forumul turco-arab a avut loc în aceeași ședință.
9	27 noiembrie 2011	Țările arabe impun sancțiuni Siriei pentru a izola țara din punct de vedere economic, diplomatic și politic.
10	19 decembrie 2011	Siria semnează un acord pentru a permite observatorilor internaționali să intre în țară pentru a monitoriza implementarea unui plan de pace al Ligii Arabe în temeiul Medierii Irakului.
11	28 decembrie 2011	Șeful misiunii de observare a Ligii Arabe în Siria Mustafa Dabi, declara pentru agenția de presă <i>Reuters</i> că nu este nimic înfricoșător în situația siriană.
12	8 ianuarie 2012	Liga Arabă a decis să-și prelungească misiunea după primele raporturi ale observatorilor lor. Au cerut încetarea violenței de către guvernul sirian și de către opoziție.

13	14 ianuarie 2012	Guvernul Qatarului a propus ca statele Ligii Arabe să trimită trupe pentru a preveni atacurile forțelor guvernamentale siriene împotriva civililor.
14	19 ianuarie 2012	Termenul limită pentru observatorii Ligii Arabe s-a încheiat.
15	20 ianuarie 2012	Liderul Consiliului Național Sirian, Burhan Ghalioun, a mers la Cairo pentru a participa la întâlnirea Ligii Arabe.
16	22 ianuarie 2012	Arabia Saudită a anunțat că și-a retras sprijinul financiar. Liga Arabă a pregătit un plan de pace pentru a stabili un guvern de unitate națională la care să participe grupurile de opoziție și guvernul sirian.
17	23 ianuarie 2012	Siria a respins apelul Ligii Arabe pentru înființarea unui guvern de unitate națională pentru a opri violența, numind inițiativa o „interferență flagrantă”.
18	25 ianuarie 2012	După Arabia Saudită, și alte țări din Golf și-au retras observatorii din Siria.
19	26 ianuarie 2012	Șeful Ligii Arabe a declarat că se va întâlni cu autoritățile ONU.
20	28 ianuarie 2012	Liga Arabă a anunțat că a suspendat temporar misiunea de observatori.
21	31 ianuarie 2012	Au început reuniunile Consiliului de Securitate al ONU pentru discutarea problemei siriene.
22	4 februarie 2012	Rusia și China au respins acțiunile ONU asupra Siriei.
23	12 februarie 2012	La o întâlnire a miniștrilor de externe la Cairo, Liga Arabă a cerut Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite să trimită o misiune de menținere a păcii în Siria, a cerut națiunilor arabe să rupă relațiile diplomatice cu Damascul într-un efort de a face presiuni asupra guvernului pentru a pune capăt violenței în țara și a susținut deschiderea unor canale de comunicare cu opoziția siriană, oferind toate formele politice și financiare de sprijin pentru aceasta.
24	16 februarie 2012	Adunarea generală a ONU a aprobat o rezoluție care sprijină un Plan al Ligii Arabe prin care președintele sirian Bashar al-Assad este somat să renunțe la putere și care condamnă ferm încălcările drepturilor omului în Siria de către regimul acestuia. Rezoluția a cerut, de asemenea, numirea unui trimis special în Siria.
25	24 februarie 2012	Întâlnirea Prietenilor Siriei a avut loc cu participarea unor reprezentanți din peste 60 de țări.

ISTORICUL INIȚIATIVELOR DE PACIFICARE ÎN CONFLICTUL SIRIAN

Eforturi de pacificare în Siria	Perioada (runda), loc de desfășurare	Rezultate
<p>Procesul de la Astana (18 runde de discuții până în noiembrie 2022, inclusiv) la care au participat delegații din Siria și opoziția siriană, reprezentanți ai statelor garante (Rusia, Iran, Turcia), reprezentanți ai ONU și CICR. Irakul, Iordania și Libanul au statut de observator.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - 15-16 iunie 2022 (XVIII) - Nur-Sultan, Kazahstan; - 21-22 decembrie 2021 (XVII) – Nur Sultan, Kazahstan; 7-8 iulie 2021 (XVI) – Nur Sultan, Kazahstan; - 16-17 Februarie 2021 (XV) – Nur Sultan, Kazahstan; - 10-11 decembrie 2019 (XIV) – Nur Sultan, Kazahstan; - 1-2 august 2019 (XIII) – Nur Sultan, Kazahstan; - 25-26 aprilie 2019 (XII) – Nur Sultan, Kazahstan; - 28-29 noiembrie 2018 (XI) – Astana, Kazahstan; - 30 iulie 2018 (X) – Sochi, Rusia; - 16 martie 2018 (IX) – Astana, Kazahstan; - 21-22 decembrie 2017 (VIII) – Astana, Kazahstan; - 30 octombrie 2017 (VII) – Astana, Kazahstan; - 14 septembrie 2017 (VI) – Astana, Kazahstan; - 5-7 iulie 2017 (V) – Astana, Kazahstan; - 4 mai 2017 (IV) – Astana, Kazahstan; - 14-15 martie 2017 (III) – Astana, Kazahstan; - 16 februarie 2017 (II) – Astana, Kazahstan; - 23 ianuarie 2017 (I) – Astana, Kazahstan. 	<ul style="list-style-type: none"> - eliberarea unor deținuți politici; - aplicarea măsurilor de consolidare a încrederii între grupurile rivale; - inițierea, în 2019, elaborării de către Comitetul Constituțional sirian a unei constituții convenite de comun acord între părți care să permită alegeri generale libere desfășurate sub auspiciile ONU.

Eforturi de pacificare în Siria	Perioada (runda), loc de desfășurare	Rezultate
<p>Conferințele de la Geneva asupra problemei siriene</p>	<ul style="list-style-type: none"> - 29 ianuarie 2016 – Geneva, Elveția - 22-31 ianuarie 2014 – Geneva, Elveția - 30 iunie 2012 – Geneva, Elveția. 	<ul style="list-style-type: none"> - începerea, pe 20 noiembrie 2019, activității Comitetului Constituțional sirian (format din membri ai opoziției, societății civile și ai regimului) la Geneva, cu facilitarea ONU.
<p>Procesul de la Viena (Grupul Internațional de Sprijin pentru Siria – ISSG) a adunat miniștrii de externe ai 20 de state și organizații internaționale (copreședinți fiind SUA și Rusia), care au discutat pentru a găsi o modalitate de a pune capăt conflictului sirian.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - 11-12 februarie 2016 (III) – Munchen, Germania - 14 noiembrie 2015 (II) – Viena, Austria - 30 octombrie 2015 (I) – Viena, Austria 	<ul style="list-style-type: none"> - realizarea unui plan de pace pentru Siria, care nu a avut succes datorită neînțelegerilor cu privire la menținerea sau nu a guvernării lui Assad.
<p>Conferințe ale opoziției siriene pentru unificarea grupurilor de opoziție care să negocieze viitorul Siriei cu guvernul aflat la putere</p>	<ul style="list-style-type: none"> - 5-6 februarie 2022 – Doha, Qatar - 10 decembrie 2015 – Riyadh, Arabia Saudită - 31 mai – 3 iunie 2011 – Antalya, Turcia - 26 aprilie 2011 – Istanbul, Turcia 	<ul style="list-style-type: none"> - Emiterea Declarației de la Damasc - Crearea Înaltului Comitet de Negociere

Eforturi de pacificare în Siria	Perioada (runda), loc de desfășurare	Rezultate
Planul de pace al lui Kofi Annan, emisarul special comun pentru ONU și Liga Arabă	- Martie 2012	- inițierea unui acord de oprire a ostilităților între forțele guvernamentale și opoziția siriană care a fost încălcat imediat de ambele părți.
Grupul prietenilor Siriei a organizat conferințe cu participare a unor oficialități din multe țări și reprezentanți ai ONU, Liga Statelor Arabe, Uniunea Europeană, Organizația pentru Cooperare Islamică, Uniunea Magrebului Arab, Consiliul de Cooperare al Statelor din Golful Arab, Uniunea Africană	- 24 februarie 2012 (I) – Tunis, Tunisia; 1 aprilie 2012 (II) – Istanbul, Turcia; iulie 2012 (III) – Paris, Franța; 12 decembrie 2012 – Marrakech, Maroc	- recunoașterea Coaliției Naționale a Revoluției Siriene și a Forțelor de Opoziție ca reprezentant legitim al poporului sirian.
Inițiative de pace rusești	30 ianuarie 2012 – deschiderea unor discuții informale ruso-siriene; Februarie 2012 – planul în trei puncte cu negocierea ieșirii lui Assad de la putere; 7 noiembrie 2013 – propunere de mediere între guvernul sirian și opoziție	- fără rezultate notabile.

Eforturi de pacificare în Siria	Perioada (runda), loc de desfășurare	Rezultate
Planurile de pace ale Ligii Arabe	<ul style="list-style-type: none"> - 2-16 noiembrie 2011 (I) – Siria - 19 decembrie 2011 – 23-24 ianuarie 2012 (II) – Siria 	<ul style="list-style-type: none"> - refuzul președintelui Assad de a implementa planurile de pace propuse de Liga Arabă; - suspendarea Siriei din Liga Arabă; - impunerea de sancțiuni economice.

Surse web: Euronews, France24, Euractiv, Diplomat magazine, The European Bank Coordination Initiative, Arab League

CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

Redactor: Iulia COJOCARU

Telefon: +40.21.319.56.49 // Fax: +40.21.57.80

Website: http://cssas.unap.ro/index_en.htm

E-mail: [impactstragic@unap.ro](mailto:impactstrategic@unap.ro)

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

Tehnoredactor: Catherine PĂVĂLOIU

Corector: Carmen IRIMIA

Bun de tipar: 27.01.2023

Lucrarea conține 132 de pagini.

Șoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, București

e-mail: editura@unap.ro

Tel.: 319.48.80/215; Fax: 319.59.69